

Strasbourg, 11 October 2006

ACFC/SR(2006)001
/Latvian version/

**REPORT SUBMITTED BY LATVIA
PURSUANT TO ARTICLE 25, PARAGRAPH 1
OF THE FRAMEWORK CONVENTION FOR
THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES**

Received on 11 October 2006

Latvijas Republikas sākotnējais ziņojums par EP Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību izpildi Latvijā

Saturs

I sadaļa	Vispārējā informācija par Konvencijas īstenošanu Latvijā
I sadaļa	Informācija par Konvencijas īstenošanu Latvijā pa pantiem
1.pants	
2.pants	
3.pants	
4.pants	
5.pants	
6.pants	
7.pants	
8.pants	
9.pants	
10.pants	
11.pants	
12.pants	
13.pants	
14.pants	
15.pants	
16.pants	
17.pants	
18.pants	
19.pants	
	Lietoto saīsinājumu saraksts

sadaļa Vispārējā informācija par Konvencijas īstenošanu Latvijā

Ievads

1. Latvijas Parlaments (Saeima) 1994. gada Eiropas Padomes Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību (Konvencija) ratificēja 2005. gada 26. maijā un tā stājās spēkā attiecībā uz Latviju 2005.gada 1.oktobrī.
2. Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji dalās pilsoņos, nepilsoņos, ārvalstniekos un bezvalstniekos. Ratificējot Konvenciju, Latvija paziņoja, ka termins "*nacionālās minoritātes*", šīs Konvencijas izpratnē "nozīmē Latvijas pilsoņus, kuri kultūras, reliģijas vai valodas ziņā atšķiras no latviešiem, paaudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši Latvijā un uzskata sevi par piederīgiem Latvijas valstij un sabiedrībai, vēlas saglabāt un attīstīt savu kultūru, reliģiju vai valodu." Konvencijas pielietošanu ievērojami paplašina Latvijas paziņojums, ka personas, kas nav Latvijas pilsoņi, bet pastāvīgi un legāli dzīvo Latvijā un nepieder pie nacionālās minoritātes Konvencijas izpratnē atbilstoši attiecīgajā Latvijas deklarācijā sniegtajai nacionālās minoritātes definīcijai, bet identificē sevi ar šai definīcijai atbilstošu nacionālo minoritāti, var izmantot Konvencijā paredzētās tiesības, ja vien likums nenosaka īpašus izņēmumus.
3. Latvijas nepilsoņu statusu nosaka 1995. gada likums "Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības". Saskaņā ar šī likuma pirmo pantu, Latvijas nepilsoņi ir tie Latvijā dzīvojošie, kā arī terminētā prombūtnē esošie bijušās PSRS pilsoņi un viņu bērni, kuri uz 1992.gada 1.jūliju bija pierakstīti Latvijas teritorijā, vai viņu pēdējā reģistrētā dzīvesvieta līdz 1992.gada 1.jūlijam bija Latvija, vai viņi ne mazāk kā 10 gadus nepārtraukti dzīvoja Latvijas teritorijā, viņi nav Latvijas pilsoņi un viņi nav un nav bijuši citas valsts pilsoņi. Tas nozīmē, ka praktiski ikviens Latvijas nepilsonis, var baudīt Konvencijā paredzētās tiesības, ja viņš/viņa identificē sevi ar kādu minoritāti. Papildus tam, saskaņā ar likuma "Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības" 2. pantu nepilsonim ir Latvijas Republikas Satversmē noteiktās cilvēka tiesības un pienākumi un nepilsonim ir tiesības saglabāt savu dzimto valodu un kultūru kultūrnacionālās autonomijas ietvaros, tradīcijas, ja tās nav pretrunā ar Latvijas likumiem.
4. **Latvijas iedzīvotāji sadalījumā pa tautībām. Pēc Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Iedzīvotāju reģistra datiem uz 2006. gada 16. augustu.**

	Pilsoņi	Nepilsoņi	Ārvalstnieki, bezvalstnieki	KOPĀ	%
Latvieši	1 345 995	1 882	1 105	1 348 982	58,9%
Lietuvieši	18 182	11 238	1 704	31 124	1,4%
Igauņi	1 529	629	373	2 531	0,1%
Baltkrievi	30 239	53 673	2 095	86 007	3,8%
Krievi	359 633	268 779	22 017	650 429	28,4%
Ukraiņi	15 934	38 542	3 788	58 264	2,5%

Poļi	40 860	13 691	588	55 139	2,4%
Ebreji	6 519	3 463	404	10 386	0,5%
Citas tautības	26 291	13 830	5 940	46 061	2,0%
KOPĀ	1 845 182	405 727	38 014	2 288 923	100,0%

5. Konvencijas ratifikācijai tika pievienotas divas deklarācijas, ar kuru palīdzību tiek paskaidrots, kādā veidā Konvencijas normas tiek piemērotas Latvijā.
Ar vienu no deklarācijām Latvija paziņoja, ka Konvencijas 10.panta otro daļu tā uzskata par saistošu, ciktāl tā nav pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmi un citiem Latvijas Republikā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kas nosaka valsts valodas lietojumu. Savukārt otrā deklarācijā tika paziņots, ka Konvencijas 11.panta trešo daļu Latvija uzskata par saistošu, ciktāl tā nav pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmi un citiem Latvijā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kas nosaka valsts valodas lietojumu.

6. Lai nodrošinātu Konvencijas paredzēto saistību izpildes koordināciju savas kompetences ietvaros, Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts (ĪUMSILS) 2005. gadā veica sabiedrības informēšanas kampaņu par Konvencijas saturu un prasībām. Tika atbalstīta semināra „Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību” rīkošana 2005. gada 24. februārī. Piedalījās 29 mazākumtautību NVO pārstāvji no Rīgas, Daugavpils, Jēkabpils, Tukuma, Jelgavas. Izdots informatīvs krājums ar Konvencijas tekstu, kā arī LR Likuma „Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību” teksts latviešu, krievu un angļu valodās. Ir izstrādāts un izdots buklets četrās valodās (latviešu, krievu, ukraiņu un baltkrievu) par Konvencijas saturu, katras dalībvalsts pienākumiem, iespējam un monitoringa procesu. 2005. gada 29.novembrī notika konference „Eiropas Padomes Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību īstenošanas prakse”. Konferencē piedalījās Igaunijas un Lietuvas valsts pārvaldes speciālisti, Vispārējās konvencijas Konsultatīvās komitejas eksprezidents Rainers Hofmans, mazākumtautību nevalstisko organizāciju (MT NVO) pārstāvji, eksperti. Notika arī trīs izbraukuma semināri-sesijas Liepājā, Daugavpilī, Rēzeknē.

7. Ar Ministru prezidenta 2006. gada 23. februāra rīkojumu tika izveidota darba grupa Nacionālā ziņojuma izstrādei par Konvencijas ieviešanu. Darba grupā ietilpa pārstāvji no ārlietu ministrijas, MK pārstāvis starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās, pārstāvji no ĪUMSILS, Naturalizācijas pārvaldes, Nacionālās Radio un televīzijas padomes, Bērnu un ģimenes lietu ministrijas, Kultūras ministrijas, Latvijas Pašvaldību savienības, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas un Tieslietu ministrijas.

8. Šajā ziņojumā sniegta informācija par laika periodu līdz 2006. gada augusta vidum.

Latvijas tiesību sistēma un Konvencijas vieta tajā

9. Latvijas tiesību sistēmā valda monisma doktrīna: starptautisko tiesību akti, ja vien tie ir izgājuši atbilstošu procedūru, tiek atzīti par nacionālās tiesību sistēmas elementiem. Turklāt starptautisko tiesību normām un principiem ir augstāks juridiskais spēks nekā nacionālajām tiesību normām. Tas jau sākotnēji tika noteikts 1990.gada 4.maija deklarācijā "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu", kuras 1.pants atzīst starptautisko tiesību pamatprincipu prioritāti pār nacionālajām tiesību normām. Saskaņā ar 1994.gada 13.janvāra likuma "Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem" 13.pantu, ja starptautiskajā līgumā, kuru Saeima ir apstiprinājusi, paredzēti citādi noteikumi nekā Latvijas Republikas normatīvajos aktos, ir piemērojami starptautiskā līguma noteikumi. Saskaņā ar Latvijas likumiem un galvenajiem tiesību principiem noteiktā kārtībā ratificētu starptautisko līgumu normas var tikt tieši piemērotas.
10. Vairākas Latvijas tiesas, tai skaitā Satversmes tiesa, savos spriedumos ir atsaukušās un piemērojušas Latvijai saistošo starptautisko līgumu noteikumus.¹
11. Viens no 2001. gada Administratīvā procesa likuma mērķiem ir nodrošināt demokrātiskas, tiesiskas valsts pamatprincipu, it sevišķi cilvēktiesību, ievērošanu konkrētās publiski tiesiskajās attiecībās starp valsti un privātpersonu. Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 6.pantu, pastāvot vienādiem faktiskajiem un tiesiskajiem lietas apstākļiem, iestāde un tiesa pieņem vienādus lēmumus (pastāvot atšķirīgiem faktiskajiem vai tiesiskajiem lietas apstākļiem, — atšķirīgus lēmumus) neatkarīgi no administratīvā procesa dalībnieku dzimuma, vecuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģiskās pārliecības, politiskajiem vai citiem uzskatiem, sociālās izcelšanās, tautības, izglītības, sociālā un mantiskā stāvokļa, nodarbošanās veida un citiem apstākļiem. Administratīvā procesa likuma 17.pants nosaka, ka iestāde vai tiesa nedrīkst piemērot analogijas metodi, pieņemot tādu administratīvo aktu, kurš ierobežo adresāta cilvēktiesības.
- Administratīvā procesa likuma 15.pants nosaka normatīvo aktu un vispārējo tiesību principu un starptautisko tiesību normu piemērošanas kārtību. Iestādes un tiesas ievēro sekojošo ārējo normatīvo aktu hierarhiju:
- 1) Satversme;
 - 2) likums un Satversmes 81.panta kārtībā izdotie Ministru kabineta noteikumi;
 - 3) Ministru kabineta noteikumi;
 - 4) pašvaldību saistošie noteikumi.
- Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 15.panta 3.daļu, starptautisko tiesību normas neatkarīgi no to avota piemēro atbilstoši to vietai ārējo normatīvo aktu juridiskā spēka hierarhijā. Ja konstatē pretrunu starp starptautisko tiesību normu un tāda paša juridiskā spēka Latvijas tiesību normu, piemēro starptautisko tiesību normu.

Latvijas institucionālā sistēma

12. Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmi Latvija ir neatkarīga demokrātiska Republika un Latvijas valsts suverenā vara pieder Latvijai tautai.

¹ Satversmes tiesas interneta mājas lapas adrese: <http://www.satv.tiesa.gov.lv> ;Latvijas Republikas Augstākās tiesas interneta mājas lapas adrese: <http://www.at.gov.lv> ; Latvijas tiesu portāla interneta mājas lapas adrese: <http://www.tiesas.gov.lv/>

Latvijā likumdošanas vara pieder Latvijas Republikas Saeimai, kas sastāv no simts tautas priekšstāvjiem. Saeimu ievēlē vispārīgās, vienlīdzīgās, tiešās, aizklātās un proporcionālās vēlēšanās.

Valsts Prezidentu ievēlē Saeima uz četriem gadiem, aizklāti balsojot ar ne mazāk kā 51 Saeimas locekļu balsu vairākumu. Valsts Prezidents reprezentē valsti starptautiski, ieceļ Latvijas, kā arī pieņem citu valstu diplomātiskos priekšstāvjus. Viņš izpilda Saeimas lēmumus par starptautisku līgumu ratificēšanu.

Izpildvara Latvijā pieder Ministru kabinetam. Latvijas Republikas Prezidents izvēlas premjerministru (Ministru prezidentu), kuru kopā ar viņa kabinetu apstiprina Saeima. Ministru kabinets veido un nosaka tiešās pārvaldes institucionālo sistēmu. Katra ministrija ir tieši pakļauta attiecīgā ministram. Ministrija ir attiecīgās valsts pārvaldes nozares vadošā iestāde. Ministrija organizē un koordinē likumu un citu normatīvo aktu īstenošanu, tā piedalās nozares politikas izstrādāšanā.

13. Latvijas tiesu sistēmas un tiesvedības principi, kā arī tiesnešu juridiskais statuss ir noteikts Satversmē, kā arī 1992. gada likumā "Par tiesu varu" un procesuālajos likumos. Latvijā ir trīspakāpju tiesu sistēma, kurā ietilpst rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas un Augstākā tiesa.
14. Satversmes 92.pants nosaka, ka "ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā". Šis pats pants paredz, ka "nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu". Savā 2001.gada 5.decembra spriedumā², Satversmes tiesa atzina, "ka Satversmes 92.panta norma (...)ietver vispārēju garantiju – ja valsts ir pārkāpusi indivīda tiesības, tam ir tiesības uz atlīdzību. Kā jebkura cilvēktiesību norma, arī Satversmes 92.panta trešajā teikumā ietvertā tiesību norma ir piemērojama tieši un nepastarpināti."
15. 2000.gada 30.novembrī tika pieņemti grozījumi Satversmes tiesas likumā. Saskaņā ar šiem grozījumiem kopš 2001.gada 1.jūlija personām ir tiesības iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā lietas ierosināšanai par likumu un Latvijas starptautisko līgumu atbilstību Satversmei, citu normatīvo aktu vai to daļu atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām (aktiem), kā arī Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību tiem Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi. Konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Satversmes tiesā līdz šim brīdim netika iesniegta neviena sūdzība Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību sakarā.
16. 1995.gadā tika izveidots Valsts cilvēktiesību birojs (turpmāk - VCB)³. Šis birojs tika izveidots kā neatkarīga cilvēktiesību aizsardzības un veicināšanas iestāde saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas 1993.gada 20.decembra Rezolūcijas 48/134 pielikumu "Principi attiecībā uz nacionālo cilvēktiesību

² 2001.gada 5.decembra Satversmes tiesas sprieduma teksts ir pieejams: [http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/07-0103\(01\).htm](http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/07-0103(01).htm)

³ Valsts cilvēktiesību biroja interneta mājas lapas adrese: www.vcb.lv

aizsardzības un to veicināšanas institūciju statusu un darbību” (t.s. Parīzes principi). Saskaņā ar 1996. gada likuma “Par Valsts cilvēktiesību biroju” 1.pantu VCB ir patstāvīga valsts iestāde, kas veicina cilvēktiesību ievērošanu Latvijā atbilstoši Satversmei un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem cilvēktiesību jomā. Saskaņā ar likumu, VCB saņem un izskata iedzīvotāju rakstiskas sūdzības par iespējamiem cilvēktiesību pārkāpumiem, kā arī sniedz mutiskas konsultācijas. VCB pēta situāciju cilvēktiesību ievērošanā valstī un izstrādā programmas cilvēktiesību ievērošanas sekmēšanai. VCB regulāri veic Latvijas tiesību normu analīzi, lai noskaidrotu to atbilstību Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem cilvēktiesību jomā. Darbojoties šajā jomā, VCB ir iesniedzis vairākus pieteikumus Satversmes tiesā. 2005.gadā piecās lietās VCB Satversmes tiesai sniedza savu viedokli un informāciju. Reizi gadā VCB sniedz Saeimai un Ministru kabinetam rakstveida ziņojumu par tā darbu un reizi ceturksnī - rakstveida pārskatu par aktuāliem cilvēktiesību jautājumiem. Kopš 2005.gada 16.novembra VCB ietvaros ir izveidota un veiksmīgi darbojas Diskriminācijas novēršanas daļa.

17. Ar mērķi tālāk attīstīt cilvēktiesību aizsardzību un sekmēt, lai valsts vara tiktu īstenota tiesiski, lietderīgi un atbilstoši labas pārvaldības principam 2006.gada 6.aprīlī tika pieņemts “Tiesībsarga likums”, kas stāsies spēkā 2007.gada 1.janvārī. Tiesībsarga birojs ir VCB tiesību un saistību pārņēmējs. Viena no Tiesībsarga funkcijām ir sekmēt vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu un diskriminācijas novēršanu. Tiesībsargam ir piešķirtas tiesības vērsties tiesā lietās par atšķirīgas attieksmes aizlieguma pārkāpumu.
18. Ar Ministru kabineta 2002.gada 27.decembra noteikumiem Nr. 612 ir izveidots Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts (ĪUMSILS). Viens no ĪUMSILS uzdevumiem ir koordinēt valsts atbalstu mazākumtautību kultūras biedrībām, kā arī nodrošināt Latvijai saistošo starptautisko līgumu izpildi. Sekretariātā ir izveidots Mazākumtautību lietu departaments.
19. Valsts kultūrkapitāla fonds tika izveidots ar 1997. gada “Kultūrkapitāla fonda likumu.” Fonda mērķis ir veicināt līdzsvarotu visu kultūras un mākslas nozaru jaunrades attīstību un kultūras mantojuma saglabāšanu valstī.
20. Sabiedrības integrācijas fonds tika izveidots ar Saeimas 2001.gada 5.jūlijā pieņemto Sabiedrības integrācijas fonda likumu. Fonda mērķis ir finansiāli atbalstīt un veicināt sabiedrības integrācijas procesu atbilstoši attiecīgās valsts programmas pamatnostādņēm. Fonda uzdevumi ir piesaistīt, uzkrāt, pārvaldīt līdzekļus un sadalīt tos sabiedrības integrācijas projektu īstenošanai; noteikt kritērijus un izstrādāt pamatprincipus sabiedrības integrācijas projektu izvērtēšanai; noteikt kritērijus un izstrādāt metodiskos norādījumus sabiedrības integrācijas projektu sagatavošanai un pieteikšanai; izsludināt un organizēt sabiedrības integrācijas projektu konkursus finansējuma saņemšanai; izstrādāt un iesniegt Ministru kabinetam priekšlikumus par sabiedrības integrācijas procesa īstenošanai nepieciešamajiem valsts budžeta līdzekļiem; nodrošināt savas darbības pilnīgu atklātumu; piešķirot finansējumu, publicēt laikrakstā "Latvijas Vēstnesis" informāciju par attiecīgā sabiedrības integrācijas projekta finansējuma apmēru un mērķfinansējuma

avotu; uzturēt un atjaunot Fondam iesniegto un tā finansēto sabiedrības integrācijas projektu publiski pieejamu datu bāzi, kā arī saņemt un analizēt informāciju par perspektīvajiem finansējuma projektiem; mērķtiecīgi un efektīvi apsaimniekot piešķirto finansējumu, nodrošinot kontroli pār līdzekļu izlietošanu; sagatavot un publicēt laikrakstā "Latvijas Vēstnesis" Fonda darbības gadskārtējo pārskatu.

Likumi minoritāšu aizsardzības jomā

21. Satversmes 114.pants nosaka, ka "personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību."
22. Kopš Latvijas uzņemšanas Eiropas Savienībā (ES), Latvijai kļuva saistošs ES tiesību kopums, kas paredz ne tikai ekonomiskas, sociālas solidaritātes, saimnieciskās darbības uzlabošanu un vides aizsardzības veicināšanu, bet arī diskriminācijas izkaušanu dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ.
23. Saskaņā ar 1991.gada 19.marta likumu "Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju" Latvijas iedzīvotājiem neatkarīgi no viņu nacionālās piederības ir garantētas vienlīdzīgas, starptautiskajām normām atbilstošas cilvēktiesības. Šis likums garantē visiem Latvijas pastāvīgajiem iedzīvotājiem neatkarīgi no viņu nacionālās piederības vienlīdzīgas tiesības uz darbu un darba samaksu un aizliedz jebkuru darbību, kas atkarībā no nacionālās piederības ierobežo pastāvīgo iedzīvotāju iespēju izvēlēties profesiju vai ieņemt amatu atbilstoši spējām un kvalifikācijai. Saskaņā ar šī likuma 5.pantu visiem Latvijas pastāvīgajiem iedzīvotājiem ir garantētas tiesības dibināt savas nacionālās biedrības, to apvienības un asociācijas. Valsts pienākums ir sekmēt to darbību un materiālo nodrošināšanu.
24. 1995.gada 7.septembra Reliģisko organizāciju likums nosaka visu iedzīvotāju līdztiesību neatkarīgi no viņu attieksmes pret reliģiju. Saskaņā ar Reliģisko organizāciju likumu valsts un pašvaldību pārziņā esošajās mazākumtautību skolās, ievērojot skolēnu un viņu vecāku vai aizbildņu vēlēšanos, Izglītības un zinātnes ministrijas noteiktajā kārtībā var pasniegt attiecīgajai mazākumtautībai raksturīgās ticības mācību. Likums garantē arī vecāku tiesības audzināt bērnus saskaņā ar savu reliģisko pārliecību.
25. 2004. un 2005. gados tika pieņemti grozījumi 2001. gada Darba likumā, ieviešot ES Padomes 2000. gada 29.jūnija Direktīvas 2000/43/EK, kas nosaka vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības, un ES Padomes 2000. gada 27.novembra Direktīvas 2000/78/EK, kas nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei nodarbinātības un profesiju jomās, nosacījumus.
26. Strādājot pie likumprojekta par Konvencijas ratifikāciju tika izvērtēta Latvijas tiesību sistēmas atbilstība Konvencijas prasībām un konstatēts, ka tā atbilst iepriekšminētajām

prasībām. Līdz ar to, Konvencijas ratifikācija neizraisīja nepieciešamību grozīt vai pieņemt kādus jaunus normatīvos aktus.⁴

Vēsture

27. Latvijas sabiedrība ir multietniska. Tradicionālo minoritāšu veidošanās process tagadējās Latvijas teritorijā aizsākās 13. gadsimtā, kad vācu tirgotāji, katoļu baznīca un bruņinieku ordeņi sāka krusta karus pret Austrumbaltijas, arī Latvijas iedzīvotājiem – baltu un somugru ciltīm. Gadsimtu gaitā veidojās latviešu nācija, kurai līdzās pastāvēja vācbaltiešu, krievu, ebreju, poļu, kā arī igauņu un lietuviešu kopienas. Lielākajās pilsētās, sevišķi Rīgā, veidojās multikulturāla vide. Lai arī starp šeit dzīvojošām tautībām pastāvēja ekonomiskās un sociālās atšķirības, tās nekad nepārauga etniska rakstura konfliktos.
28. 20. gadsimta 20.-30. gados mazākumtautības (krievi, ebreji, vācbaltieši, baltkrievi, lietuvieši, u.c.) Latvijā bija ceturtā daļa no iedzīvotājiem. Latvijas Republika garantēja mazākumtautībām kulturālo autonomiju. Vairākas tautības bija pārstāvētas Saeimā ar nacionālo partiju deputātiem. Mazākumtautībām Latvijā tika radīti ievērojami labāki apstākļi, nekā minoritātēm daudzās citās Eiropas valstīs, kā arī piešķirtas krietni vien lielākas tiesības. 1919.gada 8.decembrī pieņemtie likumi “Par Latvijas izglītības iestādēm” un “Par mazākuma tautību skolu iekārtu Latvijā” nodrošināja valsts un pašvaldību finansējumu mazākumtautību skolām un ievirzīja visu izglītības darbu Latvijā kultūrnacionālās autonomijas gultnē. Mazākumtautības aktīvi izmantoja tām garantētās iespējas dibināt nacionālās skolas, biedrības, organizācijas, kultūras iestādes, izdot presi dzimtajā valodā. No Eiropas valstīm tikai Latvija un Igaunija par valsts līdzekļiem plaši finansēja mazākumtautību izglītošanos dzimtajā valodā.⁵
29. 1939. gada 23. augustā Vācijas un PSRS ārlietu ministri parakstīja neuzbrukšanas līgumu (“Molotova-Rībentropa paktu”). Līgums ietvēra slepenu papildprotokolu, kas tika apstiprināts 1939. gada 23. augustā un grozīts 1939. gada 28. septembrī, saskaņā ar kuru Vācija un PSRS vienojās noteikt “savu ietekmes sfēru” karti nākotnē iespējamās “teritoriālās un politiskās pārkārtošanas” gadījumā tai laikā neatkarīgo Centrālās un Austrumeiropas valstu, tai skaitā triju Baltijas valstu - Igaunijas, Latvijas un Lietuvas - teritorijās. Pēc Vācijas iebrukuma Polijā 1939. gada 1. septembrī un tam sekojošā Otrā Pasaules kara sākuma PSRS sāka izdarīt vērā ņemamu spiedienu uz Baltijas valstu valdībām, lai saskaņā ar Molotova-Rībentropa paktu un tā papildprotokolu pārņemtu šīs valstis savā kontrolē. Pēc ultimāta atļaut izvietot Baltijas valstīs skatīliskā ziņā neierobežotu padomju karaspēka kontingentu 1940. gada 16.-17. jūnijā padomju armija okupēja Latviju.⁶ 2.pasaules kara un okupāciju rezultātā Latvijā notika ievērojamas pārmaiņas etniskajā sastāvā. PSRS un Vācijas politikas seku rezultātā no Latvijas izceļoja aptuveni 51 tūkstošus vācbaltiešu. PSRS okupācijas rezultātā 1940. gadā līdzās latviešu tautības personām tika izsūtīti arī ebreji, poļi, utt. Četros Vācijas okupācijas gados Latvijas teritorijā pilnībā tika iznīcināta ebreju kopiena. 1941. gadā PSRS varas iestādes deportēja vairāk nekā 15 tūkstošus cilvēku,

⁴ Likumprojekta “Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību” anotācija, http://www.mk.gov.lv/doc/2005/AManot_160505.doc

⁵ D.Bleiere, I.Butulis, I.Feldmanis, A.Stranga, A.Zunda Latvijas vēsture 20.gadsimts. – Jumava, 2005, 187.lpp.

⁶ Sk. *Tatjana Ždanoka pret Latviju*, (iesniegums Nr. 58278/00), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2006.gada 16.marta spriedums, 12.-13.rindkopa.

to skaitā gandrīz simts zīdaiņu līdz viena gada vecumam un vairāk par 3000 bērnu līdz 16 gadiem. Vēl lielākas deportācijas PSRS īstenoja 1949. gadā, kad uz Sibīriju tika izsūtīti 45 tūkstoši cilvēku.

30. Otrā pasaules kara beigās 1944.-1945. gadā Padomju Savienība otrreiz okupēja Latvijas teritoriju. Padomju Savienības mērķtiecīgas politikas rezultātā Latvijas teritorijā gan brīvprātīgi, gan piespiedu kārtā iebrauca aptuveni 1,5 miljons cilvēku no dažādiem Padomju Savienības reģioniem. Aptuveni puse no tiem palika uz dzīvi Latvijā. Tas radīja ievērojamas izmaiņas etniskajā situācijā. 1989. gadā latviešu skaits Latvijā bija sarucis līdz 52% (salīdzinājumā ar 1935. gadu, kad latviešu skaits bija 77%).
31. Atjaunojoties Latvijas valstiskumam 1991. gadā, tika atjaunotas pie minoritātēm piederošu personu tiesības un uzsākta PSRS laika ieceļotāju naturalizācija un integrācija Latvijas sabiedrībā. Sabiedrības integrācija izvirzījās Latvijas valdības prioritāšu priekšplānā.

Pilsonības institūta attīstība

32. Latvijas valstij nu jau ir vairāk kā desmit gadu pieredze ar pilsonību saistīto jautājumu risināšanā. Jāatzīmē, ka šis ir bijis tiesiskas pilnveidošanās un pieredzes uzkrāšanas laiks. Latvijas valdība turpina iesākt, taču nemainīgi Latvijas valsts politikas pamatprincipi pilsonības jomā ir:
- izvairīšanās no jebkura veida diskriminācijas pilsonības jautājumu risināšanā,
 - cilvēku likumīgo interešu un valsts interešu saskaņošana,
 - patvaļīgas pilsonības atņemšanas aizliegums,
 - nepilsoņu skaita samazināšana.
33. Latvijas īpašo situāciju pēc valstiskās neatkarības atjaunošanas pēc 50 gadu okupācijas perioda noteica vairāki faktori – padomju periodā izveidojusies etnodemogrāfiskā situācija (pamatnācija 52%), atšķirīga pieeja pilsonības jautājumam un demokrātijas izpratne sabiedrībā kopumā. Šī īpašā situācija noteica arī pilsonības institūta regulējošo tiesību aktu būtību atjaunotajā Latvijā, t.i., saglabāt saikni ar pirmskara Republiku, atzīstot, ka Latvijas pilsoņu kopums, kas pirmo reizi vēsturē tika noteikts saskaņā ar Latvijas 1919.gada 23.augusta likumu “Par pavalstniecību”, turpina pastāvēt. Tāpēc tika noteikta Latvijas pilsoņu kopuma apzināšanas kārtība, reģistrējot ledzīvotāju reģistrā tās personas, kuras bija Latvijas pilsoņi 1940.gada 17.jūnijā un viņu pēcnācējus. Latvijas pilsonību reģistrācijas ceļā ieguva 1770800 personas, tajā skaitā 288864 krievi, 39087 poļi, 21017 baltkrievi u.c. tautību pārstāvji.
34. 1990. gada 4. maija deklarācijā “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” Latvijas atjaunotā valsts bija paudusi attieksmi pret visiem Latvijā dzīvojošajiem, garantējot sociālās, ekonomiskās un kultūras tiesības, kā arī politiskās brīvības, kuras atbilst vispāratzītajām starptautiskajām cilvēktiesību normām. Tas pilnā mērā bija attiecināms arī uz tiem PSRS pilsoņiem, kas izteica vēlēšanos dzīvot Latvijā taču neieguva Latvijas pilsonību (aptuveni 730 000). 1995.gadā Latvijā pastāvīgi dzīvojošās personas, kuras nebija ieguvušas Latvijas pilsonību reģistrācijas ceļā, ieguva ar likumu noteiktu statusu Latvijā (Latvijas nepilsoņi), kas tiem garantēja visas Latvijas konstitūcijā noteiktās pamattiesības un sociālo aizsardzību,

pilnu konsulāro aizsardzību ārvalstīs. Tādējādi šīs personas ar specifisko Latvijas nepilsoņa statusu nevar tikt uzskatītas par bezvalstniekiem starptautisko tiesību izpratnē, kaut arī tiem nav nevienas citas valsts pilsonības.

35. Pieņemot Latvijas Pilsonības likumu 1994.gadā, tika noteikti pilsonības iegūšanas veidi, saglabājot jau iepriekš izvirzītos pamatprincipus. Likums kopumā vērtējams kā pragmatisks kompromiss, kas ļāva nostiprināt Latvijas drošību un neatkarību, uzsākot ceļu uz integrēšanos Eiropā.
36. Saskaņā ar Latvijas Pilsonības likumu jebkurai Latvijā piecus gadus pastāvīgi nodzīvojušai personai ir tiesības iegūt Latvijas pilsonību, naturalizējoties likumā noteiktajā kārtībā. Pilsonības likumā iekļautie naturalizācijas nosacījumi pilsonības pretendentiem (5 gadus pastāvīgās dzīves fakts Latvijā, legāls iztikas avots, valsts valodas, Satversmes un vēstures zināšanas) atbilst vispārpieņemtajiem starptautiskajiem standartiem un integrētas sabiedrības veidošanas pamatnosacījumiem. Likumā izvirzītais latviešu valodas prasmes līmenis pilsonības pretendentiem ir tāds, lai, iegūstot Latvijas pilsonību, persona varētu īstenot tiesību aktos noteiktās tiesības, pildīt pilsoņa pienākumus, tātad faktiski reāli uzturēt tiesisko saikni ar Latvijas valsti, dzīvot Latvijas valsts informatīvajā vidē un funkcionēt sabiedrībā.
37. EDSO Augstais Komisārs Nacionālo Minoritāšu jautājumos ir norādījis, ka Latvija ir izpildījusi visas EDSO rekomendācijas attiecībā uz pilsonību.

sadaļa Informācija par Konvencijas īstenošanu Latvijā pa pantiem

1. pants

Nacionālo minoritāšu un tām piederošo personu tiesību un brīvību aizsardzība ir neatņemama starptautiskās cilvēka tiesību aizsardzības daļa un tādējādi iekļaujas starptautiskās sadarbības ietvaros.

38. Latvija ir ratificējusi vairākas starptautiskās konvencijas, kas nozīmīgas nacionālo minoritāšu un tām piederošo personu tiesību un brīvību aizsardzības jomā:
 - 1949. gada Eiropas Padomes Statūti;
 - 1950.gada Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija un tās 1., 2., 4., 6., 7., 11., 14. protokols;
 - 1954.gada ANO Konvencija par bezvalstnieka statusu;
 - 1961. gada Eiropas Sociālā Harta;
 - 1961.gada ANO Konvencija par bezvalstnieku skaita samazināšanu;
 - 1965.gada ANO Starptautiskā konvencija par visu veidu rasu diskriminācijas izskaušanu;
 - 1966.gada ANO Starptautiskais Pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām;
 - 1966.gada ANO Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām;
 - 1972.gada UNESCO Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību;
 - 1979. gada ANO konvencija par visa veida diskriminācijas izskaušanu pret sievietēm;
 - 1989.gada ANO Konvencija par bērna tiesībām;

- 1995.gada EP Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību;
- 2005.gada EP Vispārējā konvencija par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai.

2. pants

Šīs Vispārējās konvencijas nosacījumi tiek īstenoti taisnīgi, ar sapratni un toleranci, saskaņojot labu kaimiņattiecību, draudzīgu attiecību un starpvalstu sadarbības principus.

39. Sk. šī ziņojuma 22., 38. un 238. rindkopas.

3. pants

1. Katra persona, kas pieder pie nacionālās minoritātes, ir tiesīga brīvi izvēlēties, vai to uzskata vai neuzskata par nacionālo minoritāti, un šī izvēle vai ar to saistīto tiesību izmantošana nedrīkst radīt nekādus zaudējumus.

2. Jebkura persona katra atsevišķi vai kopā ar citām personām, kura pieder pie nacionālajām minoritātēm, var izmantot tiesības vai baudīt brīvības, kas izriet no šīs Vispārējās konvencijas principiem.

40. Pilsoniskās līdzdalības iespēju, garantējot vispārējas, vienlīdzīgas, tiešas vēlēšanas, vārda un uzskatu brīvību, tiesības brīvi iegūt informāciju, vērsties valsts un pašvaldības iestādēs un saņemt atbildes, piedalīties to darbā, nosaka Latvijas Republikas Satversme, 2002. gada Valsts pārvaldes iekārtas likums, 1994. gada likums „Par pašvaldībām”, 1991. gada likums „Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju”, 1994. gada likums „Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās”, likumi un nolikumi, kas reglamentē atsevišķu ministriju darbu, instrukcijas.

LR Satversmes 101. pants paredz, ka "ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu".

2002. gada Valsts pārvaldes iekārtas likuma 48. pants noteic, ka likuma mērķa sasniegšanai (nodrošināt demokrātisku, tiesisku, efektīvu, atklātu un sabiedrībai pieejamu valsts pārvaldi) iestāde savā darbībā iesaista sabiedrības pārstāvjus (sabiedrisko organizāciju un citu organizētu grupu pārstāvjus, atsevišķas kompetentas personas), iekļaujot viņus darba grupās, konsultatīvajās padomēs vai lūdzot sniegt atzinumus. Sabiedrībai svarīgos jautājumos iestādei ir pienākums rīkot publisku apspriešanu. Ja iestāde pieņem lēmumu, kas neatbilst ievērojamas sabiedrības daļas viedoklim, tā šo lēmumu īpaši pamato. Nodrošinot sabiedrības līdzdalību savā darbībā, iestāde var izmantot arī citus normatīvajos aktos noteiktos sabiedrības iesaistīšanas veidus, kas nav minēti šajā pantā.

41. Viens no būtiskākajiem instrumentiem nacionālo minoritāšu līdzdalības veicināšanai lēmumu pieņemšanas procesos ir pašvaldību sabiedrības integrācijas komisijas (padomes), kuru kompetencē ietilpst piedalīšanās sabiedrības integrācijas programmu izstrādāšanā, iedzīvotāju pilsoniskās līdzdalības veicināšana, sadarbības ar nacionālo minoritāšu kultūras biedrībām pilnveidošana, līdzdalība sabiedrības integrāciju veicinošu projektu realizēšanā, kā arī citu ar sabiedrības integrāciju saistītu jautājumu risināšana. Tā, piemēram, komisiju darba rezultātā 2004.gadā Rēzeknē nodibināts Nacionālo biedrību kultūras nams, Liepājā īstenots projekts "Integrētas sabiedrības vērtību attīstība Liepājā" (informācijas sniegšana ar masu informācijas līdzekļu starpniecību par sabiedrības integrācijas un pilsonības

jautājumiem, kā arī latviešu valodas kursu organizēšana Latvijas pilsonības pretendentiem), pieņemta Jelgavas Sabiedrības integrācijas programma, 2005. gadā Jelgavā īstenots projekts "Siltās mājas", kura ietvaros vecākā gadagājuma nepilsoņiem sniegta informāciju pilsonības iegūšanas jautājumos. Sabiedrības integrācijas komisijas (padomes) darbojas lielāko Latvijas pilsētu pašvaldībās, un to darbā savas kompetences ietvaros aktīvi piedalās Naturalizācijas pārvaldes amatpersonas.

42. Par minoritāšu līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā sk. šī ziņojuma 191.-196. rindkopas.
43. Latvijas Republikas Satversmes 114. pants noteic, ka "personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību", bet tās 102. pants noteic, ka „ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās”.
44. Saskaņā ar 2003. gada Biedrību un nodibinājumu likuma 23. pantu par biedrības dibinātājiem var būt fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesībspējīgas personālsabiedrības. Dibinātāju skaits nedrīkst būt mazāks par diviem. Sīkāk par biedrību un nodibinājumu tiesisko regulējumu sk. šī ziņojuma 105. rindkopu.
45. Latvijas pilsoņi neatkarīgi no pilsonības iegūšanas veida tiesībās un pienākumos ir vienlīdzīgi (Pilsonības likuma 4. pants).
46. Pēc pilsoņa vai nepilsoņa personas apliecības vai pasēs turētāja vēlēšanās papildus pilsoņa vai nepilsoņa personas apliecībā vai pasē ieraksta ziņas par dokumenta turētāja tautību (2002. gada Personu apliecinošu dokumentu likuma 5. panta ceturtā daļa).
Pēc pasēs turētāja vēlēšanās papildus pasē ieraksta personas vai personas dzimtas uzvārda vēsturisko formu vai personas vārda vai uzvārda (vārda un uzvārda) citas valodas oriģinālformu latīņalfabētiskajā transliterācijā (2002. gada Personu apliecinošu dokumentu likuma 5. panta piektā daļa).

4. pants

1. *Puses apņemas garantēt vienlīdzību un aizsardzību likuma priekšā personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm. Šajā ziņā jebkura diskriminācija, kuru pielieto sakarā ar piederību nacionālai minoritātei, ir aizliegta.*
2. *Puses apņemas, ja nepieciešams, veikt atbilstošus pasākumus, kas veicinātu pilnīgu un efektīvu līdztiesību visās ekonomiskās, sociālās, politiskās un kultūras dzīves jomās starp personām, kuras pieder pie nacionālās minoritātes, un personām, kuras pieder pie vairākuma. Šajā ziņā Puses apņemas ņemt vērā īpašos nosacījumus, kas attiecas uz personām, kuras pieder pie nacionālās minoritātes.*
3. *Otrās daļas nosacījumi netiek uzskatīti par diskriminējošu darbību.*

47. Visu Latvijā dzīvojošo personu vienlīdzību likuma un tiesas priekšā garantē Latvijā spēkā esošie normatīvie akti, kuros ir nostiprināts gan jebkādas diskriminācijas aizlieguma, gan vienlīdzības princips. Tā Satversmes 91. pants noteic, ka „visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas”. Identiskas normas ir iejautas arī 1992. gada likumā "Par tiesu varu", kura 4.pants paredz, ka visas personas ir vienlīdzīgas likuma un tiesas priekšā, ka tām ir vienādas tiesības

uz likuma aizsardzību un ka tiesu spriež tiesa neatkarīgi no personas izcelsmes, sociālā vai mantiskā stāvokļa, rases vai nacionālās piederības, dzimuma, izglītības, valodas, attieksmes pret reliģiju, nodarbošanās veida, rakstura, dzīvesvietas, politiskajiem vai citiem uzskatiem. Satversmes 92. pants noteic, ka "ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā."

48. 1998. gada Krimināllikuma 71. pants paredz atbildību par tīšu darbību nolūkā pilnīgi vai daļēji iznīcināt kādu nacionālu, etnisku, rases, sociālu, noteiktas kopīgas pārliecības vai ticības cilvēku grupu kā tādu, šādas grupas locekļus nogalinot, nodarot viņiem dzīvībai vai veselībai bīstamus miesas bojājumus vai novedot viņus līdz psihiskai saslimšanai, tīši radot viņiem tādas dzīves apstākļus, kas pilnīgi vai daļēji šos cilvēkus fiziski iznīcina, lietojot līdzekļus, kuru mērķis ir novērst bērnu dzimšanu šādā grupā, vai nododot bērnus piespiedu kārtā no vienas cilvēku grupas otrā. Šādas darbības ir sodāmas ar mūža ieslodzījumu vai ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz divdesmit gadiem.

Krimināllikuma 71.¹ pants noteic, ka publisks aicinājums uz genocīdu ir sodāms ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem.

Krimināllikuma 78. panta pirmā daļa paredz atbildību par darbību, kas apzināti vērsta uz nacionālā vai rasu naida vai nesaticības izraisīšanu, kā arī par apzinātu personas ekonomisko, politisko vai sociālo tiesību tiešu vai netiešu ierobežošanu vai tiešu vai netiešu priekšrocību radīšanu personai atkarībā no tās rases vai nacionālās piederības. Tā ir sodāma ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar naudas sodu līdz sešdesmit minimālajām mēnešalgām. Ja šāda darbība ir saistīta ar vardarbību, krāpšanu vai draudiem, vai to izdarījusi personu grupa vai valsts amatpersona, vai uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības) vai organizācijas atbildīgs darbinieks (KL 78. panta otrā daļa), vainīgā persona var būt sodīta ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem.

49. 2005. gada Kriminālprocesa likuma 8. pants paredz, ka Kriminālprocesa likums nosaka vienotu procesuālo kārtību visām kriminālprocesā iesaistītajām personām neatkarīgi no šo personu izcelsmes, sociālā un mantiskā stāvokļa, nodarbošanās, pilsonības, rases un nacionālās piederības, attieksmes pret reliģiju, dzimuma, izglītības, valodas, dzīvesvietas un citiem apstākļiem.

50. Sk. ziņojuma 11. rindkopu par vienlīdzības regulējumu administratīvajā procesā.

51. Latvijas 1984. gada Administratīvo pārkāpumu kodeksa 240. pants noteic, administratīvo pārkāpumu lietas tiek izskatītas, ievērojot principu, ka visas personas ir vienlīdzīgas likuma un institūcijas, kas izskata lietu, priekšā neatkarīgi no viņu izcelšanās, sociālā un mantiskā stāvokļa, rases un nacionālās piederības, dzimuma, izglītības, valodas, attieksmes pret reliģiju, nodarbošanās veida un rakstura, dzīvesvietas un citiem apstākļiem.

52. Latvijā ir arī izveidota specializētā institūcija, kas darbojas diskriminācijas novēršanas jomā – VCB. Sīkāk sk. šī ziņojuma 16. un 17. rindkopas.

53. Izskatot Latvijas otro kārtējo ziņojumu par ANO Bērna tiesību konvencijas izpildi Latvijā, Bērnu tiesību komiteja, savas četrdesmit otrā sesijas 2006.gada 2. jūnija Noslēguma komentāros (CRC/C/LVA/CO/2) apsveica Latviju ar tās deklarāciju, ka visiem bērniem Latvijā ir vienādas tiesības neatkarīgi no pilsoniskā statusa, kā arī lēmumu atcelt obligāto prasību par etniskās piederības ierakstīšanu pasē.

Bērna tiesību komiteja apsveica dažādos Latvijas veiktos pasākumus, paātrinot nepilsoņu bērnu un bezvalstnieku bērnu naturalizācijas procesu.

5. pants

1. *Puses apņemas veicināt tādu apstākļu radīšanu personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, kuri saglabātu un attīstītu to kultūru, sargātu to identitātes būtiskos elementus, tas ir, to reliģiju, valodu, tradīcijas un kultūras mantojumu.*

2. *Nekaitējot vispārējās integrācijas politikas ietvaros veiktiem pasākumiem, Puses atturas no tādas politikas vai darbības, kas asimilētu nacionālo minoritāšu personas pret to gribu, un aizsargā šādas personas no jebkādas darbības, kuru mērķis būtu šāda asimilācija.*

54. Satversmes 114. pants nosaka, ka personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību. 1991. gada likuma „Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju” 8. pantā ir noteikts, ka „visiem Latvijas Republikas pastāvīgajiem iedzīvotājiem ir garantētas tiesības ievērot savas nacionālās tradīcijas, lietot nacionālo simboliku un atzīmēt nacionālos svētkus”. Saskaņā ar iepriekš minētā likuma 10. pantu „Latvijas Republikas valsts institūcijas sekmē materiālo apstākļu radīšanu Latvijas teritorijā dzīvojošo nacionālo un etnisko grupu izglītības, valodas un kultūras attīstībai, paredzot tam valsts budžetā noteiktas summas”.

Pamatprincips, kas ietverts nacionālajos tiesību aktos valsts valodas jomā – likumpamatotie un demokrātiskā sabiedrībā nepieciešamie ierobežojumi svešvalodu lietošanā neapdraud minoritāšu valodu aizsardzību.

55. Satversmes 4. pants un 1999. gada Valsts valodas likuma 3. panta pirmā daļa noteic, ka valsts valoda Latvijā ir latviešu valoda.

Kā viens no Valsts valodas likuma mērķiem, kurš minēts likuma 1. pantā ir nodrošināt mazākumtautību pārstāvju iekļaušanos Latvijas sabiedrībā, ievērojot viņu tiesības lietot dzimto valodu vai citas valodas.

56. Valsts valodas likuma 2. panta trešā daļa noteic, ka likums neattiecas uz valodu lietošanu Latvijas iedzīvotāju neoficiālajā saziņā, nacionālo un etnisko grupu iekšējā saziņā, kā arī reliģisko organizāciju dievkalpojumos, ceremonijās, rituālos un cita veida reliģiskajā darbībā.

Valsts valodas likumā paredzēta pirmiedzīvotāju (autohtonu) valodas saglabāšana, aizsardzība un attīstība un valodas izvēles tiesības attiecībā uz personu iesniegumiem iestādēm noteiktos gadījumos (uz personu iesniegumiem policijas un ārstniecības iestādēm, glābšanas dienestiem un citām iestādēm steidzamos medicīniskās palīdzības izsaukuma gadījumos, noziegumu izdarīšanas vai citu likumpārkāpumu gadījumos, kā arī tad, kad tiek izsaukta neatliekamā palīdzība ugunsgrēka, avārijas vai citos nelaimes gadījumos).

57. Valsts valodas likuma 11. panta otrā un trešā daļa nosaka, ka Latvijas teritorijā notiekošajos pasākumos, kuros piedalās ārvalstu fiziskās un juridiskās personas un kuru rīkošanā vienlaikus piedalījušās valsts un pašvaldību iestāžu, tiesu un tiesu

sistēmai piederīgo iestāžu, valsts un pašvaldību uzņēmumu, kā arī uzņēmēj sabiedrību, kurās lielākā kapitāla daļa pieder valstij vai pašvaldībai, viena no darba valodām ir valsts valoda, un pasākuma rīkotājs nodrošina tulkojumu valsts valodā. Ministru kabineta noteiktajos gadījumos Valsts valodas centrs pasākuma rīkotāju no šādas prasības var atbrīvot. Ministru kabinets var noteikt gadījumus, kad, ņemot vērā likumīgas sabiedriskās intereses, arī citu Latvijas teritorijā notiekošu pasākumu rīkotājiem var uzlikt par pienākumu pasākumos nodrošināt tulkojumu valsts valodā. Ministru kabineta 2000. gada 22. augusta noteikumi Nr. 288 "Noteikumi par tulkojumu nodrošināšanu pasākumos" paredz virkni gadījumu, kad nav nepieciešams svešvalodas tulkojums valsts valodā, kā arī iespēju atbrīvot pasākuma rīkotāju no svešvalodas tulkošanas valsts valodā, piemēram, ja starptautiskā pasākuma dalībnieki ir vienojušies par citu darba valodu, ja nacionālās filoloģijas organizācijas rīko zinātniskus un kultūrizglītojošus pasākumus, ja tiek rīkoti tādi brīvdabas pasākumi, kuros tulkošanu nav iespējams tehniski nodrošināt.

58. Valsts valodas likuma 18. panta otrā un trešā daļa paredz gadījumus, kad pieļaujama svešvalodu lietošana uzņēmumu un pasākumu nosaukumos. Arī Ministru kabineta 2000. gada 22. augusta noteikumi Nr. 294 "Noteikumi par vietu nosaukumu, iestāžu, sabiedrisko organizāciju, uzņēmumu (uzņēmēj sabiedrību) nosaukumu un pasākumu nosaukumu veidošanu un lietošanu" paredz virkni gadījumu, kad pieļaujama svešvalodas lietošana.
59. Valodas lietošana sapulcēs, gājienos un piketos notiek saskaņā ar 1997. gada likumu "Par sapulcēm, gājieniem un piketiem", kura 19. panta savukārt paredz, ka sapulcēs, gājienos un piketos pastāv vārda un valodas brīvība.
60. Tiesvedība Latvijā notiek valsts valodā. Tiesības lietot tiesā svešvalodu nosaka tiesu iekārtu un procesuālo kārtību regulējošie likumi (Valsts valodas likuma 13. pants).
61. Valsts valodas lietošanu izglītībā nosaka izglītību regulējošie likumi (paredzot vairākus izņēmumus valsts valodas lietošanā). Valsts valodas likuma 15. pants paredz iespēju iesniegt un publiski aizstāvēt zinātniskos darbus svešvalodā.
62. Sabiedrības saziņas līdzekļu raidījumu valodu nosaka 1995. gada Radio un televīzijas likums.
63. Valsts valodas likuma 19. pants nosaka personas vārda un uzvārda rakstības kārtību dokumentos. Ministru kabineta 2004. gada 2. marta noteikumi Nr. 114 "Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju", Personu apliecinošu dokumentu likums, Ministru kabineta 2004. gada 22. aprīļa noteikumi Nr. 378 "Noteikumi par pilsoņu personas apliecībām, nepilsoņu personas apliecībām, pilsoņu pasēm, nepilsoņu pasēm un bezvalstnieku ceļošanas dokumentiem" paredz iespēju pēc personas vēlēšanās personas dokumentos norādīt citvalodas personvārda oriģinālformu.
64. Valsts valodas likuma 21. panta piektā un sestā daļa nosaka gadījumus, kad pieļaujama svešvalodas lietošana publiskā informācijā sabiedrībai pieejamās vietās. Ministru kabineta 2005. gada 15. februāra noteikumi Nr. 130 "Noteikumi par valodu lietošanu informācijā" nosaka valodu lietošanas kārtību publiskās informācijas sniegšanā.

65. Valsts valodas politikas izstrādē un īstenošanā ir iesaistītas vairākas institūcijas, kas atrodas Izglītības un zinātnes ministrijas un Tieslietu ministrijas pārraudzībā.

Par valodas politikas izstrādi un īstenošanu galvenā atbildīgā iestāde ir Valsts valodas aģentūra. Tā atrodas Izglītības un Zinātnes ministrijas pārraudzībā. Par dažu apjomīgu funkciju īstenošanu atbildīgas vairākas specializētas institūcijas: Tulkošanas un terminoloģijas centrs, ievērojot terminoloģijas būtisko nozīmību valodas attīstībā un tulkojumu īpatsvaru terminoloģijas veidošanas procesā, un Latviešu valodas apguves valsts aģentūra, ņemot vērā Latvijas etnisko minoritāšu lielo īpatsvaru un valsts valodas apguves lielo nozīmi sabiedrības integrācijā. No Izglītības un zinātnes ministrijas pārraudzības institūcijām ar valsts valodas politikas īstenošanu saistīts arī Izglītības un satura eksaminācijas centrs, kura pienākumi valodas jomā saistīti ar valsts valodas zināšanu atestāciju. Tieslietu ministrijas pārraudzībā esošais Valsts valodas centrs īsteno pārraudzības un kontroles funkcijas par valsts valodas lietojumu publiskajā sfērā. Pēc Latvijas Valsts prezidentes iniciatīvas 2002. gada 14. maijā tika izveidota īpaša padomdevēja institūcija – Valsts valodas komisija.

66. Satversmes 99. pants reglamentē ikviena tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Ietverot šādu normu augstākajā normatīvajā aktā, valsts ir apņēmusies ievērot un aizsargāt katra cilvēka reliģijas brīvības tiesības, neskatoties uz viņa piederību pie nacionālās minoritātes. Šīs tiesības, no vienas puses, ir katra indivīda subjektīvās tiesības, kuras viņš var procesuāli realizēt, bet no otras puses, tās ir visām valsts institūcijām saistošas objektīvās tiesības, kuras nav saistītas ar noteiktu subjektu. Satversmes 99. pants satur arī citu klauzulu, kas norāda uz valsts un reliģisko organizāciju attiecību modeli. Proti, Satversmes 99. panta otrais teikums - „valsts ir atdalīta no baznīcas”. Minētā klauzula norāda uz to, ka valsts un tās institūcijas nav tiesīgas kontrolēt savu pilsoņu attieksmi pret reliģiju, un tās neuzskaita (nefiksē) indivīdu reliģisko piederību, valsts neiejaucas reliģisko organizāciju iekšējā darbībā (izņemot gadījumus, kad tiek pārkāpts likums), valsts aizsargā reliģisko organizāciju likumīgo darbību, kā arī valsts nesniedz materiālu un finansiālu atbalstu reliģisko organizāciju mācības izplatībai un aparāta uzturēšanai. Līdz ar to Latvijā nav oficiālās reliģijas, un visi cilvēki ir vienlīdzīgi, neatkarīgi no viņu reliģiskās piederības, kā arī visas reliģiskās organizācijas ir vienlīdzīgas savās tiesībās.

Reliģisko organizāciju likums garantē Latvijas iedzīvotājiem tiesības uz reliģijas brīvību, kas ietver tiesības brīvi noteikt savu attieksmi pret reliģiju, individuāli vai kopā ar citiem pievērsties kādai reliģijai vai nepievērsties nevienai no tām, brīvi mainīt savu reliģisko vai citu pārliecību, veikt reliģisko darbību, kā arī paust savu reliģisko pārliecību, ievērojot spēkā esošos normatīvos aktus. Norāde par attieksmi pret reliģiju vai par konfesionālo piederību valsts izsniegtajos personas dokumentos netiek fiksēta. Valsts un pašvaldību institūcijām, sabiedriskajām organizācijām, kā arī uzņēmumiem un uzņēmēj sabiedrībām aizliegts no saviem darbiniekiem un citām personām prasīt ziņas par viņu attieksmi pret reliģiju vai par konfesionālo piederību (1995. gada Reliģisko organizāciju likuma 4. panta trešā un ceturtnā daļa).

67. Reģistrēto reliģisko organizāciju locekļu skaits

Nr p. k.	Konfesija	Draudžu locekļu skaits (2002. gadā)	Draudžu locekļu skaits (2003. gadā)	Draudžu locekļu skaits (2004. gadā)	Draudžu locekļu skaits (2005. gadā)
1.	Romas katoļi	433 480	429 675	395 067*	108 180*
2.	Luterāņi	37 984	556 000	539 327	458 424
3.	Augsburgas ticības apliecības luterāņi	392	537	579	565
4.	Vācu luterāņi			273	261
5.	Pareizticīgie	350 000	350 000	350 000	350 000
6.	Vecticībnieki	2 949	3 070	7 635	2 483
7.	Baptisti	6 788	6 804	7 123	7 119
8.	Septītās dienas adventisti	3 869	3 956	3 950	3 957
9.	Metodisti	750	1 012	1 010	1 002
10	Mozus ticīgie (jūdaisti)	550	664	667	644
11	Musulmaņi	199	205	355	380
12	Vaišnavi (krišnaīti)	135	135	126	127
13	Jaunapustuļi	973	982	1 007	1 076
14	Vasarsvētki (pentakosti)	3 721	3 519	4 225	4 189
15	Evaņģēliskās ticības kristieši	-	-	1 495	1 716
16	Evaņģēliskie Mesijas sekotāji	-	-	50	50
16	Jaunā Paaudze			5 170	5 075
17	Budisti	75	99	108	112
18	Dievturi	603	633	633	607
19	Jehovas liecinieki	115	154	155	161
20	Pēdējo dienu svētie (mormoņi)	605	714	776	867
21	Senastrumu apustuļi	275	272	120	160
22	Reformāti	95	164	163	164

23	Bahaieši	48	49	50	48
24	Presbiterāņi	14	12	15	20
25	Visarionieši	23	60	23	30
26	Pestīšanas armija			452	498
27	Evaņģēlisko kristiešu			162	199
28	Anglikāņi			41	76
29	Apustuļi			67	46
30	Branhamisti			25	27
31	Sūkjo Mahikari			83	72
32	Citas *			85	55
Kopā					948 390

*- nepilnīgs, jo nav iesniegts dažu diecēžu pārskats par darbību attiecīgajā gadā, kā arī nesniedz informāciju par savu draudžu locekļiem

Avots : Tieslietu ministrija

Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts (ĪUMSILS)

68. Valdības deklarācijā ir iecerēts stiprināt dialoga mehānismus ar mazākumtautībām, veicināt mazākumtautību valodu un kultūru saglabāšanu un attīstību, finansiāli atbalstīt MT NVO visā Latvijā. Lai realizētu šo uzdevumu, 2003. gadā tika izveidots Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās postenis un Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts (ĪUMSILS). ĪUMSILS ir sabiedrības integrācijas nozares vadošā valsts pārvaldes iestāde, kuras kompetencē ir izstrādāt un īstenot valsts politiku šādās jomās: sabiedrības integrācija, mazākumtautību tiesības, pilsoniskās sabiedrības attīstības veicināšana un lībiešu kultūras un tradīciju saglabāšana, kā arī rasu diskriminācijas izskaušana. ĪUMSILS tiešais uzdevums ir plānot, koordinēt un īstenot valsts atbalstu mazākumtautību biedrībām, nodibinājumiem un citam mazākumtautību nevalstiskām organizācijām (MT NVO) mazākumtautību tiesību aizsardzības jomā un etniskas identitātes saglabāšanā, ka arī nodrošināt Konvencijā paredzēto saistību izpildes koordināciju. Tāpat ĪUMSILS īsteno valsts atbalstu MT NVO etniskās identitātes saglabāšanā un attīstīšanā un īstenot to kapacitātes palielināšanu un apmācību, to aktivitātes apzināšanu.

Valsts programma „Sabiedrības integrācija Latvijā”

69. Lai attīstītu demokrātiju, nodrošinātu likuma varu, sekmētu cilvēktiesību institūciju līdzsvarotu darbību un mazākumtautību tiesību aizsardzību, 2001. gadā tika izstrādāta valsts programma „Sabiedrības integrācija Latvijā”. Tas ir beztermiņa politikas plānošanas dokuments sabiedrības integrācijas jomā, kurš kopš 2002. gada kalpo par sabiedrības integrācijas politikas plānošanas un realizācijas pamatu valdības politikā. Programma ietver piecas nodaļas:

- Pilsoniskā līdzdalība un politiskā integrācija;
- Sabiedrības sociālā un reģionālā integrācija;
- Izglītība, valoda, kultūra;
- Informācija;
- Īstenošanas mehānismi.

Sabiedrības integrācijas programmā ir iekļauti tādi rīcības virzieni kā mazākumtautību izglītības programmu attīstība, mazākumtautību līdzdalības nodrošināšana, kā arī ir skarti mazākumtautību kultūras iniciatīvu finansējuma un mazākumtautību kultūrautonomijas un kultūras dialoga paplašināšanas jautājumi.

70. Valsts programmas „Sabiedrības integrācija Latvijā” pamatnostādnes ir politikas plānošanas dokuments 2006.-2010.g., kurā būs ietverti valdības politikas galvenie pamatprincipi, attīstības mērķi un prioritātes sabiedrības integrācijas jomā. 2005.gadā tika apkopota informācija no valsts pārvaldes iestādēm par sabiedrības integrācijas procesu, kā arī par projektu realizēšanu sabiedrības integrācijas jomā. Valsts programmas „Sabiedrības integrācija Latvijā” pamatnostādnes 2006. – 2010. gadam tiks apstiprinātas 2006. gada novembrī.

Mazākumtautību sabiedrisko organizāciju atbalsts no valsts budžeta līdzekļiem

71. Viena no ĪUMSILS aktivitātēm ir mazākumtautību sabiedrisko organizāciju darbības un pasākumu atbalsts no valsts budžeta līdzekļiem.

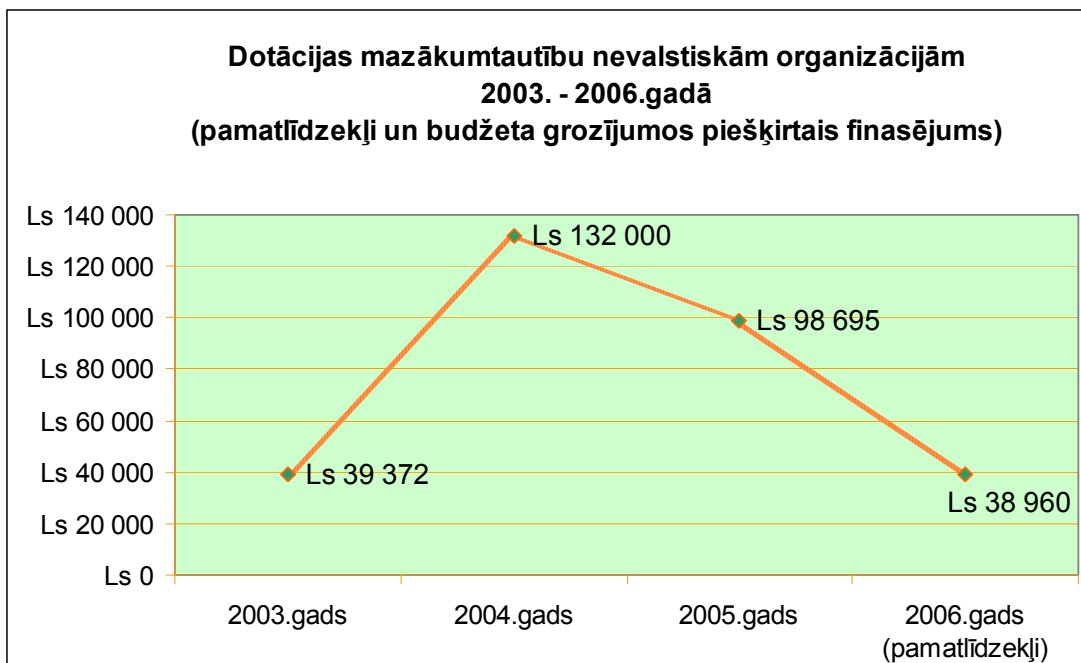
ĪUMSILS pilnveidoja mazākumtautību nevalstisko organizāciju darbības finansēšanas sistēmu, kas ļauj optimāli apzināt mazākumtautību attīstības vajadzības un regulāri

strādāt pie valsts politikas mazākumtautību jomā aktualizēšanas. Dotācijas var saņemt ĪUMSILS reģistrētas organizācijas, kuru statūtos ir šādi pamatmērķi:

- mazākumtautību tiesību aizsardzība;
- Latvijā dzīvojošo mazākumtautību etniskas identitātes un kultūras mantojuma saglabāšana un attīstīšana;
- starpetniskā dialoga veicināšana.

Mazākumtautību biedrības var saņemt dotācijas pēc kārtības, kādā tiek piešķirti un kontrolēti dotāciju līdzekļi no valsts budžeta mazākumtautību nevalstiskajām organizācijām, iesniedzot savus pieteikumus ĪUMSILS četras reizes gadā.

2003. gadā dotācijām MT NVO tika paredzēti **39 372 LVL**, 2004. gadā šī summa palielinājās līdz **132 000 LVL** un 2005. gadā MT NVO saņēma **98 695 LVL**. 2006. gadam paredzēta summa ir 38 960 LVL.

Avots: *ĪUMSILS*

72. Pateicoties piešķirtajām dotācijām, MT NVO īstenoja vairākus izglītojošus pasākumus, izdeva informatīvus materiālus par Latvijā dzīvojošo mazākumtautību nozīmi Latvijas sabiedrībai, tika rīkots vairāk līdzdalību veicinošo pasākumu. 2005. gadā 18 etnisko grupu 73 MT NVO no visiem Latvijas reģioniem tika piešķirtas 249 dotācijas par kopējo summu 98 695 LVL.

73. ĪUMSILS regulāri organizē izglītojoši-informatīvus pasākumus (seminārus, meistarklases, tikšanās, diskusijas u.c.) MT NVO līderiem un pārstāvjiem, MT radošo kolektīvu vadītājiem, iesaistot šajos pasākumos jauniešus un mazākumtautību izglītības iestāžu pārstāvjus, ar mērķi paaugstināt MT NVO kapacitāti, veicināt etnokultūras saglabāšanu un attīstību, mazināt etnisko plaisu starp latviešiem un mazākumtautību pārstāvjiem.

74. ĪUMSILS organizē arī kultūrizglītojošos pasākumus: dažādas izstādes, tikšanās ar sabiedrībā populāriem cilvēkiem, tautu tradīciju un valodu popularizējošie pasākumi (koncerti, dzeju vakari, folkloras priekšnesumi u.t.t.).

MT NVO administratīvi-tehniskas palīdzības sniegšana

75. Ar mērķi sekmēt MT NVO ilgspejīgu attīstību un kapacitātes paaugstināšanu tām tiek sniegta administratīvi-tehniskā palīdzība. Regulāri tika sniegts infrastruktūralais atbalsts mazākumtautību nevalstiskajām organizācijām - piedāvātas iespējas izmantot biroja tehniku un telpas pasākumu organizēšanai.

Rezultātā tika sniegta palīdzība līdz 50 MT NVO pārstāvjiem un līdz 10 radošiem kolektīviem mēnesī. Vidēji mēnesī tiek nodrošināti 38 pasākumi, cilvēku apgrozījums ir vidēji 800 - 850 mēnesī.

76. Ar valsts finansiālo atbalstu tiek sekmēta MT NVO kapacitātes strauja palielināšanās, stipru organizāciju veidošanās, kas ir spējūšas apvienot jaunus

dalībniekus, kā arī veiksmīgi administrēt līdzekļus un aktīvi izpildīt savu Statūtos ierakstīto integrācijas misiju.

Mazākumtautību informēšana par Eiropas Savienību un to projektu konkursiem

77. ĪUMSILS ar valsts budžeta dotāciju palīdzību atbalsta informatīvos pasākumus par jautājumiem, kas ir saistīti ar Eiropas Savienību. 2006.gada 22.aprīlī ar ĪUMSILS atbalstu notika seminārs par PHARE programmas 2005.gada projektu konkursiem etniskās integrācijas veicināšanai. Notika trīs izbraukuma semināri Rēzeknē, Ventspilī un Daugavpilī ar mācību lekcijām par finansēšanas iespējām, Eiropas Savienības fondiem, projektu sagatavošanu un administrēšanu; prezentētas un izplatītas fakto lapas un grāmatas - „NVO finanšu iespējas Eiropas Savienībā” un „Eiropas Savienība un mazākumtautības”.
78. Mazākumtautību valodas un kultūras saglabāšanu ar izglītības jomas līdzekļiem nodrošina 1998. gada Izglītības likums. Likuma 38.pants nosaka, ka viens no izglītības programmu īpašajiem veidiem ir mazākumtautību izglītības programmas. Tās izstrādā izglītības iestādes un tajās papildus iekļauj attiecīgās etniskās kultūras apguvei nepieciešamo saturu. Lai arī likuma 9.pants par izglītības ieguves valodu valsts un pašvaldību izglītības iestādēs nosaka valsts valodu, citā valodā, t. sk. mazākumtautību valodā izglītību var iegūt valsts un pašvaldību iestādēs, kurās tiek īstenotas minētās mazākumtautību izglītības programmas un privātajās mācību iestādēs.

6. pants

1. Puses veicina tolerances garu un starpkultūru dialogu un veic efektīvus pasākumus, kas veicinātu savstarpēju ciešu un sapratni, un sadarbību starp visām personām, kuras dzīvo to teritorijā, neskatoties uz šo personu etnisko, kultūras, lingvistisko vai reliģisko identitāti, un īpaši izglītības, kultūras un mediju jomās.

2. Puses apņemas veikt tādus pasākumus, kas aizsargātu personas, kuras varētu pakļaut draudiem vai diskriminējošai darbībai, naidam vai vardarbībai viņu etniskās, kultūras, lingvistiskās vai reliģiskās identitātes dēļ.”

Latvijas valsts normatīvie akti

79. Latvijas Republikas Satversmes 114. pants nosaka, ka personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību. Satversmes 91. pantā ir noteikts, ka „Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.” Šis pants ir Latvijas Republikas tiesiskais pamats Latvijas valsts saistībām pret katru atsevišķu Latvijas iedzīvotāju un pilsoni ievērot pretdiskriminācijas principu valsts politikā un visās sfērās, kas regulējamās Latvijas tiesību ietvaros. Citi Latvijas normatīvie akti turpina un paplašina Satversmē ietverto pretdiskriminācijas principu.
80. Likuma „Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju” 1. pants nosaka, ka Latvijas Republikas iedzīvotājiem neatkarīgi no viņu nacionālās piederības ir garantētas vienlīdzīgas, starptautiskajām normām atbilstošas cilvēktiesības.
81. Sk. šī ziņojuma 48.rindkopu par atbildību par neiecietības un naida noziegumiem.

82. Par vienlīdzīgās attieksmes regulējumu kriminālprocesā sk. šī ziņojuma 49.rindkopu.
83. Par vienlīdzīgās attieksmes regulējumu darba attiecībās sk. šī ziņojuma 25. un 232. rindkopas.
84. Saskaņā ar 1995. gada Reliģisko organizāciju likuma 4. panta pirmo daļu tieša vai netieša iedzīvotāju tiesību ierobežošana vai priekšrocību radīšana iedzīvotājiem, kā arī jūtu aizskaršana vai naida celšana sakarā ar viņu attieksmi pret reliģiju ir aizliegta. Par šī noteikuma pārkāpšanu vainīgās personas saucas pie atbildības likumos noteiktajā kārtībā. Likumā paredzētās reliģisko organizāciju tiesības aizsargā valsts. Valstij un pašvaldībām un to institūcijām, kā arī sabiedriskajām un citām organizācijām nav tiesību iejaukties reliģisko organizāciju reliģiskajā darbībā. Tādā veida personas tiek pasargātas no draudiem vai diskriminējošās darbības viņu reliģiskās pārliecības dēļ. Saskaņā ar Reliģisko organizāciju likuma 6.panta pirmā daļu ikvienam ir tiesības apgūt ticības mācību gan individuāli, gan kopā ar citiem reliģisko organizāciju mācību iestādēs. Turklāt atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 6. panta ceturtajai daļai valsts un pašvaldību pārziņā esošajās nacionālo minoritāšu skolās, ievērojot skolēnu un viņu vecāku vai aizbildņu vēlēšanos, Izglītības un zinātnes ministrija noteiktajā kārtībā var pasniegt arī attiecīgajai nacionālajai minoritātei raksturīgo ticības mācību.
85. Ar Satversmes tiesas 2003.gada 05.jūnija spriedumu⁷ lietā *”Par Radio un televīzijas likuma” 19. panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 91., 100. un 114.pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.pantam un 14.pantam saistībā ar 10.pantu un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. un 27.pantam”* norma, kas nosaka raidorganizācijas veidotajās programmās raidlaika apjomu svešvalodās (25 procenti no raidlaika kopapjoma diennakts laikā), tika atzīta par neatbilstošu Satversmei un spēkā neesošu.
86. Ar Satversmes tiesas 2005.gada 14.septembra spriedumu⁸ lietā *”Par Izglītības likuma 59.panta otrās daļas otrā teikuma daļā par piedalīšanos privāto izglītības iestāžu finansēšanā, ja tiek īstenotas izglītības programmas valsts valodā, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam (saistībā ar Pirmā protokola 2.pantu)”* ir atzīts ka akreditētās mazākumtautību privātskolas, līdzīgi kā citas privātās izglītības iestādes, ir tiesīgas saņemt valsts dotācijas.
87. Jāatzīmē arī “Deklarācija par cieņu, iecietību un sadarbību interneta telpā”⁹, kuru 2006. gadā izstrādājuši un parakstījuši interneta portālu redaktori,

⁷ 2003.gada 5.jūnija Satversmes tiesas sprieduma teksts ir pieejams [http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/02-0106\(03\).htm](http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/02-0106(03).htm)

⁸ 2005.gada 14.septembra Satversmes tiesas sprieduma teksts ir pieejams [http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/02-0106\(05\).htm](http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/02-0106(05).htm)

⁹ Pilns deklarācijas teksts pieejams interneta mājas lapā <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/article.php?id=14586994>

biedrību un nodibinājumu, un valsts institūciju pārstāvji, un kuras mērķis ir mērķis ir mazināt un apkarot neiecietību un naida izpausmes interneta telpā, vienlaicīgi respektējot izteiksmes brīvību.

Sabiedrības informēšana par etniskās integrācijas iautājumiem.

88. ĪUMSILS veic efektīvus pasākumus, kas sekmē savstarpēju cieņu, sapratni un sadarbību starp Latvijas mazākumtautībām un pamatnāciju.

2005. gadā notika divu metodisko videofilmu un brošūru „Krievu kāzas” un „Svjatki” prezentācija. Pasākuma piedalījās 42 mazākumtautību NVO pārstāvji no Rīgas, Jelgavas, Liepājas, Kultūras un Izglītības un zinātnes ministriju darbinieki. Brošūras un kasetes tika izplatītās mazākumtautību skolās.

2005.gadā Latvijas mazākumtautību folkloras Latvijā apzināšana un popularizēšana mazākumtautību etniskās identitātes un kultūras saglabāšanas nolūkos bija rīkota krievu folkloras īso formu (častušku) krājuma prezentācija sadarbībā ar Latvijas Krievu kultūras biedrību (LORK). Pasākumā piedalījās 108 mazākumtautību, skolu un ministriju pārstāvji. 2005. gadā nolasītas 2 lekcijas Ventspilī un Balvos mazākumtautību skolu kolektīviem. Tika apzināta informācija par sadarbību ar pašvaldībām, tika aptaujātās MT NVO un pašvaldības visos Latvijas reģionos ar mērķi apkopot informāciju par Latvijā notiekošiem tradicionāliem mazākumtautību festivāliem. Uz šī informācijas pamatā izveidota un krievu valodā (1 000 eks.).

Informācijas par Latvijā esošo mazākumtautību sabiedrisko organizāciju darbību apkopošana

89. ĪUMSILS veido publikāciju, foto, afišu un citu uzskatāmo materiālu arhīvu un regulāri aktualizē statistiskas datus par mazākumtautībām Latvijā ĪUMSILS mazākumtautību organizāciju datu bāzē. ĪUMSILS apzina MT NVO radošo kolektīvu un citu kultūras veidojumu sasniegumus. Saskaņā ar šo funkciju 2005. gadā uzsākti informācijas vākšanas pasākumi, kuru mērķis ir veicināt mazākumtautību kultūrmantojama saglabāšanu Latvijā.

Sabiedrības integrācijas fonds

90. Sk. 20.rindkopu augšā par Sabiedrības integrācijas fondu.

Mazākumtautību festivāls „ZELTA KAMOLIŅŠ”

91. Kopš 1995. gada Latvijā notiek bērnu un jauniešu mazākumtautību festivāls “ZELTA KAMOLIŅŠ”, kurš ir kļuvis par reālo integrācijas modeli un veiksmīgu dialogu starp dažādu etnisko grupu jauniešiem. Tas sekmē mazākumtautību un latviešu kultūras savstarpēju bagātināšanos, veicinot tolerances idejas auglīgu apriti daudzveidīgā kultūras saskarsmē.

Kopš 1995. gada notika jau 17 festivāli. Festivālos piedalījušies gandrīz 10 tūkstoši 14 tautību jaunieši no Rīgas, Jelgavas, Ogres, Jūrmalas, Daugavpils, Liepājas, Ventspils, Dobeles, Cēsis, Jēkabpils, ka arī no Krievijas. Sākumā festivālus finansēja Sorosa fonds Latvija, Naturalizācijas pārvalde, privātie sponsori. Pēdējo gadu laikā festivāls tiek atbalstīts no valsts un pašvaldību budžeta, ka arī no Sabiedrības integrācijas fonda līdzekļiem.

Līdz šim festivāla radoša grupa pārsvarā vēra uzmanību reģioniem ar lielāko mazākumtautību iedzīvotāju, tomēr izrādījās, ka ļoti lielu interesi par festivāla pasākumiem izrādīja latvieši, jo tā bija iespēja iepazīties ar Latvijā dzīvojošo

tautību tradicionālo kultūru, vairāk uzzināt par saviem kaimiņiem. Pašiem festivāla dalībniekiem arī rodas iekšēja nepieciešamība vairāk iesaistīties latviskajā vidē, dibināt plašākus kontaktus ar latviešu jauniešiem.

Nacionālā programma iecietības veicināšanai (NPIV) 2005. – 2009. Latvijas politikas plānošanas dokuments pretdiskriminācijas jomā

92. Latvijā un ārzemēs veiktie pētījumi norāda uz to, ka galvenās neiecietības formas Latvijā skar etnisko un reliģisko piederību.¹⁰ Kā īpašu riska grupu jāizceļ čigāni (jeb romi). Aptaujas liecina, ka attieksmē pret čigāniem liela daļa Latvijas iedzīvotāji vadās no stereotipiem un aizspriedumiem.¹¹ Tāpat kā citur Eiropā, arī Latvijā reizēm izpaužas antisemitisms¹² un aizspriedumi pret musulmaņiem. Tā, piemēram, 1999. gadā veiktais pētījums „Eiropas vērtības” konstatēja, ka 27,2% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju nevēlējās dzīvot kaimiņos ar čigāniem, 14,5% ar musulmaņiem un 5,2% ar ebrejiem.¹³

93. Ievērojams skaits Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka atšķirīga ir ne vien attieksme pret cilvēkiem balstoties uz etnisko piederību, bet arī rīcība. Socioloģiska aptauja, ko 2000. gadā pasūtīja VCB, liecina, ka 24% respondentu (18% latviešu, 31% citu tautību respondentu) uzskatīja, ka pēdējos trīs gados ir cietuši no diskriminācijas. Jautāti par diskriminācijas cēloņiem, respondenti visbiežāk pieminēja tautību un valodu (attiecīgi 28% un 24%).¹⁴

94. ĪUMSILS ir izstrādājis Nacionālo programmu iecietības veicināšanai (NPIV). NPIV izstrādi veica starpinstitūciju darba grupa, izpildot Ministru prezidenta 2003.gada 30. septembra rīkojumu Nr. 442. „Par darba grupu pret neiecietību vērstas nacionālās programmas projekta izstrādei”. Darba grupā strādāja pārstāvji no valsts pārvaldes, augstskolām un sabiedriskajām organizācijām. NPIV mērķis ir iecietīgas Latvijas sabiedrības veidošana, neiecietības izskaušana un Latvijas daudz kultūru sabiedrības attīstība Eiropas integrācijas un pasaules globalizācijas apstākļos. NPIV apakšmērķi ir: Latvijas Republikas tiesību sistēmas pilnveidošana, paredzot ieviest normatīvajos aktos efektīvus tiesiskus instrumentus visu neiecietības un diskriminācijas formu izskaušanai; starpinstitucionālās sadarbības neiecietības izskaušanas jomā veicināšana; sabiedrības aktīva līdzdalība neiecietības izskaušanas monitoringā; kvalitatīvas, pieejamas un vispusīgas informācijas izplatīšana par neiecietības izpausmēm un iecietības veicināšanas pasākumiem. NPIV īstenošanas rezultātā tiks efektīvi mazināta neiecietība, cilvēktiesību pārkāpumu skaits, tiks veikta profilakse pret diskrimināciju pēc vairākām pazīmēm, veidoti priekšnoteikumi sabiedrības integrācijai un Latvijas tautsaimniecības konkurētspējīgai attīstībai multietniskajā Eiropas Savienībā.

¹⁰ ECRI (Eiropas Komisija pret rasismu un neiecietību) Otrais ziņojums par Latviju (pieņemts 2001. gada 14. decembrī).- Council of Europe.- 2002. –19. -20. lpp.

¹¹ Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs. Čigānu stāvoklis Latvijā. – Rīga, 2003. – 11.13. lpp.

¹² Skat. Dribins L. Antisemitisms un tā izpausmes Latvijā. Vēstures atskats. Latvijas vēsturnieku komisijas raksti. 4. sējums. – Rīga, 2001.

¹³ Kultūru daudzveidība un iecietība Latvijā. Dati, fakti, viedokļi. – 2003. – 20. lpp.

¹⁴ Papildus informāciju skat. Cilvēktiesību problēmas Latvijā. Socioloģiskais pētījums. – Baltijas Datu nams. – 2000. – 43. lpp.

Latvijas sabiedrība apgūs starpkultūru saskarsmes pamatprincipus un attīstīs iespējamo etnisko, sociālo un kultūru konfliktu risināšanas iemaņas.

Lai efektīvi īstenotu valdības rīcības plānā definēto uzdevumu īstenot nacionālo programmu iecietības veicināšanai, ĪUMSILS 2005. gada martā ar integrācijas ministra rīkojumu ienestās izmaiņas Nacionālās programmas iecietības veicināšanai darba grupā, izveidojot Programmas koordinācijas grupu, cenšoties grupas sēdēs regulāri pieaicināt Latvijā vadošos ekspertus iecietības jomā, Latvijas mazākumtautību sabiedrisko organizāciju līderus.

ĪUMSILS darbība pretdiskriminācijas jomā

95. Lai īstenotu NPIV un valdības rīcības plānu, ĪUMSILS savā 2005. gada darba plāna 7. punktā "Iecietības veicināšana un rasu diskriminācijas izskaušana" ir nodefinējis savus uzdevumus – informēt sabiedrību, celt tās kompetenci pretdiskriminācijas politikā, izplatīt kvalitatīvu informāciju un aktualizēt resursu Internetā par pretdiskrimināciju politiku Eiropā un Latvijā, tai skaitā:

- plānot, koordinēt un īstenot ĪUMSILS pretdiskriminācijas politiku Latvijas kā Eiropas Savienības dalībvalsts saistību kontekstā;
- veicināt iecietību Latvijas sabiedrībā, veikt neiecietības profilaksi;
- īstenot un koordinēt ĪUMSILS starptautisko sadarbību ar ES un citām starptautiskām organizācijām diskriminācijas izskaušanā.

96. 2005. gadā ar ĪUMSILS līdzdalību Latvijā ir pieņemti vairāki likumu grozījumi, kas ir saistīti ar pretdiskriminācijas politiku.

Grozījumi likumā par Valsts Civiltiesību biroju, paredzot Valsts civiltiesību biroju noteikt par vienlīdzīgas attieksmes veicināšanas iestādi Latvijā.

Grozījumi likumā Par sociālo drošību: Pirmkārt, nosakot diskriminācijas aizliegumu kā vispārēju sociālās drošības sistēmas pamatprincipu. Otrkārt, likums papildināts ar atšķirīgas attieksmes aizlieguma principu, kurā kā aizliegtie diskriminācijas pamati ir personas rase, ādas krāsa un nacionālā izcelsme.

Tika izteikti priekšlikumi Saeimā izskatot grozījumus *Pacientu tiesību aizsardzības likumā*, lai veicinātu vienlīdzīgu attieksmi, sniedzot ārstniecības pakalpojumus pacientiem atkarībā no dažādiem pamatiem, t.sk, rases, ādas krāsas un nacionālās izcelsmes atbilstoši direktīvas 2000/43/EK prasībām.

ĪUMSILS ir piedalījies grozījumu izstrādē arī citos normatīvajos aktos, kas šobrīd atrodas dažādās izskatīšanas stadijās Saeimā (*Grozījumi valsts civildienesta likumā*, *Grozījumi Biedrību un nodibinājumu likumā*, *Grozījumi Civillikumā*, *Grozījumi Patērētāju tiesību aizsardzības likumā*).

Iecietības veicināšana un rasu diskriminācijas izskaušana Latvijā: Nacionālās programmas iecietības veicināšanai (NPIV) rīcības plāna 2005. gadam īstenošana.

97. Par NPIV īstenošanu ir atbildīgs ĪUMSILS. Par pamatu darbībai 2005. gadā kalpoja NPIV darba grupas izstrādātais un ĪUMSILS 2005. gada darba plānā ietvaros īstenoto NPIV rīcības plāna aktivitāšu saraksts, kas tika īstenots sadarbībā ar nevalstiskām organizācijām NPIV darba grupas ietvaros. NPIV sadarbības partneri tika apstiprināti ar ĪUMSILS ministra rīkojumu par izmaiņām NPIV darba grupā.

98. Šādas aktivitātes tika īstenotas NPIV rīcības plāna ietvaros 2005. gadā:

- Interneta portālu aktivitātes iecietības veicināšanai sadarbībā ar www.dialogi.lv, www.politika.lv;
- Pētījums par neiecietību Latvijas medijos 2004. – 2005.gg.;
- Informatīvi – izglītojošo semināru cikls par rasisma, diskriminācijas un neiecietības izpausmēm un labāko praksi cīņā ar šiem fenomeniem Latvijas pašvaldību darbiniekiem un NVO līderiem;
- Jaunatnes informēšanas kampaņa par reliģisko dažādību Latvijā;
- Starptautiskās leciecības dienas atzīmēšana – 2005. gada 16. novembrī.

99. **Detalizētā informācija par NPIV rīcības plāna izpildi laika periodā no 2005. gada 1. augusta līdz 2005. gada 31. decembrim:**

- Interneta portālu aktivitātes iecietības veicināšanai sadarbībā ar www.dialogi.lv, www.politika.lv. Redakcija www.politika.lv publicēja 6 rakstus par aktuālajiem iecietības veicināšanas aspektiem, kā arī rīkotas trīs diskusijas un aptauja par iecietību Latvijā. Raksti tika papildināti ar lasītāju komentāriem un tā tika veidots dialogs ar mērķauditoriju plašajā izpratnē, tika ieviests interaktivitātes princips, kas nenoliedzami sniegs NPIV attīstībai nepieciešamo atgriezenisko saikni ar Latvijas sabiedrību un nodrošinās tās ciešu saistību ar aktuālajiem procesiem iecietības veicināšanas jomā. Rakstu autori ir Latvijā atzītie eksperti plašsaziņas jomā, cilvēktiesību un pilsoniskā sabiedrībā.
- Pētījums par neiecietību Latvijas medijos: pētījumu veica un 2005. gada 10. decembrī nodeva Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes mācībspēki. Pētījuma starpatskaite un rezultāti tika prezentēti 2005. gada 6. politikas forumā (2005. gada augusts), ko organizēja politikas centrs PROVIDUS un kurā piedalījās ĪUMSILS darbinieki.
- Informatīvi – izglītojošo semināru cikls par rasisma, diskriminācijas un neiecietības izpausmēm un labāko praksi cīņā ar šiem fenomeniem Latvijas pašvaldību darbiniekiem un NVO līderiem. Sākot no 2005. gada 13. augusta notika 6 semināri dažādos Latvijas reģionos.
- Jaunatnes informēšanas kampaņa par reliģisko dažādību Latvijā. Kampaņu sadarbībā ar ĪUMSILS īstenoja Latvijas Bībeles biedrība. Kampaņas ietvaros, kas sastāvēja no trim dažādā rakstura aktivitātēm, bija paredzēts: 1) izdot informatīvu pastkaršu komplektu informējot par reliģisko kopienu un draudžu skaitu Latvijā; 2) izveidot tiešsaistes enciklopēdiju Latvijas skolotājiem par reliģisko dažādību; 3) rīkot informatīvo semināru „Reliģiskā identitāte-iecietību veicinošs faktors”, kas notika 2005. gada 24. augustā. Seminārs tika veltīts reliģiskās identitātes lomai iecietības veicināšanas procesā Latvijā un Eiropā. Semināra mērķis bija analizēt kādā mērā reliģiskās identitātes Latvijā sekmē iecietību, apspriest, kas praktiski būtu darāms, lai mazinātos savstarpēji stereotipi un noskaidrot veicinošus faktoros iespējamam dialogam starp dažādām reliģiskām kopienām. 2005. gada 16. novembrī tika prezentēts projekta noslēguma produkts plašai sabiedrībai – tiešsaistes „Reliģiju enciklopēdija” Latvijas skolotājiem, skolēniem, reliģijpētniekiem. Tās saturu ir

paredzēts regulāri papildināt.¹⁵

- Brošūru sērijas „Mērķis – iecietība”.
- Ceļojoša izstāde „Romi – klejojošas ciltis” – tika izveidota sadarbībā ar Baltijas Krievu institūta studentiem un tika atklāta Ventspilī 2005. gada 16. novembrī. Līdz 2005. gada beigām izstāde bija Rēzeknē, Daugavpilī, Liepājā un Rīgā.
- Sadarbībā ar Latviešu valodas apguves aģentūru (LVAVA) laikā no 10. līdz 20. novembrim tika novadītas 4 diskusijas ar latviešu literatūras pasniedzējiem un skolotājiem par iecietības piemēriem latviešu klasiskā un modernā literatūrā.
- Tulkotas krievu valodā divas EK direktīvas 2000/43/EP un 2000/78/EP
- Organizēta akcija sabiedrības kompetences celšanai iecietības jomā „Pret cūcībām”.

Jaunā politikas iniciatīva – valsts programmas „Čigāni (romi) Latvijā” izstrāde 2005. gadā

100. Valsts programmas „Čigāni (romi) Latvijā” 2007.–2009. (turpmāk tekstā – Programma) projekta izstrādi veica starpinstitūciju darba grupa. Programma ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments trim gadiem 2007. – 2009.g. Programmas saturā atspoguļojas starptautiskā prakse čigānu (romu) integrācijā un iecietības veicināšanā.

Ņemot vērā Latvijā līdz šim veikto pētījumu atzinumus, statistikas datus un ilgstošo sadarbības pieredzi ar čigānu (romu) kopienas nevalstisko organizāciju (turpmāk tekstā - NVO) pārstāvjiem, kā arī ES praksi, secināts, ka Latvijā čigānu (romu) integrācijai jānorit trijos virzienos: 1) izglītībā, 2) nodarbinātībā, 3) cilvēktiesību jomā.

Programmas primārā mērķauditorija ir čigānu (romu) kopiena Latvijā. Programmas sekundārā mērķauditorija ir Latvijas valsts politikas īstenotāji - ierēdņi un publiskā sektora darbinieki, profesionālās asociācijas, izglītības iestādes, plašsaziņas līdzekļi, arodbiedrības un Latvijas sabiedrība kopumā.

Programmas virsmērķis ir veicināt čigānu (romu) kopienas iekļaušanu Latvijas sabiedrībā, nodrošinot diskriminācijas apkarošanu un vienādu iespēju efektīvu īstenošanu čigānu (romu) kopienai izglītības, nodarbinātības un cilvēktiesību jomās saskaņā ar kopienas īpašiem nosacījumiem, atbilstoši Konvencijas 2.daļas 4.panta 2.punkta prasībām un komentāriem.

Programmas apakšmērķi izglītības jomā ir: radīt īpašas iespējas čigānu (romu) kopienas pārstāvjiem paaugstināt izglītības līmeni, pilnveidot 5-6 gadīgo čigānu (romu) bērnu sagatavošanas skolai procesu pirmskolas izglītības un pamatzglītības iestādēs ar iekļaujošās izglītības praksi, paaugstināt atbildību tiem čigānu (romu) bērnu vecākiem vai personām, kas īsteno vecāku varu, kas nenodrošina savam bērnam obligāto izglītības iegūšanu.

Programmas apakšmērķi nodarbinātības jomā ir: mazināt diskrimināciju nodarbinātības jomā, mazināt bezdarba līmeni čigānu (romu) kopienā, nodrošināt čigānu (romu) kopienas pārstāvju sociālo dialogu ar Latvijas uzņēmējiem un citām nodarbinātības procesā iesaistītajām pusēm.

Programmas apakšmērķi cilvēktiesību jomā ir: veicināt iecietību, negatīvu stereotipu un aizspriedumu mazināšanu Latvijas sabiedrībā par čigānu (romu)

¹⁵ 2006. gadā tiešsaistes enciklopēdija ir pieejama www.bibelesbiedriba.lv un www.integracija.gov.lv

kopieni, paaugstināt sabiedrības informētības līmeni un izpratni par Latvijas čigānu (romu) kopienas kultūras iezīmēm, sekmēt Latvijas čigānu (romu) kopienas kultūras attīstību un etniskās identitātes saglabāšanu, kā arī aktivitātes Latvijas čigānu (romu) NVO līdzdalībai pilsoniskajā sabiedrībā.

Programmas mērķu un apakšmērķu efektīvai sasniegšanai jāiesaista valsts pārvalde, pašvaldības un izglītības iestādes, čigānu (romu) un citas NVO, darba devēju profesionālās apvienības, kā arī plašsaziņas līdzekļi.

Programmas ieviešanu un īstenošanu veic ĪUMSILS sadarbībā ar attiecīgām valsts pārvaldes institūcijām.

Reizi gadā ĪUMSILS iesniedz Ministru kabinetā programmas īstenošanas ziņojumu. Ne retāk kā reizi gadā padome uzklausa čigānu (romu) NVO viedokli un priekšlikumus par programmas īstenošanas gaitu, kas reizē ar ziņojumu tiek iesniegts izskatīšanai valdībā.

Laika posmā no 2006. gada 16. maija līdz 2006. gada 19. jūnijam notika programmas projekta informatīvas daļas sabiedriskā apspriede: informatīvie semināri Preiļos, Tukumā, Ventspilī, Valmierā un Rīgā, kā arī diskusiju un komentāru veidā interneta portālos www.politika.lv un www.dialogi.lv.

ES finansējuma apgušana un starptautisko projektu īstenošana

101. ĪUMSILS īstenoja pieteikuma izstrādi un iesniegšanu EK ierobežotas grantu shēmas ietvaros izsludinātam konkursam uz atbalsta saņemšanu nacionālo valdību aktivitātēm iecietības veicināšanā un pretdiskriminācijas politikas jomā. Iesniegtais pieteikuma projekts ietvēra sevī vairāku Latvijas sabiedrībai aktuālo problēmu risināšanas aspektus: Latvijas romu sociālā atstumtība un diskriminācija, Latvijas skolotāju kompetences celšana iecietības jautājumos, kvalitatīvas informācijas trūkums par iecietības veicināšanu. Projekta pieteikuma izstrādē piedalījās Somijas Darba ministrijas darbinieki, sniedzot konsultācijas un novērtējot projekta kvalitāti.
102. 2005. gada septembrī EK ir devusi apstiprinājumu ĪUMSILS iesniegtajam projektam Latvija – vienlīdzība dažādībā I (LED I jeb Latvia – equal in diversity I). Projekta kopējā summa ir 89 751 eiro, 80% no kopējās summas piešķīrusi EK, bet 20% sedz ĪUMSILS šī gada valsts budžeta grozījumos piešķirtā finansējuma ietvaros. LED I ir pirmais Latvijā izveidotais projekts, kas piesaista EK līdzekļus valsts pārvaldes iestāžu un nevalstisko organizāciju partnertīklu aktivitātēm diskriminācijas mazināšanai, iecietības veicināšanai un sabiedrības informēšanai par Eiropas Savienības (ES) pretdiskriminācijas politikas prioritātēm.
103. Projekta īstenošanas laiks : 2005. gada novembris - 2006. gada 30. septembris. Projekts LED I sastāv no sešiem apakšprojektiem, kuru mērķis ir apmācīt, iesaistīt un informēt riska grupas, pret kurām izpaužas diskriminācija un neiecietība, kā arī tās grupas, kuras veido informāciju par kultūru dažādību, sniedz konsultācijas par tiesisko statusu, tiesībām darba tirgū, izglītības apakšprojektiem. Projektu LED I koordinē ĪUMSILS, un tā īstenošanai izveidots partnerorganizāciju tīkls, kurā ietilpst Latvijas Universitāte, Baltijas Krievu institūts, Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs, biedrība „Politiskās izglītības iniciatīva”, Sorosa fonds – Latvija, portāls www.dialogi.lv, Latviešu valodas apguves valsts aģentūra, Mazākumtautību bērnu un jauniešu programma “Zelta Kamolins”, kā arī VCB. LED I tiek finansēts no EK grantu

shēmas „*Restricted call for proposals for national authorities from the Community Action Programme to Combat Discrimination*” 2005. gadam.

7. pants

Puses apņemas ievērot katras personas, kura pieder pie nacionālās minoritātes, tiesības uz miermīlīgas pulcēšanās brīvību, uz biedrošanās brīvību, uzskatu, domu, apziņas un reliģijas brīvību.

104. Satversmes 102. pants nosaka, ka „*ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās*”. 1991.gada likuma „*Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju*” 5. pants nosaka, ka „*visiem Latvijas Republikas pastāvīgajiem iedzīvotājiem ir garantētas tiesības dibināt savas nacionālās biedrības, to apvienības un asociācijas. Valsts pienākums ir sekmēt to darbību un materiālo nodrošināšanu*”. Biedrību dibināšanu valstī regulē 2004.gada Biedrību un nodibinājumu likums, kurā nav ierobežojumu mazākumtautību biedrību dibināšanai. Biedrības un nodibinājumus var reģistrēt kā Latvijas pilsoņi, tā arī nepilsoņi.
105. Saskaņā ar 2004.gada Biedrību un nodibinājumu likuma 23. pantu par biedrības dibinātājiem var būt fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesībspējīgas personālsabiedrības. Dibinātāju skaits nedrīkst būt mazāks par diviem.
106. Biedrību un nodibinājumu likuma 26. pants noteic, ka dibinātāji iesniedz reģistra iestādei (Uzņēmumu reģistram) pieteikumu par biedrības ierakstīšanu reģistrā. Pieteikumam pievieno lēmumu par biedrības dibināšanu, statūtus un valdes locekļu sarakstu. Pieteikumu paraksta visi dibinātāji vai vismaz divi viņu pilnvaroti pārstāvji.
107. Saskaņā ar 1990.gada likuma „*Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru*” 1. pantu viena no Uzņēmumu reģistra funkcijām ir veikt biedrību un nodibinājumu reģistrāciju un nodrošināt reģistra vešanu. Uzņēmumu reģistrs, pildot savas funkcijas, nekad nav kavējis personu, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, apvienošanās organizācijās un arī turpmāk īstenos šādu nostāju un sniegs atbalstu jautājumos, kas skar šo personu organizāciju reģistrāciju.
108. 1995.gada Reliģisko organizāciju likums paredz, ka draudzes dibinātāju vidū jābūt ne mazāk kā 20 Latvijas pilsoņiem vai personām, kuras ir reģistrētas ledzīvotāju reģistrā un sasniegušas 18 gadu vecumu. Vienai personai ir tiesības būt tikai par vienas draudzes dibinātāju. Atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma noteikumiem iestāties draudzē un tajā darboties ir tiesības ikvienam Latvijas iedzīvotājam. Turklāt nav paredzēti arī speciālie noteikumi, kas reglamentētu priekšnoteikumus finansiālā atbalsta sniegšanai atsevišķo reliģisko organizāciju darbībai.

Mazākumtautību biedrības Latvijā

109. Pašlaik ĪUMSILS ir reģistrētas 227 starpetniskās / mazākumtautību biedrības un nodibinājumi un to reģionālās nodaļas. Salīdzinājumā ar 2002. gadu ĪUMSILS reģistrēto mazākumtautību / starpetnisko biedrību skaits nozīmīgi palielinājās (no 160 līdz 227). 29 biedrības ir starpetniskās,. Pārējās

pārstāv lielākas Latvijas mazākumtautību kopienas: krievu (25 biedrības), poļu (19 biedrības), vāciešu (16 biedrības), ukraiņu (14 biedrības), ebreju (14 biedrības), čigānu (9 biedrības), lietuviešu (6 biedrības), baltkrievu (6 biedrības). Lielākas no tām ir LATVIJAS BALTKRIEVU SAVIENĪBA, Latvijas Romu apvienība "NĒVO DROM", Latvijas Ebreju draudžu un kopienu padome, "Latvijas Krievu sabiedrības savienība" (La-KSS), Ivana Zavoloko vecticībnieku biedrība, Latgales reģiona lietuviešu izglītības, kultūras un informācijas centrs, Latvijas Poļu savienība, LATVIJAS UKRAIŅU BIEDRĪBA, Latvijas Vācu savienība. Valsts atbalstu saņem arī afrikāņu, arābu, azerbaidžāņu, gruzīnu, jakutu, rumāņu, tatāri, turkmēņu, uzbeku NVO ("AFROLATVISKĀ ASOCIĀCIJA", Arābu kultūras centrs, Latvijas Azerbaidžāņu biedrība „AZERI VAHDAT”, Tataru nacionālā kultūras biedrība "VATAN" u.c.). Rīgā, Ventspilī un Jelgavā darbojas nacionālo kultūras biedrību asociācijas.

8. pants

Puses apņemas atzīt, ka jebkura persona, kas pieder pie nacionālās minoritātes, ir tiesīga nodoties savai reliģijai vai ticībai un dibināt reliģiskās institūcijas, organizācijas un asociācijas.

110. Saskaņā ar 1995.gada Reliģisko organizāciju likuma 8. panta pirmo daļu reliģiskās organizācijas tiek reģistrētas Reliģisko lietu pārvaldē. Draudzes dibinātāju vidū jābūt ne mazāk kā 20 Latvijas pilsoņiem vai personām, kuras ir reģistrētas ledzīvotāju reģistrā un sasniegušas 18 gadu vecumu. To konfesiju un reliģiju draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk savu darbību Latvijā un kuras nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), pirmo desmit gadu laikā ir jāpārreģistrējas Reliģisko lietu pārvaldē ik gadu, lai šī institūcija pārliecinātos par attiecīgo draudžu lojalitāti pret Latvijas valsti un to darbības atbilstību tiesību aktiem. 1995.gada Reliģisko organizāciju likums paredz vienādu reliģisko organizāciju reģistrēšanas kārtību, neatkarīgi no tā vai reliģisko organizāciju dibinātāji ir nacionālās minoritātes vai nav.

9. pants

1. Puses apņemas atzīt, ka katras nacionālās minoritātes personas tiesības brīvi paust savus uzskatus ietver uzskatu brīvību un tiesības netraucēti saņemt un izplatīt informāciju un idejas minoritātes valodā bez iejaukšanās no sabiedrisko iestāžu puses un neatkarīgi no valstu robežām. Valstu tiesību sistēmu ietvaros Puses apņemas nodrošināt, ka personas, kuras pieder pie nacionālās minoritātes, netiek diskriminētas mediju izmantošanas jomā.

2. Pirmais punkts nekavē Puses pieprasīt radio un televīzijas pārraižu vai kino uzņēmumu licencēšanu, to veicot bez diskriminācijas un pamatojoties uz objektīviem kritērijiem.

3. Puses apņemas netraucēt personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, radīt un izmantot iespieddarbu medijus. Likumu par radio un televīzijas pārraidēm ietvaros Puses apņemas nodrošināt savu iespēju robežās un, ņemot vērā pirmā punkta nosacījumus, ka personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, tiek sniegta iespēja radīt un izmantot savu mediju.

4. Savu tiesību sistēmu ietvaros Puses apņemas veikt atbilstošus pasākumus, lai veicinātu nacionālo minoritāšu personu pieeju medijiem un veicinātu toleranci un atļautu kultūru daudzveidību.

111. Latvijā jebkurai personai, jebkurām personu grupām, valsts iestāžu un visu veidu uzņēmumu un organizāciju institūcijām ir tiesības brīvi paust savus uzskatus un viedokļus, izplatīt paziņojumus presē un citos masu informācijas līdzekļos, saņemot ar to starpniecību informāciju par jebkuru tās interesējošu jautājumu vai sabiedrības dzīvi. To nosaka Satversmes 100 pants: „ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta.” 1990.gada likums

„Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” garantē preses brīvību un neparedz nekādus ierobežojumus mazākumtautību preseī. 1995.gada Radio un televīzijas likuma 62. panta 3. punkts nosaka: „Latvijas Radio un Latvijas Televīzijas otrā izplatīšanas tīkla programma pamatā ir valsts valodā. 20 procentus gada raidlaika tajā var atvēlēt raidījumiem valsts mazākumtautību valodās, ieskaitot šajā raidlaikā arī valsts valodā subtitrētās kinofilmas un teātru izrādes.”, punkts 5: „Raidorganizācijas veidotajā programmā raidlaika apjoms svešvalodās nedrīkst pārsniegt 30 procentus no raidlaika kopējuma mēneša laikā. Šis noteikums neattiecas uz Latvijas Televīziju, Latvijas Radio, kabeļtelevīziju, kabeļradio, satelīttelevīziju, satelītradio, kā arī uz pārrobežu radio un televīziju”.

112. 1990.gada likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 1. pants noteic, ka Latvijas Republikā jebkurai personai, jebkurām personu grupām, valsts iestāžu un visu veidu uzņēmumu un organizāciju institūcijām ir tiesības brīvi paust savus uzskatus un viedokļus, izplatīt paziņojumus presē un citos masu informācijas līdzekļos, saņemot ar to starpniecību informāciju par jebkuru tās interesējošu jautājumu vai sabiedrības dzīvi. Preses un citu masu informācijas līdzekļu cenzūra nav atļauta.

113. 1995.gada Radio un televīzijas likuma 19. pants noteic, ka katram raidījumam jānotiek vienā valodā – raidījuma valodā. Raidījuma fragmenti citās valodās jānodrošina ar tulkojumu (dublējot, ieskaņojot vai subtitrējot). Šis noteikums neattiecas uz valodas mācību raidījumiem un mūzikas skaņdarbu izpildījumiem. Raidījuma valoda, ja tā nav valsts valoda, jānorāda publicējamā raidījuma secības izklāstā (raidījumu programmā). Demonstrējamām filmām jābūt dublētām valsts valodā vai arī ar oriģinālo skaņas pavadījumu un subtitriem latviešu valodā, bet bērniem paredzētajām filmām jābūt dublētām vai ieskaņotām latviešu valodā. Televīzijas raidījumiem svešvalodās, izņemot tiešās pārraides, retranslāciju, raidījumus ārzemēm, ziņu un valodas mācību raidījumus, jābūt ar subtitriem latviešu valodā.

114. Dažas Latvijā dzīvojošas mazākumtautību kopienas izdod savas avīzes, biļetenus un žurnālus. Ukrainu diaspora, piemēram, kopš 2004. gada 6 reizes gadā izdod avīzi *Bichuk* ukraiņu valodā. Avīzes metiens ir 1000 eksemplāri, to finansē sponsori, ukraiņu ārlietu ministrija un daļēji arī ĪUMSILS. Avīze tiek izplatīta visos Latvijas reģionos, Ukrainā un sadarbības partneru organizācijās ārvalstīs. Baltkrievu kopiena ar sponsoru palīdzību izdod avīzi „*Прамень*” (1000 eksemplāru, 8-9 reizes gadā). Rīgā iznāk arī armēņu kopienas avīze „*Арапат*” (2500 eksemplāri mēnesī, krievu valodā), ka arī vecticībnieku avīze „*Меч духовный*” un žurnāls „*Поморский вестник*”. Poļu kopiena Rīgā izdod laikrakstu „*Polak na Łotwie*” (6 reizes gadā, metiens 650 eksemplāri) un Daugavpilī mēneša avīzi „*Słowo polskie*” (metiens ap 1000 eksemplāriem). Čigānu biedrības avīze „*Něvo Drom*” (latviešu valodā) ir pirmais čigānu biedrības vienotais laikraksts Latvijā. Laikraksts iznāk Tukumā, tā metiens ir 5000 eksemplāri. Daļa no mazākumtautību izdevumiem tiek atbalstīta no valsts budžeta līdzekļiem.

115. Latvijas Radio-4 pārraida programmu „Nacionālo kultūras biedrību ziņas”.

Nacionālā radio un televīzijas padome

116. Nacionālā radio un televīzijas padome (NTRP) saskaņā ar 1995.gada Radio un televīzijas likuma (turpmāk arī – RTV likuma) 41.panta pirmās daļas noteikumiem ir patstāvīga institūcija - pilntiesīga autonoma iestāde, kas pārstāv sabiedrības intereses elektronisko sabiedrības saziņas līdzekļu jomā un uzrauga, lai to darbībā tiktu ievērota Satversme, šis likums un citi likumi, kā arī nodrošināta vārda un informācijas brīvība.

Saistībā ar Konvencijas 6. un 9.panta nodrošināšanu – RTV likumā nav noteikta nekāda veida diskriminācija nacionālajām minoritātēm, piemēram, piedalīties konkursā un iegūt apraides atļauju (saskaņā ar RTV likuma 11.panta trešo daļu „konkursā var piedalīties rīcībbspējīgas fiziskās personas un Latvijā, ES dalībvalstīs un Eiropas ekonomiskās telpas valstīs reģistrētas juridiskās personas vai šo personu apvienības”), retranslācijas atļauju vai saņemt speciālo atļauju (licenci) kabeļtelevīzijas vai radio darbībai.

RTV likuma 3.pants „Elektronisko sabiedrības saziņas līdzekļi” nosaka, ka visas raidorganizācijas ir brīvas un neatkarīgas programmu veidošanā un izplatīšanā, ciktāl to neierobežo Satversme, šis likums un citi likumi, valsts tehniskie standarti un Latvijai saistoši starptautiskie līgumi, kā arī nosaka, ka neviens raidījums un neviena programma nav pakļaujama cenzūrai. Vēl papildus minētajā pantā raidorganizācijām ir uzlikts pienākums veidot daudzpusīgu programmu, kas atspoguļo sabiedrībā pastāvošos uzskatus un viedokļus.

Valodas prasības izplatītajās radio un televīzijas programmās ir noteiktas RTV likuma 19.pantā:

„(1) Katram raidījumam jānotiek vienā valodā - raidījuma valodā. Raidījuma fragmenti citās valodās jānodrošina ar tulkojumu (dublējot, ieskaņojot vai subtitrējot). Šis noteikums neattiecas uz valodas mācību raidījumiem un mūzikas skaņdarbu izpildījumiem.

(2) Raidījuma valodu nosaka pēc attiecīgā raidījuma skaņas pavadījuma vai valodas, kurā raidījums ir dublēts vai ieskaņots. Raidījuma valoda, ja tā nav valsts valoda, jānorāda publicējamā raidījuma secības izklāstā (raidījumu programmā).

(3) Demonstrējamām filmām jābūt dublētām valsts valodā vai arī ar oriģinālo skaņas pavadījumu un subtitriem latviešu valodā, bet bērniem paredzētajām filmām jābūt dublētām vai ieskaņotām latviešu valodā.

(4) Televīzijas raidījumiem svešvalodās, izņemot tiešās pārraides, retranslāciju, raidījumus ārzemēm, ziņu un valodas mācību raidījumus, jābūt ar subtitriem latviešu valodā.”

RTV likuma 62.panta trešā daļa uzliek papildus pienākumu abām Latvijas sabiedriskajām raidorganizācijām: „Latvijas Radio un Latvijas Televīzijas otrā izplatīšanas tīkla programma pamatā ir valsts valodā. 20 procentus gada raidlaika tajā var atvēlēt raidījumiem valsts mazākumtautību valodās, ieskaitot šajā raidlaikā arī valsts valodā subtitrētās kinofīlmas un teātru izrādes”.

117. Ļoti svarīgs aspekts saistībā ar Konvenciju ir LR Satversmes tiesas 2003.gada 15.maija spriedums¹⁶, kas atcēla RTV likuma 19.panta piektās daļas normu par 25

¹⁶ 2003.gada 5.jūnija Satversmes tiesas sprieduma teksts ir pieejams: [http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/02-0106\(03\).htm](http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/02-0106(03).htm)

procentu svešvalodu ierobežojumu komerciālo raidorganizāciju veidotajās programmās. 2004.gada 16.decembrī Saeima pieņēma grozījumus, RTV likuma 19.panta piekto daļu izsakot šādā redakcijā: „ja Ministru kabinets konstatē, ka kādā valsts teritorijas daļā pastāv draudi valsts valodas lietošanai vai arī tās lietošana vai izplatība ir būtiski nepietiekama, tad Ministru kabinets lemj par pasākumiem valsts valodas lietošanas veicināšanai attiecīgajā teritorijā”. Jāatzīmē, ka līdz šim laikam šī likuma norma nav tikusi piemērota praksē.

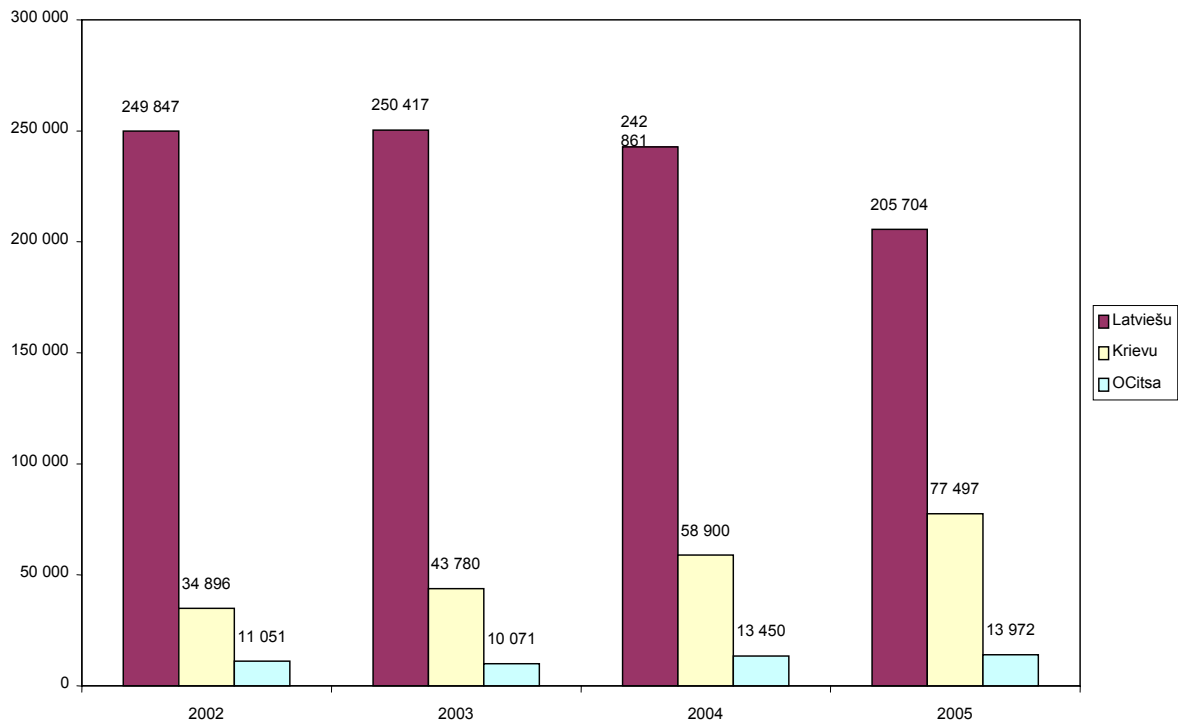
Kā labas prakses piemērs, ko veica NTRP tūlīt pēc 2003.gada 15.maija Satversmes tiesas sprieduma pasludināšanas bija NTRP aptauja visās Latvijas jurisdikcijā esošajās raidorganizācijās par to vēlmi pēc svešvalodu ierobežojumu atcelšanas likumā mainīt savas vispārējās programmas koncepcijas (kas ir apraides atļaujas obligāts pielikums katrai raidorganizācijai) sadaļā par svešvalodu lietojumu. Vienlaicīgi NTRP arī apkopoja informāciju no Rīgas, Daugavpils pilsētas un rajona, Liepājas pilsētas un rajona, Jelgavas pilsētas, Rēzeknes pilsētas, Kuldīgas pilsētas un Ventspils pilsētas un rajona pašvaldībām un noskaidroja iedzīvotāju nacionālo īpatsvaru katrā minētajā pilsētā un rajonā. Pēc visas apkopotās informācijas NTRP katrā minētajā ģeogrāfiskajā reģionā uzskaitīja tur darbojošās radio un televīzijas raidorganizācijas un izanalizēja katras raidorganizācijas vispārējās programmas koncepcijas sadaļu par valodu pielietojumu un izanalizēja situāciju saistībā ar valodu pielietojumu.

118. Latvijā šobrīd darbojas 30 komerciālās radio raidorganizācijas, no kurām 9 raida 100% svešvalodās (krievu valodā), 26 komerciālās televīzijas raidorganizācijas, kurās raidījumi ar mērķauditoriju nacionālajām minoritātēm tiek veidoti TV raidorganizācijās („TV 5 Rīga”, „Pirmais Baltijas Kanāls, kas ir uztverama visās trīs Baltijas valstīs, „TV Miljons”) un 40 kabeļtelevīzijas raidorganizācijas, kuru galvenās retranslējamās programmas ir programmas krievu valodā. Piemēram, Daugavpilī lielākais kabeļtelevīzijas operators „Dautkom TV” piedāvā 5 programmas latviešu valodā, 20 krievu valodā un pa vienai ukraiņu un poļu valodās. Latvijas lielākais kabeļtelevīzijas operators „Baltcom” savā Rīgas pamata programmu paketē piedāvā 6 programmas latviešu valodā, 1 poļu valodā bet 33 krievu valodā. Otrs lielākais operators Latvijā „Izzi” piedāvā 54 programmas, no kurām 5 ir latviešu valodā, pa vienai ukraiņu un poļu valodā, bet 28 krievu valodā. Liepājas kabeļoperators „Ostkom” piedāvā 46 programmas no kurām 5 ir latviešu valodā, 1 poļu valodā, bet 22 krievu valodā¹⁷.
119. Sabiedriskās radio raidorganizācijas „Latvijas Radio” 4.programma, kas tiek arī uzskatīta par integrācijas programmu – pamatā tiek raidīta krievu valodā. Tomēr šajā programmā tiek veidoti arī nacionālo kultūras biedrību raidījumi 12 valodās: igauņu, lietuviešu, poļu, baltkrievu, ukraiņu, ebreju, gruzīnu, armēņu, azerbaidžāņu, grieķu, tatāru-baškīru un vācu . Biedrību raidījumu galvenā tematika – kultūras jautājumi, nacionālās tradīcijas, biedrību jaunumi un sakari ar etnisko dzimteni. Latvijas Radio 4 kopējā auditorija ir 260 000 klausītāju.
120. Kas attiecas uz RTV programmu valodām ir redzama skaidra tendence latviešu valodai sarukt, bet krievu valodas absolūtajam un proporcionālajam apjomam pieaugt:

¹⁷ Avoti: NTRP un operatoru interneta mājas lapas <http://www.nrtp.lv/news/>.

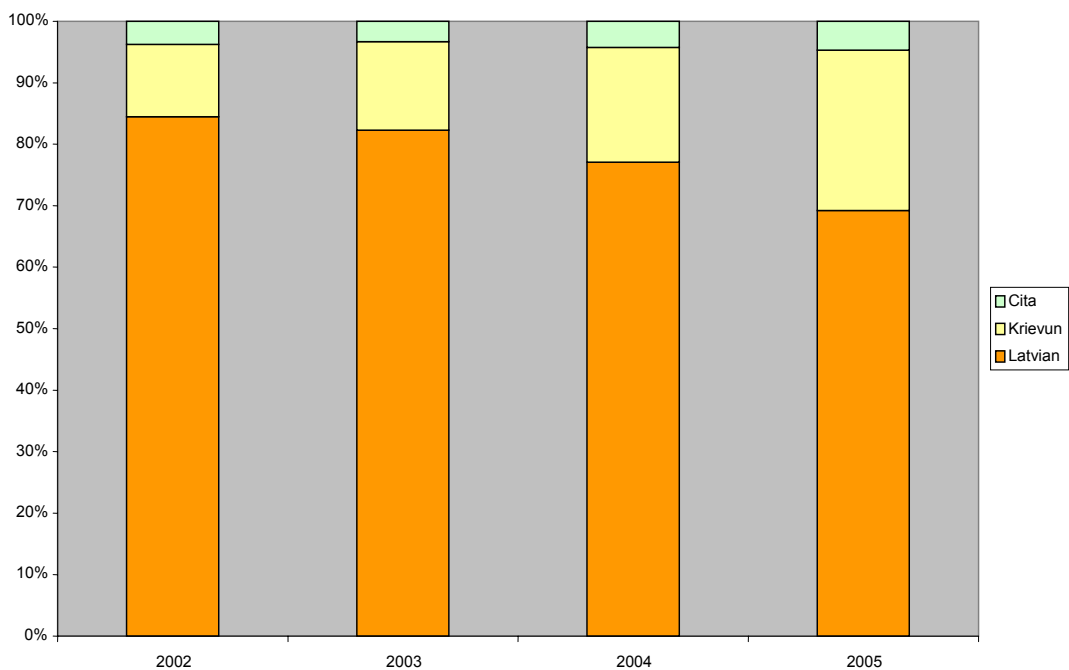
**Radio raidlaiks stundās sadalījumā pēc valodas
2002 - 2005**

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

**Radio raidlaiks pēc valodas apjoma
2002 - 2005**

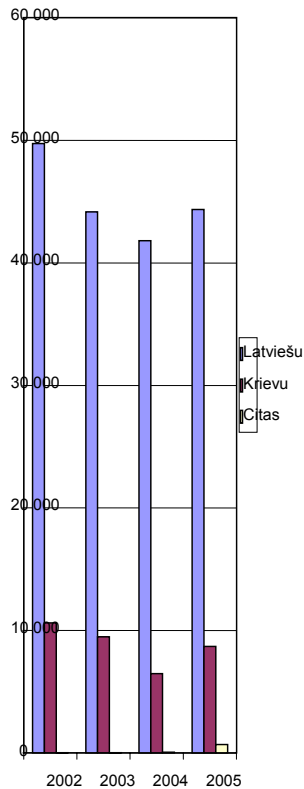
Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Virszemes televīzijā situācija ir savādāka:

Televīzijas raidlaiks stundās sadalījumā pēc valodas 2002 - 2005

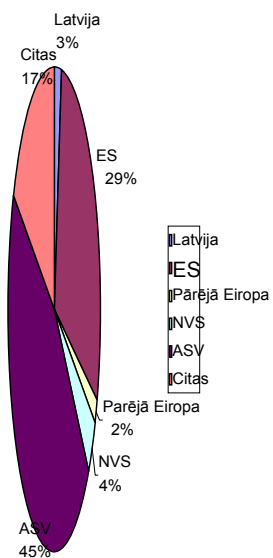
Avots: Centrālā statistikas pārvalde

121. Interesanti ir rādīto filmu sadalījums pēc izcelsmes. Te atkal NVS valstu ražojumi pārspēj vietējo, Latvijas ražotu filmu skaitu:

TV rādītās filmas 2005.gadā pēc ražotājvalsts

Avots: Centrālā Statistiskā pārvalde

10. pants

1. Puses apņemas atzīt, ka jebkurai personai, kura pieder pie nacionālās minoritātes, ir tiesības brīvi un bez ierobežībām lietot savas minoritātes valodu privātā saskarsmē un sabiedrībā, mutveidā un rakstveidā.

2. Puses apņemas, savu iespēju robežās, nodrošināt minoritāšu valodu izmantošanu attiecībās starp nacionālo minoritāšu personām un varas iestādēm tajās teritorijās, kuras tradicionāli vai lielā skaitā apdzīvo personas, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, pēc šādu personu lūguma un tādā gadījumā, ja šāds lūgums atbilst patiesai nepieciešamībai.

3. Puses apņemas garantēt katras personas, kura pieder pie nacionālās minoritātes, tiesības bez kavēšanām saņemt informāciju valodā, kuru viņš vai viņa saprot, pamatojot viņa vai viņas apcietināšanas iemeslus un jebkādu pret viņu vērstu apsūdzības veidu vai cēloni, un aizsargāt sevi šādā valodā, ja nepieciešams, ar bezmaksas tulka palīdzību.

122. Latvija, ratificējot Konvenciju, deklarēja, ka Konvencijas 10.panta otro daļu tā uzskata par saistošu, ciktāl tā nav pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmi un citiem Latvijā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kas nosaka valsts valodas lietojumu.

123. Satversmes 114. pants nosaka "tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību" personām, kuras pieder pie mazākumtautībām.

124. 1999.gada Valsts valodas likuma 3. pants noteic, ka Latvijā valsts valoda ir latviešu valoda. Latvijā ikvienam ir tiesības vērsties ar iesniegumiem un sazināties valsts valodā iestādēs, sabiedriskajās un reliģiskajās organizācijās, uzņēmumos (uzņēmējsabiedrībās). Valsts nodrošina latgaliešu rakstu valodas kā vēsturiska latviešu valodas paveida saglabāšanu, aizsardzību un attīstību.

1999.gada Valsts valodas likuma 4. pants noteic, ka valsts nodrošina lībiešu valodas kā pirmiedzīvotāju (autohtonu) valodas saglabāšanu, aizsardzību un attīstību.

1999.gada Valsts valodas likuma 6. pants noteic, ka valsts un pašvaldību iestāžu, tiesu un tiesu sistēmai piederīgo iestāžu, valsts un pašvaldību uzņēmumu, kā arī to uzņēmējsabiedrību darbiniekiem, kurās lielākā kapitāla daļa pieder valstij vai pašvaldībai, jāprot un jālieto valsts valoda tādā apjomā, kāds nepieciešams viņu profesionālo un amata pienākumu veikšanai.

Valodas lietošana privātajā sfērā

125. 1999.gada Valsts valodas likums neattiecas uz valodu lietošanu Latvijas iedzīvotāju neoficiālajā saziņā, nacionālo un etnisko grupu iekšējā saziņā, kā arī reliģisko organizāciju dievkalpojumos, ceremonijās, rituālos un cita veida reliģiskajā darbībā.

1999.gada Valsts valodas likuma 2. pants noteic, ka privāto iestāžu, organizāciju, uzņēmumu (uzņēmējsabiedrību) darbiniekiem, kā arī pašnodarbinātajām personām valsts valoda jālieto tad, ja to darbība skar likumīgas sabiedriskās intereses (sabiedrisko drošību, veselību, tikumību, veselības aizsardzību, patērētāju tiesību un darba tiesību aizsardzību, drošību darba vietā, sabiedriski administratīvo uzraudzību).

Privāto iestāžu, organizāciju, uzņēmumu (uzņēmējsabiedrību) darbiniekiem, kā arī pašnodarbinātajām personām, kuras pamatojoties uz likumu vai citu normatīvo aktu, veic noteiktas publiskas funkcijas, jāprot un jālieto valsts valoda tādā apjomā, kāds nepieciešams attiecīgo funkciju veikšanai.

1999.gada Valsts valodas likuma 10.pants noteic, ka ikviena iestāde, organizācija un uzņēmums (uzņēmēj sabiedrība) nodrošina valsts valodā noformētu dokumentu pieņemšanu un izskatīšanu. Dokumentus svešvalodā no personām pieņem, ja tiem pievienots Ministru kabineta noteiktajā kārtībā vai notariāli apliecināts tulkojums valsts valodā.

Valodas lietošana topogrāfiskajos nosaukumos

126. 1999.gada Valsts valodas likuma 18.pants noteic, ka Latvijā vietu nosaukumi veidojami un lietojami valsts valodā. Tai pašā laikā lībiešu krasta teritorijā vietu nosaukumi, iestāžu, sabiedrisko organizāciju, uzņēmumu (uzņēmēj sabiedrību) nosaukumi, kā arī šajā teritorijā notiekošo pasākumu nosaukumi tiek veidoti un lietoti arī lībiešu valodā.

Valodas lietošana procesos

127. Saskaņā ar 2001.gada Administratīvā procesa likumu, 1984. gada Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksu, 1998.gada Civilprocesa likumu un 2005.gada Kriminālprocesa likumu gan administratīvajā procesā, gan civilprocesā, gan kriminālprocesā tiesvedība notiek valsts valodā. Dokumentus svešvalodā procesa dalībnieki iesniedz, pievienojot tiem noteiktā kārtībā apliecinātu tulkojumu valsts valodā. Tomēr sūdzības kriminālprocesā personai, kura neprot valodu, kādā notiek kriminālprocess, ir tiesības iesniegt tajā valodā, kuru tā prot. Administratīvajā un civilprocesā tiesa var pieļaut atsevišķas procesuālās darbības arī citā valodā, ja to lūdz kāds no procesa dalībniekiem un pārējie dalībnieki tam piekrīt. Tiesas sēdes protokolu un tiesas nolēmumu raksta valsts valodā. Savukārt kriminālprocesā personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, cietušajam un viņa pārstāvim, lieciniekam, speciālistam, ekspertam, revidentam, kā arī citām personām, kuras procesa virzītājs iesaistījis kriminālprocesā, ja tās neprot valsts valodu, procesuālo darbību veikšanas laikā ir tiesības lietot valodu, kuru šīs personas prot, un bez atlīdzības izmantot tulka palīdzību, kura piedalīšanos nodrošina procesa virzītājs. Pirmstiesas procesā izmeklēšanas tiesnesim vai tiesai piekritīgu jautājumu izlemšanā tulka piedalīšanos nodrošina izmeklēšanas tiesnesis vai tiesa.

128. Administratīvajā un civilprocesā procesa dalībniekiem, izņemot juridisko personu pārstāvjus, kuri nepārvalda tiesvedības valodu, tiesa nodrošina tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un piedalīties procesuālajās darbībās, izmantojot tulka palīdzību, bet kriminālprocesā iesaistītajai personai, kura neprot valsts valodu, likumā paredzētajos gadījumos izsniedzot procesuālos dokumentus, nodrošina to tulkojumu personai saprotamā valodā. Kriminālprocesā procesa virzītājs var veikt atsevišķu procesuālo darbību citā valodā, pievienojot procesuālā dokumenta tulkojumu valsts valodā.

129. 2001.gada Administratīvā procesa likuma 303.panta pirmās daļas 3.punkts un 327.panta trešās daļas 3.punkts kā procesuālo tiesību pārkāpumu, kas ir par pamatu sprieduma atcelšanai apelācijas tiesā un kasācijas tiesā, nosaka, ka izskatot lietu, pārkāptas procesuālo tiesību normas par tiesvedības valodu.

Valodas lietošana kriminālprocesā

130. Saskaņā ar 2005.gada Kriminālprocesa likuma 11.pantu kriminālprocess notiek valsts valodā, bet ar Kriminālprocesa likuma 11.panta 3.daļa nosaka, ka kriminālprocesā iesaistītajai personai, kura neprot valsts valodu, likumā paredzētajos gadījumos izsniedzot procesuālos dokumentus, nodrošina to tulkojumu personai saprotamā valodā. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 11.panta 4.daļu procesa virzītājs var veikt atsevišķu procesuālo darbību citā valodā, pievienojot procesuālā dokumenta tulkojumu valsts valodā.
131. Saskaņā ar 2005.gada Kriminālprocesa likuma 71. panta 3. punktu apsūdzētajam ir tiesības pirmās instances tiesā pašam piedalīties krimināllietas iztiesāšanā un lietot valodu, kuru viņš prot, ja nepieciešams, bez atlīdzības izmantojot tulka palīdzību, savukārt cietušajam šī likuma 97. panta trešā daļa garantē tiesības visās kriminālprocesa stadijās un visos tā veidos piedalīties kriminālprocesā, lietojot valodu, kuru viņš prot, ja nepieciešams, bez atlīdzības izmantojot tulka palīdzību.
132. Lieciniekam saskaņā ar 2005.gada Kriminālprocesa likuma 101. panta otro daļu pirms aptaujas un pratināšanas ir tiesības no procesuālās darbības izpildītāja saņemt informāciju par savām tiesībām, pienākumiem un atbildību, ziņu fiksēšanas veidu, kā arī par tiesībām sniegt liecību viņam labi zināmā valodā, ja nepieciešams, izmantojot tulka pakalpojumus.
133. Saskaņā ar 2005.gada Kriminālprocesa likuma 114. panta otro daļu, izmeklēšanas iestādēs, prokuratūrā, tiesā un brīvības atņemšanas iestādē veicot procesuālās darbības, kuras nav izmeklēšanas darbības un ir saistītas nevis ar lēmumu pieņemšanu, bet gan to izpildi, šo iestāžu tulkiem ir jānodrošina personu tiesības lietot valodu, kuru tās prot. Procesā virzītājs var uzdot tulka pienākuma veikšanu citai personai, kura prot attiecīgo valodu.
134. 2005.gada Kriminālprocesa likuma 147. panta pirmā daļa noteic, ka pratināšana sākas ar pratināmās personas identitātes un pratināšanā izmantojamās valodas noskaidrošanu. Jānoskaidro, vai pratināmais prot valodu, kurā notiek process, un kādā valodā viņš var liecināt.
135. Saskaņā ar 2005.gada Kriminālprocesa likuma 406. panta astoto daļu apsūdzētajam, kas neprot valodu, kurā uzrakstīta apsūdzība, nodrošina apsūdzības tulkojumu viņam saprotamā valodā, bet likuma 413. panta ceturtā daļa noteic, ka apsūdzētajam, kas nesaprot valsts valodu, kurā uzrakstīts lēmums par krimināllietas nosūtīšanu tiesai, prokurors nodrošina lēmuma rakstveida tulkojumu viņam saprotamā valodā.
136. Atbilstoši 2005.gada Kriminālprocesa likuma 535. panta pirmajai daļai par sprieduma pieejamības dienu apsūdzētajam tiek uzskatīta diena, kad spriedums saņemams tiesas kancelejā, bet apcietinājumā mājas arestā vai sociālās korekcijas izglītības iestādē esošajai personai – diena, kad šai personai dota iespēja ar spriedumu iepazīties tai saprotamā valodā. Šī panta

trešā daļa noteic, ka tiesa nodrošina sprieduma rakstveida tulkojumu apsūdzētajam saprotamā valodā.

137. Saskaņā ar 2005.gada Kriminālprocesa likuma 575. panta pirmās daļas 4. punktu viens no būtiskiem pārkāpumiem, kas katrā ziņā izraisa tiesas nolēmuma atcelšanu, ir apsūdzētā tiesību pārkāpšana lietot valodu, kuru viņš prot, un izmantot tulka palīdzību.
138. Ieslodzījuma vietas izpildot apcietinājumu kā drošības līdzekli un brīvības atņemšanu kā kriminālsodu ievēro vienu no Latvijas Soduzpildes kodeksa pamatprincipu, kurš nosaka, ka nav pieļaujama notiesāto diskriminācija atkarībā no rases, tautības, valodas, dzimuma, sociālā un mantiskā stāvokļa, politiskajiem uzskatiem, reliģiskās pārliecības un citiem kritērijiem. Realizējot šo principu cietumu administrācija, veicot ieslodzīto pieņemšanu, ņem vērā viņu valodas zināšanas un cenšas izvietot pa kamerām tā, lai vienā valodā runājošie ieslodzītie varētu sazināties savā starpā. Tas tiek darīts arī izvietojot ārzemniekus (2006. gada 1. jūlijā ieslodzījuma vietās atradās 61 ārvalstu pilsonis).
139. Ieslodzītie privātā saskarsmē (tikšanās laikā ar radniekiem, advokātu, garīdznieku u. c.), kā arī sazinoties ar cietuma administrāciju sarunājas viņu izvēlētajā valodā. Cietuma administrācija neaizliedz ieslodzītajam saraksti ar valsts institūcijām veikt sev saprotamā valodā. Piemēram, 2006. gadā 1. jūlijā ieslodzījuma vietu pārvalde no ieslodzītajiem saņēma 2908 iesniegumus un sūdzības, no tiem 60% rakstīti krievu valodā, uz kuriem tika sniegtas atbildes valsts valodā.

Valodas lietošana civilprocesā

140. Saskaņā ar 1998.gada Civilprocesa likuma 13.pantu, tiesvedība civilprocesā notiek valsts valodā, bet tiesa var pieļaut atsevišķas procesuālās darbības arī citā valodā, ja to lūdz kāds no lietas dalībniekiem un ja visi lietas dalībnieki tam piekrīt. Tiesas sēdes protokols un tiesas nolēmumi rakstāmi valsts valodā. Lietas dalībniekiem, izņemot juridisko personu pārstāvjus, kuri nepārvalda tiesvedības valodu, tiesa nodrošina tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un piedalīties procesuālajās darbībās, izmantojot tulka palīdzību.

Valodas lietošana administratīvajā procesā

141. Saskaņā ar 2001.gada Administratīvā procesa likuma 110.pantu tiesvedība administratīvajā procesā notiek valsts valodā, bet tiesa var pieļaut atsevišķas procesuālās darbības arī citā valodā, ja to lūdz kāds no administratīvā procesa dalībniekiem un pārējie dalībnieki tam piekrīt. Administratīvā procesa dalībniekam, izņemot juridiskās personas pārstāvi, kurš neprot tiesvedības valodu, tiesa nodrošina tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un piedalīties procesuālajās darbībās ar tulka palīdzību.

Valodas lietošana saziņā ar valsts iestādēm

142. Saskaņā ar 1999.gada "Valsts valodas likuma" 10.panta 3.daļu valsts un pašvaldību iestādēs dokumentus svešvalodās no personām pieņem, ja tiem pievienots Ministru kabineta noteiktajā kārtībā vai notariāli apliecināts tulkojums valsts valodā.

Šie nosacījumi gan neattiecas uz personu iesniegumiem policijas un ārstniecības iestādēm, glābšanas dienestiem un citām iestādēm steidzamos medicīniskās palīdzības izsaukuma gadījumos, noziegumu izdarīšanas vai citu likumpārkāpumu gadījumos, kā arī tad, kad tiek izsaukta neatliekamā palīdzība ugunsgrēka, avārijas vai citos nelaimes gadījumos. Savukārt no ārvalstīm saņemtus dokumentus var pieņemt un izskatīt bez tulkojuma valsts valodā.

143. 1994. gada likumā „Par Pašvaldībām” 3.pantā noteikts, ka darba valoda pašvaldības domē (padomē) un tās izveidotajās institūcijās un iestādēs ir latviešu valoda. Ja iedzīvotājs, kuram ir problēmas ar latviešu valodas sapratni vēlas izteikties dzimtajā valodā, tad vadoties no pašvaldības nolikuma šai personai vai nu pašai vai arī pašvaldībai ir jānodrošina tulks. Sēdes laikā drīkst runāt tikai latviešu valodā. Ņemot vērā „Valsts valodas likuma” 10.panta otro daļu valsts un pašvaldības iestādēs iesniegumi no personām tiek pieņemti un izskatīti tikai valsts valodā. Jāatzīmē, ka pašvaldībās, kurās ir liels minoritāšu īpatsvars (Rīga, Daugavpils) pašvaldības sniedz bezmaksas tulkošanas pakalpojumus personām, kuras nerunā latviešu valodā.
144. Minoritātēm no pašvaldību puses nedrīkst būt nekādi aizliegumi lietot savu valodu ikdienas saskarsmē, kā arī sabiedrībā un mutiski kontaktējoties ar pašvaldības darbiniekiem, ja vien attiecīgais pašvaldības darbinieks prot minoritātes valodu.

Valodas lietošana izglītības procesā

145. Patlaban Latvijā darbojas vairāk nekā 200 mazākumtautību skolas – 179 krievu skolas, 6 poļu skolas, 2 ebreju skolas, viena ukraiņu, viena igauņu, viena lietuviešu un viena baltkrievu skola, kā arī čigānu klases vairākās skolās. Vispārējās izglītības likuma 42.panta 2.daļa noteic, ka "vispārējās vidējās izglītības programmu attiecīgajā virzienā var apvienot ar mazākumtautību izglītības programmu, iekļaujot tajā mazākumtautību dzimto valodu, ar mazākumtautību identitāti un integrāciju Latvijas sabiedrībā saistīto mācību saturu.". Izglītības un zinātnes ministrija noteic mācību priekšmetus mazākumtautību izglītības programmu ietvaros, kas ir mācāmi valsts valodā. Ministrija ir sagatavojusi četrus mazākumtautību izglītības programmas modeļus, kuri savstarpēji atšķiras pēc mazākumtautības un latviešu valodā mācīto priekšmetu skaita proporcijas. Tādējādi mazākumtautību izglītības programmas nodrošina iespēju mazākumtautību pārstāvjiem apgūt latviešu valodu un kultūru, nezaudējot savas nacionālās identitātes apziņu. Bibliotēkas Latvijā tradicionāli ir centušās savos krājumos ietvert grāmatas un citus izdevumus Latvijas mazākumtautību valodās. Vēsturiski ir izveidojies, ka dominējošais īpatsvars līdzās latviešu valodā izdotajai literatūrai ir bijis izdevumiem krievu valodā – arī pašlaik tie sastāda 40-45% no kopējā bibliotēku krājumu apjoma. Lietuvas pierobežas rajonu bibliotēkās plašāk ir pieejamas grāmatas lietuviešu valodā, Igaunijas pierobežā – grāmatas igauņu valodā, Krievijas pierobežā – grāmatas krievu valodā. Izdevumus dažādās valodās Rīgas iedzīvotājiem piedāvā specializētās publiskās bibliotēkas – Svešvalodu literatūras bibliotēka Kongresu namā, Ziemeļvalstu literatūras bibliotēka. Grāmatas idiša un ivrita valodā koncentrējas Rīgas Ebreju

kopienas bibliotēkā. Grāmatas citās valodās (angļu, vācu, franču, zviedru, dāņu u.c.) bibliotēku krājumos sastāda apmēram 10% no kopējā apjoma.

11. pants

1. Puses apņemas atzīt, ka jebkura persona, kura pieder pie nacionālās minoritātes, ir tiesīga izmantot savu uzvārdu (dzimtas vārdu) un vārdu minoritātes valodā un ir tiesīga uz tā oficiālu atzīšanu saskaņā ar juridisko sistēmu nosacījumiem.

2. Puses apņemas atzīt, ka jebkura persona, kura pieder pie nacionālās minoritātes, ir tiesīga izvietot zīmes, uzrakstus un citu personiska rakstura informāciju minoritātes valodā sabiedrībai redzamās vietās.

3. Puses apņemas savu tiesību sistēmu un, ja nepieciešams, starpvalstu līgumu ietvaros, un, ņemot vērā savus specifiskos apstākļus, izvietot sabiedrības informācijai tradicionālos vietvārdus, ielu nosaukumu un citus topogrāfiskus apzīmējumus arī minoritātes valodā teritorijā, kuru lielā skaitā apdzīvo personas, kuras pieder pie nacionālās minoritātes, ja ir pietiekams pieprasījums izvietot šādas norādes.

146. Latvija, ratificējot Konvenciju, ir deklarējusi, ka Konvencijas 11. panta trešo daļu tā uzskata par saistošu, ciktāl tā nav pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmi un citiem Latvijā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kas nosaka valsts valodas lietojumu.

Personvārdu regulējums

147. 1999.gada Valsts valodas likuma 19. pants nosaka:

"(1) Personvārdus atveido saskaņā ar latviešu valodas tradīcijām un raksta atbilstoši spēkā esošajām literārās valodas normām, ievērojot šā panta otrās daļas noteikumus.

(2) Personas pasē vai dzimšanas apliecībā papildus personas vārdam un uzvārdam, kas atveidots atbilstoši spēkā esošajām latviešu valodas normām, norādāma šīs personas dzimtas uzvārda vēsturiskā forma vai citas valodas personvārda oriģinālforma latīnalfabētiskajā transliterācijā, ja persona vai nepilngadīgas personas vecāki to vēlas un var to apliecināt dokumentāri.

(3) Vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju, kā arī citu valodu personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā reglamentē Ministru kabineta noteikumi."

148. Saskaņā ar 1999.gada Valodas likuma 19.panta 3.daļu, ar mērķi nodrošināt personvārda rakstības atbilstību latviešu valodas normām un aizsargāt personu pret nepamatotu tās vārda un uzvārda pārveidošanu, kā arī pret iestāžu atteikšanos atzīt tāda personas dokumenta piederību attiecīgajai personai, kurā tās vārda un uzvārda ieraksts atšķiras no ieraksta citā (agrāk izdotā) šīs personas dokumentā 2004.gada 2.marta ir pieņemti noteikumi Nr.114 "Par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju". Noteikumi nosaka latviešu literārās valodas normas citvalodu cilmes personvārdu (fiziskas personas vārda (vārdu) un uzvārda (dubultuzvārda)) atveidē (personvārdu izteikšanā ar latviešu valodas skaņām un burtiem atbilstoši citvalodu īpašvārdu atveides noteikumiem) un lietošanā, kā arī citvalodu personvārdu atveides pamatnoteikumus latviešu valodā un kārtību, kādā personvārdi rakstāmi un identificējami dokumentos neatkarīgi no to cilmes.

149. Satversmes tiesa, savā 2001.gada 21.decembra¹⁸ spriedumā "Par Valsts valodas likuma 19.panta un Ministru kabineta 2000.gada 22.augusta noteikumu nr.295 "Noteikumi par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un 116.pantam" atzina Valsts valodas likuma 19.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un

¹⁸ 2001.gada 21.decembra Satversmes tiesas sprieduma teksts ir pieejams [http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/04-0103\(01\).htm](http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/04-0103(01).htm)

116.pantam. Šis pants nosaka, ka gadījumā, ja citas valodas personvārda oriģinālforma atšķiras no latviešu valodas normām, tad šis personvārds rakstāms atbilstoši spēkā esošajām latviešu valodas normām

Satversmes tiesa atzina, ka valstij, paredzot iespēju atveidot citvalodu personvārdu oriģinālformas latviešu valodā vienlaikus jā rūpējas par personvārdu stabilitāti un jānodrošina šī stabilitāte. No brīža, kad atveidotais personvārds tiek ierakstīts Latvijas Republikas pasē, personai ir tiesības ne tikai to lietot, bet arī to aizstāvēt. Valsts institūciju darbinieku kļūdas vai neprecizitātes, piemērojot noteikumus par citvalodu personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī jauni valodniecības atzinumi nevar kalpot par iemeslu tam, lai savulaik atveidotā un personas dokumentos fiksētā personvārda rakstība tiktu grozīta. Tāpēc personvārdu pielīdzināšana, ja iepriekš jau veikta to atveide un ja indivīds pats to nevēlas, salīdzinājumā ar personas privātās dzīves ierobežojuma noteikšanas leģitīmajiem mērķiem ir nesamērīga.

Līdz ar to, ar Satversmes tiesas spriedumu tika atzīti par spēkā neesošiem tajā laikā esošie Ministru kabineta 2000. gada 22.augusta noteikumi Nr.295 "Noteikumi par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju" daļā par atveidoto un Latvijas Republikas pasēs ierakstīto personvārdu pielīdzināšanu, ja persona to nevēlas, par neatbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 96. un 116.pantam.

Papildus Satversmes tiesa ar to pašu spriedumu atzina Ministru kabineta 1995.gada 24.oktobra noteikumu Nr.310 6.punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 96. un 116.pantam un spēku zaudējušu no 2002.gada 1.jūlija, jo vārda un uzvārda oriģinālformas ierakstīšana pasēs ailē "tīpašas atzīmes" nesamērīgi ierobežo personas privāto dzīvi.

Tāpat Satversmes tiesa atzina Iekšlietu ministrijas Pilsonības un imigrācijas departamenta direktora pavēli Nr.52 1994.gada 10.novembrī apstiprinātās instrukcijas "Par "Nolikuma par Latvijas Republikas pilsoņu pasēm" piemērošanas kārtību", 3.8.punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 96. un 116.pantam un spēku zaudējušu no 2002.gada 1.jūlija. Šī norma kas noteica, ka citvalodas personvārda oriģinālforma ierakstāmu pasē "var ierakstīt" pēc Latvijas pilsoņa lūguma, ja "forma būtiski mainījies, salīdzinot ar personas iepriekšējiem dokumentiem", kas pieļāva iespēju neieverot indivīda lūgumu fiksēt personvārda oriģinālformu pasē.

150. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir izskatījusi vairākas sūdzības pret Latviju saistībā ar personu personvārdu atveidošanu latviešu valodā. Tā lietās "*Lidija Kuharec pret Latviju*"¹⁹ un "*Juta Mentzen pret Latviju*"²⁰ kurās iesniedzēji sūdzējās par latviskās transkripcijas izmantošanu, izdarot viņu uzvārdu ierakstu personu apliecinošajā dokumentā.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa minētajās lietās konstatēja, ka valstī noteiktais tiesiskais regulējums uzvārdu un vārdu jomā ne vienmēr rada iejaušanos privātajā un ģimenes dzīvē un citām valodām raksturīgo uzvārdu transkripcija latviešu valodā nevar tikt pielīdzināts uzvārda reālai izmainīšanai.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa secināja, ka citvalodu uzvārdu transkripcija Latvijā ir noteikta ar likumu ("Valsts valodas likuma" 19. pants un MK noteikumi Nr. 174., 295. un 310), kuru mērķis, no vienas puses, ir tuvināt uzvārda rakstību tā izrunai un, no

¹⁹ "*Lidija Kuharec pret Latviju*", iesniegums Nr. 71557/01, 2004. gada 7. decembra lēmums.

²⁰ "*Juta Mentzen pret Latviju*", iesniegums Nr. 71074/01, 2004. gada 7. decembra lēmums.

otras puses, pielāgot to latviešu valodas gramatiskās sistēmas īpatnībām. Eiropas Cilvēktiesību tiesa īpaši atzīmēja, ka "Valsts valodas likuma" 19. panta otrā daļa un Noteikumu Nr. 310 6. pants piešķir attiecīgajām personām iespēju savās pasēs norādīt sava uzvārda oriģinālo rakstību, kas ir juridiski vienāda ar atveidoto rakstību. Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzskatīja, ka uzvārda lietošanas tiesisks regulējums nav tā piespiedu izmainīšana. Tiesa arī konstatēja, ka latviskās transkripcijas izmantošana atbilst leģitīmajam mērķim, proti, "citu tiesību un brīvību aizsardzībai" un ir "nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā". Tiesa secināja, ka Latvijas iestādes šajā sakarā nav pārkāpušas tām atvēlēto rīcības brīvību un noraidīja sūdzības.

151. Savukārt lietā "*Siskina un Siskins pret Latviju*"²¹ iesniedzēji uzskatīja, viņu uzvārdu rakstība pasēs automātiskās nolasīšanas zonā kā "SISKINS" un "SISKINA", t.i. bez diakritiskajām zīmēm aizskāra viņu tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību. Abu pasu galvenajā lapā ailē "Uzvārds" iesniedzēju uzvārdi bija ierakstīti atbilstoši "ŠIŠKINS" un "ŠIŠKINA", ko viņi neapstrīdēja. Pēdējam apstāklim tiesas lēmumā bija izšķirošā loma, jo arī tiesa konstatēja, ka abu strīdīgo pasu galvenajā lapā aile "Uzvārds" bija aizpildīta atbilstoši uzvārdu rakstībai. Tiesa konstatēja, ka iesniedzēju uzvārdu rakstība pasēs automātiskās nolasīšanas zonā bija veikta saskaņā ar Starptautiskās Civilās aviācijas organizācijas normām, kuru vienīgais mērķis ir atvieglot personas automātisko identificēšanu robežkontroles punktos un pasēs automātiskās nolasīšanas zona nav principā domāta vizuālai nolasīšanai. Līdz ar to, pēc tiesas domām, veids, kādā pasēs īpašnieka uzvārds parādās iepriekšminētajās rindās, nekādi neapdraud viņa uzvārda, kā personas civilstāvokļa elementa neaizskaramību.

Valodas lietošana uzrakstos, izkārtnēs, afišās, plakātos, paziņojumos

152. No 1999.gada Valsts valodas likuma 21.panta ceturtās daļas izriet, ka uzrakstos, izkārtnēs, afišās, plakātos, paziņojumos vai citos ziņojumos ietvertā informācija, ja tā skar likumīgas sabiedriskās intereses un paredzēta sabiedrības informēšanai sabiedrībai pieejamās vietās, sniedzama valsts valodā ir pieļaujami izņēmumi, kurus nosaka Ministru kabinets. Izņēmumi ir paredzēti MK noteikumos nr. 130 „Noteikumi par valodu lietošanu informācijā”, kas nosaka, kad personas un institūcijas ir tiesīgas lietot svešvalodu, sniedzot informāciju sabiedrībai pieejamās vietās, tai skaitā nacionālo minoritāšu valodās.
153. Valsts valodas likuma 18. panta pirmā daļa noteic, ka Latvijā vietu nosaukumi veidojami un lietojami valsts valodā. Valsts valodas likuma 18.panta ceturtā daļa noteic, ka lībiešu krasta teritorijā vietu nosaukumi, iestāžu, sabiedrisko organizāciju, uzņēmumu (uzņēmējsabiedrību) nosaukumi, kā arī šajā teritorijā notiekošo pasākumu nosaukumi tiek veidoti un lietoti arī lībiešu valodā.
154. Tieslietu ministrijas kompetences ietvaros ir uzsākts darbs pie jaunas likumdošanas iniciatīvas – tiek izstrādāts jauns tiesiskais regulējums Vietvārdu likumprojektā.

²¹ "*Siskina un Siskins pret Latviju*", iesniegums Nr. 59727/00, 2001.gada 8.novembra lēmums.

12. pants

1. Puses apņemas, ja nepieciešams, veikt pasākumus izglītības un zinātnes jomās, lai veicinātu nacionālo minoritāšu un vairākuma kultūras, vēstures, valodas un reliģijas zināšanu apguvi.
2. Šādā kontekstā Puses apņemas cita starpā nodrošināt atbilstošas iespējas skolotāju apmācībai un pieejai mācību līdzekļiem un sekmēt kontaktu dibināšanu starp dažādu kopienu audzēkņiem un skolotājiem.
3. Puses apņemas nodrošināt vienlīdzīgas iespējas iegūt izglītību visos līmeņos personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm.

155. 1991.gada likuma Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju 10. pants nosaka, ka „Latvijas Republikas valsts institūcijas sekmē materiālo apstākļu radīšanu Latvijas teritorijā dzīvojošo nacionālo un etnisko grupu izglītības, valodas un kultūras attīstībai, paredzot tam valsts budžetā noteiktas summas. Nacionālo un etnisko grupu izglītības jautājumus reglamentē Latvijas Republikas «Izglītības likums». Nacionālajām biedrībām ir tiesības arī par saviem līdzekļiem izveidot nacionālās mācību iestādes”.

Svētdienas skolas

156. 2001.gadā Latvijā pastāvēja 33 nacionālās svētdienu skolas: azerbaidžāņu, ebreju, poļu, tatāru-baškīru, ukraiņu, grieķu, lībiešu un lietuviešu, kur mācījās gan minētas nacionalitātes pārstāvji, gan arī bērni no jauktām ģimenēm. Vidējais skolnieku skaits svārstījās no 20 līdz 40. Vislielākais svētdienu skolu daudzums bija lietuviešu, poļu un ebreju diasporām.

Ar valsts finansēto minoritāšu skolu skaita palielinājumu svētdienu skolu skaits samazinājās līdz 14 (2006.gada janvāra statistika). Savas svētdienas skolas saglabāja azerbaidžāņi, ebreji, ukraiņi, līvi. Jaunās izveidoja čigāni, baltkrievi, vecticībnieki un krievi - pareizticīgie.

Svētdienu skolās pasniedz nacionālu valodu, vēsturi, kultūru un ģeogrāfiju. Vairākās skolās apgūst arī reliģijas pamatus, notiek muzikālas audzināšanas nodarbības un nacionālo svētku svinības.

Kā galveno problēmu, svētdienu skolu vadītāji norādīja finanšu līdzekļu trūkumu. Pašreiz galvenais atbalsta avots ir kopienas vai dibinātāju ziedojumi, retajos gadījumos daļēju finansējumu piešķir attiecīga pašvaldība vai etniskā dzimtene (dāvina grāmatas, mācību līdzekļus, iekārtu, bet neapmaksā skolotāju darbu). ĪUMSILS atbalstīja dažus (skaits ir neliels) dotāciju pieteikumus no mazākumtautību NVO tieši svētdienu skolu vajadzībām. Tā, regulāri tiek sniegts finansiālais atbalsts čigānu svētdienas skolas uzturēšanai, kuru organizēja biedrība „Névo Drom”, un Liepājas ukraiņu svētdienas skolai (biedrība „Rodīna”). 2005. gada ĪUMSILS finansēja metodikas izstrādi Jelgavas ebreju biedrības svētdienu skolai.

Konferenču un pētījumu finansēšana

157. ĪUMSILS aktīvi atbalsta nevalstisko organizāciju iniciatīvu pētīt savu kultūru un vēsturi, kā arī vēsturiskās un mūsdienu starpkultūru saiknes. Triju gadu laikā ir finansēta vairāku pētniecisku grāmatu izdošana, nozīmīgu konferenču un semināru organizēšana. Šiem mērķiem virzīta kopēja dotāciju summa pārsniedz 85 tūkstošus latus. Kā nozīmīgākus piemērus var minēt

dokumentālas filmas „Kristīgā Latvija” uzņemšanu, grāmatas „Krievu – latviešu sakari: folklorā, mitoloģijā, valodā, literatūrā” izdošanu (tiks izdota 2006. gada rudenī), Latvijas Romu kongresa organizēšanu, kurš ir Latvijas Čigānu kopienas pirmais kopējais organizētais solis pašapziņai un kopīgas stratēģijas apziņai modernajā pasaulē. Laika posmā no 2003.gada līdz 2006.gadam ĪUMSILS vairākas (kopā 33 projekti) publikācijas un konferences, veltītas savas kultūras pētīšanai un starpkultūru sakaru stiprināšanai

Mazākumtautību izglītība

158. Pašvaldības un valsts dibina izglītības pārvaldes, kas nodrošina izglītības pārvaldes funkcijas attiecīgajā teritorijā. Finansējums ir no pašvaldību budžeta un darbojas saskaņā ar nolikumu, ko apstiprina attiecīgā pašvaldība. Rajonu pašvaldībām ir jāorganizē pedagogu profesionālās meistarība pilnveide, kā arī jākoordinē metodiskais darbs skolotājiem.
159. 1999.gada Valsts valodas likuma 14.pants nosaka, ka Latvijas Republikā ir garantētas tiesības iegūt izglītību valsts valodā. Valodas lietošanu izglītībā nosaka izglītību regulējošie likumi.
160. Pašvaldība, vadoties no 1994.gada likuma „Par pašvaldībām” 15.panta 4.punkta, nodrošina pirmskolas un skolas vecuma bērnus ar vietām mācību iestādēs, kā arī finansiālu palīdzību ārpuskolas mācību audzināšanas iestādēm.
161. 1998.gada Izglītības likuma 17.panta pirmajā daļā noteikts, ka katrai pašvaldībai ir pienākums savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem nodrošināt iespēju iegūt pirmsskolas izglītību un pamatzglītību bērna dzīvesvietai tuvākajā mācību iestādē, nodrošināt jauniešiem iespēju iegūt vidējo izglītību, kā arī nodrošināt iespēju īstenot interešu izglītību un atbalstīt ārpusstundu pasākumus, arī bērnu nometnes.
- 17.panta otrajā daļā noteikts, ka, lai nodrošinātu savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem iespēju apmeklēt izglītības iestādi pēc brīvas izvēles, pašvaldība atbilstoši Ministru kabineta noteiktajai kārtībai slēdz līgumus un piedalās to pašvaldību izglītības iestāžu uzturēšanas izdevumu finansēšanā, kuru pārziņā esošajās izglītības iestādēs mācās tās administratīvajā teritorijā dzīvojošie bērni.
- Vadoties no Izglītības likuma pašvaldība pati izvērtē, vai dibināt skolu bērniem, kas ir minoritātes.
- Ja gadījumā pirmskolas vai skolas vecuma bērns izvēlas mācīties skolā, kas ir minoritātes valodu, pašvaldība nodrošina atbalstu gadījumos, ja skola, kurā mācības notiek minoritātes valodā, nav privāta mācību iestāde
162. Konvencijas 12.panta izpildi nodrošina Izglītības likuma 3.pants, kas nosaka: „Katram Latvijas Republikas pilsonim un personai, kurai ir tiesības uz Latvijas Republikas izdotu nepilsoņa pasi, personai, kurai ir izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja, kā arī ES valstu pilsoņiem, kam izsniegta termiņuzturēšanās atļauja, un viņu bērniem ir vienlīdzīgas tiesības iegūt izglītību, neatkarīgi no mantiskā un sociālā stāvokļa, rases, tautības,

dzimuma, reliģiskās un politiskās pārliecības, veselības stāvokļa, nodarbošanās un dzīvesvietas”.

163. Latvijā tiek realizētas valsts finansētas izglītības programmas sekojošās mazākumtautību valodās: lietuviešu, igauņu, krievu, poļu, ukraiņu, baltkrievu, ebreju, čigānu (romu). Sakarā ar to, ka iedzīvotāju skaits Latvijā ik gadus samazinās un dzimstības rādītāji ir zemi, skolu skaitam ir tendence samazināties. Par pašvaldību dibinātajām skolām lēmumu par skolas slēgšanu (vai jaunas skolas atvēršanu) pieņem pašvaldība, saskaņojot to ar Izglītības un zinātnes ministriju.

164. VISPĀRIZGLĪTOJOŠO DIENAS SKOLU SKAITS PA VALODU PLŪSMĀM:

Gads	Kopā	Latviešu	Krievu	Div plūsmu	Poļu	Ukraiņu	Baltkrievu
2005./2006.	983	727	152	97	4	1	1
2004./2005.	993	724	155	108	4	1	1
2003./2004.	1009	729	159	115	4	1	1

Izglītības un zinātnes ministrijas statistika

165. Saskaņā ar statistikas datiem VISPĀRIZGLĪTOJOŠO DIENAS SKOLĒNU SADALĪJUMS PA TAUTĪBĀM ir sekojošs:

Mācību gads	2005./2006.	2004./2005.	2003./2004.
Tautība			
Skolēnu kopskaits	283947	300667	312489
No tiem:			
Latvieši	184790	197353	215377
Baltkrievi	4147	4775	5494
Čigāni	1415	1464	1508
Ebreji	590	651	676
Igauņi	133	139	162
Krievi	62931	68415	75144
Lietuvieši	1871	1930	2455
Poļi	3982	4114	5314
Ukraiņi	3134	3490	4184

Vācieši	234	260	296
Citi	1539	1718	1879
Nav norādīts	19181	16358	X

Izglītības un zinātnes ministrijas statistika

166. Minēto tautību apmācības valodu skaits skolā ir mazāks nekā tautību skaits, piemēram, ebreju skolu mācību pamatvaloda ir krievu, lietuviešu un igauņu skolās – latviešu. Čigānu (romu) kompakti apdzīvotās vietās darbojas čigānu klases, kurās papildus pamatizglītības programmai, kuru īsteno valsts valodā, padziļināti tiek apgūta čigānu (romu) valoda un rakstība. Svarīgi, ka arvien vairāk pieaug to skolēnu skaits, kuri nenorāda tautību.

167. Skolēnu sadalījums dienas skolās pēc apmācības valodas 2005./2006.mācību gadā ir sekojošs:

Skolēnu kop skaits	283947
No tiem :	
Mācās latviešu valodā	205189 (72,26%)
Mācās krievu valodā	77471 (27,28%)
Mācās poļu valodā	860 (0,303%)
Mācās ukraiņu valodā	252 (0,089%)
Mācās baltkrievu valodā	94 (0,033%)

Izglītības un zinātnes ministrijas statistika

168. DIENAS SKOLU SKOLĒNU SADALĪJUMS PĒC APMĀCĪBAS VALODAS (BEZ SPECIĀLAJĀM SKOLĀM UN KLASĒM)

Mācību gads	Kopā	Latviešu	Krievu	Divplūsmu		Poļu	Ukraiņu	Baltkrievu
				Latviešu	Krievu			
2005./2006.	274256	181097	66859	16930	8083	860	252	94
2004./2005.	290874	188419	72582	19217	9403	891	272	90
2003./2004.	302667	193136	78158	19687	10381	920	302	83

Izglītības un zinātnes ministrijas statistika

169. Dažādu tautību skolēni izvēlas skolas atkarībā no tā, kāda skola ir viņa dzīves vietai vistuvākā, no ģimenes valodas vai vēl citiem apstākļiem. Dominējošās ir skolas ar valsts vai krievu valodu kā apmācības valodu.

170. DIENAS SKOLU SKOLĒNU SADALĪJUMS PĒC APMĀCĪBAS VALODAS PA TAUTĪBĀM 2005./2006.MĀCĪBU GADĀ

	Skolas ar latviešu mācību valodu	Skolas ar krievu mācību valodu
Skolēnu kopskaits vispārizglītojošo skolu dienas skolās	283947	
	205189	77471
No tiem (%):		
latvieši	85,27	12,42
krievi	4,42	69,23
poļi	0,37	3,41
baltkrievi	0,42	4,14
ukraiņi	0,22	3,3
čigāni	0,49	0,52
igauņi	0,03	0,08
lietuvieši	0,51	1,5
nav norādīts	8,1	3,3

Izglītības un zinātnes ministrijas statistika

171. Visvairāk sabiedrības diskusiju par mazākumtautību kultūras un valodas saglabāšanu saistās ar vispārējās izglītības sistēmu, it īpaši dienas skolām. Šīs diskusijas aktivizējās, uzsākot t.s. izglītības reformu.

172. Izglītības reforma nozīmē to izglītības pasākumu turpināšanu, kas tika aizsākti 1990.gadu vidū, ieviešot pamatizglītībā izglītības programmu īpašu veidu – mazākumtautību izglītības programmas (ko nosaka Izglītības likuma 41. pants). 2004.gada 5.februārī pieņemtais 1998.gada Izglītības likuma Pārejas noteikumu 9.punkta 3.apakšpunkta grozījums noteica prasību - sākot ar 2004./2005. mācību gadu valsts un pašvaldību vispārējās vidējās izglītības iestādēs, kurās īsteno mazākumtautību izglītības programmas, sākot ar desmito klasi, mācības notiek valsts valodā atbilstoši valsts vidējās izglītības standartam. Tas savukārt noteic, ka mācību satura apguve valsts valodā tiek nodrošināta ne mazāk kā trijās piektdaļās no kopējās mācību stundu slodzes mācību gadā, ieskaitot svešvalodas. Latviski apgūto priekšmetu skaits no 10. līdz 12. klasei pieaug pakāpeniski. Pirmais cikls sākas 2004./2005. mācību gadā un turpināsies līdz 2006./2007. mācību gadam. Ar 2007.gadu valsts pārbaudes darbu saturs būs latviešu valodā.

173. No 2004. gada 1.septembra vispārējās vidējās izglītības iestādēs, kurās īsteno mazākumtautību izglītības programmas, sāka īstenot izglītības programmu ar palielinātu latviešu valodas īpatsvaru. Saskaņā ar Izglītības likumu no desmitās līdz divpadsmitajai klasei valsts un pašvaldību izglītības iestādēs latviski mācīto priekšmetu skaits pieaug no trijiem līdz pieciem. Līdz ar to mazākumtautību valodā tiek mācīti 40% no visiem mācību priekšmetiem.

174. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005.gada 13.maija spriedumā lietā Nr.2004-18-0106²² „Par Izglītības likuma pārejas noteikumu 9.punkta 3.apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91. un 114.pantam, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 1.protokola 2.pantam un tās 14.pantam (saistībā ar 1.protokola 2.pantu), Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 26. un 27.pantam, Starptautiskās konvencijas par visu veidu rasu diskriminācijas izskaušanu 5.pantam, Konvencijas par bērna tiesībām 2. un 30.pantam, kā arī Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 18.pantam” atzina Izglītības likuma pārejas noteikumu 9. punkta 3. apakšpunktu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1., 91. un 114. pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 1. protokola 2. pantam un tās 14. pantam (saistībā ar 1. protokola 2. pantu), Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 26. un 27. pantam, Starptautiskās konvencijas par visu veidu rasu diskriminācijas izskaušanu 5. pantam, Konvencijas par bērna tiesībām 2. un 30. pantam, kā arī Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 18. pantam.

Lieta tika ierosināta pēc 8. Saeimas deputātu pieteikuma, kuri uzskatīja, ka norma, kas nosaka, ka valsts un pašvaldību vispārējās vidējās izglītības iestādēs, kurās īsteno mazākumtautību izglītības programmas, sākot ar desmito klasi, mācības notiek valsts valodā atbilstoši valsts vispārējās vidējās izglītības standartam; valsts un pašvaldību profesionālās izglītības iestādēs, sākot ar pirmo kursu, mācības notiek valsts valodā atbilstoši valsts arodizglītības standartam vai valsts profesionālās vidējās izglītības standartam, neatbilst iepriekš minētajiem starptautiskajiem standartiem. Pieteikuma autori norādīja, ka apstrīdētā norma pārkāpjot tiesiskās vienlīdzības principu, Ņemot vērā sākotnējās atšķirības starp pamatnāciju un mazākumtautībām, šis princips pilnīgas vienlīdzības panākšanai attiecībā uz mazākumtautībām prasot dažādu attieksmi. Tāpēc, nosakot jebkuru ierobežojumu, esot jāizvērtē tā samērīgums ar leģitīmo mērķi. Pieteikumā tika norādīts, ka reformas īstenošanas rezultātā labums, ko iegūst sabiedrība kopumā, esot mazāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu un īstenojot apstrīdēto normu, tiekot aizskartas pie mazākumtautībām piederošu personu tiesības kopā ar citiem attiecīgās grupas locekļiem izmantot savu kultūru, pievērsties savai reliģijai, kā arī lietot savu valodu.

Satversmes tiesa savā spriedumā konstatēja, ka apstrīdētā norma ir pakāpenisks solis Padomju Savienības laikā izveidojušās skolu nošķirtības likvidēšanā un valsts valodas lietojuma nostiprināšanā. Satversmes tiesa

²² Pilns Satversmes tiesas sprieduma teksts ir pieejams: [http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/18-0106\(04\).htm](http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/18-0106(04).htm)

secināja, ka apstrīdētā norma, paredzot vienu no bilingvālās apmācības metodēm, nepārkāpj personas tiesības uz izglītību un neaizskar mazākumtautību pārstāvju tiesības saglabāt savu identitāti un kultūru. Tieši otrādi – tās veicina un ir pamats kvalitatīvu un tālāk izmantojamu zināšanu ieguvei, kā arī sabiedrības integrācijai. Valsts valoda ir ne vien jāmācās kā atsevišķs priekšmets, bet tā jāizmanto arī mācību satura apgūvē.

Tai pašā laikā Satversmes tiesa norādīja, ka jābūt mehānismam, ar kura palīdzību varētu konstatēt izglītošanas procesa kvalitātes izmaiņas. Bez tam, kvalitātes kontroles mehānismam jābūt objektīvam, vispusīgam, profesionālam, regulāram, kā arī uz zinātniskām atziņām un metodēm balstītam. Valstij ir pienākums nodrošināt tādu datu iegūvi, kurus analizējot varētu pieņemt izsvērtus lēmumus, kā arī sabiedrībai, izglītojamiem un viņu vecākiem sniegt informāciju par izglītības kvalitātes izmaiņām un izglītošanas procesa norisi. Satversmes tiesa, balstoties uz lietas sagatavošanas un iztiesāšanas laikā gūtajām atziņām, izteica šaubas par pastāvošo mehānismu pietiekamu efektivitāti.

175. Pēc 2003./2004.g. sabiedrības diskusijām un reformas uzsākšanas sabiedrībā par prioritāru kļuva jautājums par vispārējās izglītības kvalitāti. Izglītības kvalitātes monitorings kļuva par vienu svarīgākajiem IZM uzdevumiem.

Svarīgākās darbības šajā jomā:

- 2005.gadā tika izveidota Vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas valsts aģentūra. Tā izstrādā instrumentus izglītības kvalitātes mērīšanai. Viens no svarīgākajiem tās uzdevumiem ir sekot mazākumtautību izglītības programmu īstenošanas kvalitātei.
- IZM ik gadus apkopo informāciju par izglītības attīstību raksturojošiem indikatoriem. Izglītības satura un eksaminācijas centrs apkopo datus par skolēnu mācību sasniegumiem valsts pārbaudes darbos.
- Izglītības valsts inspekcija kontrolē skolu darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām, t.sk. mazākumtautību izglītības jautājumus.
- 2005.gadā IZM piedalījies 6 reģionālo semināru un 2 konferenču organizēšanā un norisē. Notikušas tikšanās ar skolu direktoriem, reģionu bilingvālās izglītības atbalsta centru vadītājiem, kur apspriests bilingvālās izglītības process, veicināta pozitīvās pieredzes apmaiņa. Skolu vadītāju minētās problēmas saistītas nevis ar mācībvalodu izmantojumu, bet nepieciešamību pēc jauniem mācību līdzekļiem.
- 2005.gadā IZM organizējusi konferenci par bilingvālās izglītības jautājumiem un Konferenci „Valoda izglītībā: iespējas un izaicinājumi” sadarbībā ar Valsts valodas komisiju un Valsts valodas aģentūru. Apspriežamie jautājumi: Valodu politika Latvijā un pasaules pieredze, bilingvālā izglītība un integrācijas process.
- sabiedrības iesaistīšanos pozitīvās diskusijās, informācijas apmaiņā nodrošina IZM Konsultatīvā padome mazākumtautību izglītības jautājumos. 2005. gadā notikušas 4 sanāksmes, kurās apspriesti galvenokārt izglītības kvalitātes jautājumi, 2006.gadā notikušas 2 sēdes, kurās apspriests mazākumtautību skolu pedagogu sagatavošanas jautājums.

176. Lai mazākumtautību valoda un kultūra saglabātos, svarīgi veicināt gan skolēnu, gan viņu vecāku uzticēšanos Latvijas izglītības sistēmai un nodrošināt sekmīgu izglītības reformas īstenošanu. Pozitīvu izglītības reformas procesu sekmē sekojošais:

- Valstī darbojas vairāki bilingvālās izglītības atbalsta centri, kurus finansiāli atbalsta pašvaldības. Tie uzrauga procesu, veicina labās pieredzes izplatīšanu. Savos semināros bilingvālās izglītības pedagogi apspriež problēmu jautājumus un radošuma veicināšanai diskusijās pieaicina pieredzējušus praktiķus un izglītības speciālistus no Latvijas augstskolām un citām izglītības iestādēm.
- Skolām pieejamas dažāda veida izglītības programmas, ieskaitot, piemēram, pedagoģiskās korekcijas programmas, kas dod iespēju par valsts budžeta līdzekļiem uzlabot mazāk veiksmīgu skolēnu zināšanas.
- LVAVA kompetencē ir mācību grāmatu izdošana un pedagogu sagatavošana bilingvālajā izglītībā, kas nodrošina gan valsts valodas apguvi, gan veicina mazākumtautību valodas saglabāšanos. Skolotājiem jau 10 gadu garumā ir bijuši pieejami tālākizglītības kursi.
- Svarīgs aspekts - mācību grāmatu un metodisko materiālu izdošana. Izdotas visas nepieciešamās mācību grāmatas 1.-12.klasei gan latviešu, gan krievu kā Latvijā lielākās mazākumtautību grupas valodā;
- Mazākumtautību valodas saglabāšanu nodrošina arī bilingvālās izglītības metode, kuru plaši izmanto mazākumtautību skolu skolotāji.
- LVAVA darbojas arī veicinot jauniešu valodas klubu darbību, organizējot nometnes jauniešiem, nometnes 2 paudzēm – pēc latviešu diasporas tradicionālo 2x2 un 3x3 nometņu parauga, kur piedalās bērni ar vecākiem un kopā darbojas valsts valodas apgūšanā. Ir sagatavoti speciāli izdevumi mazākumtautību skolēnu vecākiem, kas vērsti uz viņu uzticības veicināšanu skolas mācību metodēm, informē par skolas norišu daudzveidību.

177. Viens no galvenajiem sabiedrības iebildumiem par mazākumtautību izglītības kvalitāti saistīts ar priekšstatu par nepietiekamām skolēnu valsts valodas zināšanām. Tomēr 2006.gada latviešu valodas eksāmena rezultāti mazākumtautību skolu 9.klasēs liecina par sekmīgu eksāmenu norisi. Lielākā daļa eksāmena kārtotāju ieguvuši C (40%) un D līmeni (33%), kas nozīmē labas pamatzināšanas un prasmes valodas jautājumos (C līmenis). F jeb zemāko līmeni ieguvuši tikai 116 (1,36%) pamatskolēni. Kopā eksāmenu mazākumtautību skolās kārtoja 8560 skolēni²³.

²³ **A** - Valodu lieto raiti un precīzi jebkurā saziņas situācijā. Uztver un saprot jebkuru autentisku runu. Lasa un saprot dažāda stila un žanra tekstus. Mērķtiecīgi veido situācijai atbilstošu, loģisku un plānveida tekstu. Runā un rakstos prot izteikt un argumentēti pamatot savu viedokli. **B** - Valodu lieto precīzi dažādās saziņas situācijās. Uztver un saprot autentisku, normālā tempā izteiktu runu. Lasa un saprot dažāda veida tekstus. Mērķtiecīgi veido situācijai atbilstošu plānveida tekstu. Runā un rakstos prot izteikt savas domas un argumentēt viedokli. **C** - Valodu ikdienas un mācību situācijās lieto pareizi un atbilstoši situācijai. Uztver un saprot skaidru un pareizu runu. Lasa un saprot dažādas tematikas informatīvus tekstus. Mērķtiecīgi veido saprotamu tekstu. Runā un rakstos prot izteikt savas domas un viedokli. **D** - Valodu ikdienas un mācību situācijās pārsvarā lieto pareizi. Uztver un saprot ar ikdienas pieredzi saistītu runu. Lasa un saprot vienkāršus informatīvus tekstus. Mērķtiecīgi veido vienkāršu tekstu par ikdienas tematiem. Runā un rakstos prot izteikt savas domas. **E** - Valodas lietojums ikdienas un mācību situācijās ir ierobežots. Uztver un saprot vienkāršu, ar ikdienas pieredzi saistītu runu. Lasa vienkāršu tekstu un spēj no tā iegūt nepieciešamo informāciju. Spēj veidot vienkāršu tekstu par ikdienas

178. Latvijas izglītības reformas attīstība vairākus gadus ir starptautisko organizāciju uzmanības lokā. 2006.gada 20.-21. aprīlī Latvijā ieradās EDSO augstais komisārs mazākumtautību jautājumos Rolfs Ekeuss un tikās ar dažādu institūciju pārstāvjiem, uzklausi viedokļus mazākumtautību jautājumos. Viņš pozitīvi vērtēja izglītības reformas gaitu un norādīja uz nepieciešamību veidot ciešāku dialogu ar sabiedrību. 2006.gada 20.-21.martā vizītē Latvijā ieradās EP Parlamentārās Asamblejas Juridisko lietu un cilvēktiesību komitejas loceklis Adriāns Severīns, kurš tikšanās laikā Izglītības un zinātnes ministrijā pozitīvi vērtēja Latvijas izglītības procesu.

Par mācību līdzekļiem mazākumtautību izglītības programmām

179. Saskaņā ar 1998.gada Izglītības likuma 17.pantu, nodrošināt bērniem katrā administratīvajā teritorijā iespēju iegūt obligāto pirmsskolas un pamatzglītību bērna dzīvesvietai tuvākajā mācību iestādē ir pašvaldību uzdevums. Pašvaldību uzdevumos ietilpst arī mācību grāmatu un mācību līdzekļu iegāde izglītības iestādēm. Nepieciešamā finansējuma apjomu nosaka nosaka MK 2001.gada 25.septembra noteikumi Nr.415 "Bibliotēku darbībai nepieciešamā finansējuma normatīvi" un MK 2001.gada 7.augusta noteikumi Nr.355 "Vietējas nozīmes bibliotēku tīkla darbības noteikumi".

180. Valsts līdzdalību mācību līdzekļu nodrošināšanā reglamentē 2001.gada 6.marta MK noteikumi Nr.97 „Kārtība, kādā valsts organizē un finansē mācību līdzekļu izdošanu un iegādi”. Ar 2006.gada 23.maijā izdarītajiem grozījumiem šajos noteikumos noteikts, ka pašvaldību dibinātajām izglītības iestādēm, kuras īsteno vispārējās pamatzglītības vai vispārējās vidējās izglītības mazākumtautību programmas, IZM sadala rajonu un republikas pilsētu pašvaldību izglītības pārvaldēm 10 % apmērā no likumā par valsts budžetu kārtējam gadam mācību literatūras iegādei iedalītajiem līdzekļiem.

181. IZM padotības iestāde Izglītības satura un eksaminācijas centrs ik gadus sagatavo un apstiprina mācību līdzekļu – mācību grāmatu sarakstu, plaši sadarbojas ar ekspertiem un grāmatu autoriem. Skolām piešķirtie valsts līdzekļi izmantojami tieši šo grāmatu iegādei.

Daudzas Latvijas mazākumtautību izglītības iestādes sadarbojas ar savas etniskās dzimtenes valdību un izglītības iestādēm un saņem dažādu literatūru un mācību materiālus izglītības procesa uzlabošanai. Ļoti cieši ar Latviju sadarbojas un Latvijas poļu skolas atbalsta Polijas Republika, balstoties uz 1992.gada Latvijas Republikas valdības un Polijas Republikas valdības līgumu par sadarbību kultūras, izglītības un zinātnes jomā.²⁴ Polijas puse atbalsta poļu skolu skolotāju izglītības pilnveidošanu, nodrošina Latvijai skolotājus no Polijas, piedalās poļu skolu telpu renovācijā un nodrošināšanā ar mācību līdzekļiem.

tematiem. Runā un rakstos spēj izteikt ikdienā nepieciešamu informāciju. F - Valodas lietojums un vārdu krājums primitīvs. Uztver un saprot ar ikdienas pieredzi saistītus vārdus un frāzes. Tekstā pazīst un lasa zināmus vārdus un frāzes. Spēj rakstīt, izmantojot tikai apgūtas frāzes un teikumus. Runā un rakstos spēj lietot pamatfrāzes un vienkāršus teikumus.

²⁴ Sk. arī šī ziņojuma 238. rindkopu par jaunākiem divpusējiem līgumiem par sadarbību kultūras, izglītības un zinātnes jomā.

Skolotāju nodrošināšana mazākumtautību skolām

182. Latvijas augstskolu studiju programmas pieļauj, ka skolotāji tiek sagatavoti vairākām kvalifikācijām. Augstskolās iespējams programmas veidot tā, lai kādā no programmas moduļiem varētu sagatavot speciālistus arī mazākumtautību valodas apguvei. Pašlaik krievu valodu iespējams apgūt trijās Latvijas augstskolās, poļu valodas speciālistus sagatavo viena augstskola.

Izglītības likums nosaka nepieciešamību pedagogiem pēc profesionālās kvalifikācijas pilnveides (49.pants). Likuma 52.pants nosaka, ka pedagogam ir tiesības saglabājot pamatalgu, 30 kalendārās dienas triju gadu laikā izmantot savas izglītības un profesionālās meistarības pilnveidei.

Tālākizglītības kursu programmās tiek ietvertas tēmas par iecietību un toleranci pret citādo/ atšķirīgo, tajā skaitā izpratni par mazākumtautību kultūru padziļinošas tēmas.

Vienlīdzīgu izglītības iespēju nodrošināšana personām, kas pieder pie mazākumtautībām.

183. Visiem Latvijas mazākumtautību iedzīvotājiem ir tādas pašas iespējas iegūt izglītību, kā pamattautības iedzīvotājiem, ko nosaka Izglītības likums.

13. pants

1. Izglītības sistēmu ietvaros Puses apņemas atzīt, ka personas, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, ir tiesīgas izveidot un vadīt privātas izglītības un apmācības iestādes.

2. Šīs tiesības baudišana nerada Pusēm nekādas finansiālas saistības.

184. Latvijā nav noteikti ierobežojumi personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm veidot un vadīt privātas izglītības un apmācības iestādes.

Mazākumtautību privātskolu finansēšana

185. 2005./2006.mācību gadā Latvijas vispārējās izglītības sistēmā darbojās 34 privātskolas, no tām 12 - krievu mācībvalodas skolas (no tām 8 – vidusskolas), 3 divplūsmu (latviešu un krievu) skolas, 1 ebreju vidusskola. Visas mazākumtautību privātās izglītības iestādes atrodas Rīgā, izņemot vienu vidusskolu Liepājā. 2005./2006.mācību gada sākumā privātajās izglītības iestādēs **mazākumtautību izglītības programmās izglītojās 1122 skolēni**, no tiem 719 skolēni pamatzglītības un 403 vidējās izglītības programmās²⁵.

186. Satversmes tiesa savā 2005.gada 14.septembra spriedumu lietā “Par Izglītības likuma 59.panta otrās daļas otrā teikuma daļā par piedalīšanos privāto izglītības iestāžu finansēšanā, ja tiek īstenotas izglītības programmas valsts valodā, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam un

²⁵ IZM statistiskā informācija

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam (saistībā ar Pirmā protokola 2.pantu)²⁶ ir atzīts ka akreditētās mazākumtautību privātskolas, līdzīgi kā citas privātās izglītības iestādes, ir tiesīgas saņemt valsts dotācijas.

187. Atbilstoši šim Satversmes tiesas 2005.gada 14.septembra spriedumam ir atbalstīti grozījumi Ministru kabineta 2001.gada 27.novembra noteikumos Nr.498 „Kārtība, kādā valsts finansē pamatizglītības, vidējās izglītības un augstākās izglītības programmas, kuras īsteno privātās izglītības iestādes”, kas paredz arī akreditētās mazākumtautību privātskolu tiesības saņemt valsts dotācijas un nosaka dotāciju saņemšanas kārtību.

188. Kā rezultātā ir ierosināti grozījumi likumā „Par valsts budžetu 2006.gadam” ar mērķi paredzēt papildu līdzekļus 404 648 latu apmērā Izglītības un zinātnes ministrijai, lai nodrošinātu nepieciešamo finansējumu privātajām izglītības iestādēm, pamatā mazākumtautību izglītības iestādēm.

189. Valsts finansējums privātskolām 2004.gadā bija Ls 536,2 tūkst., bet 2005. un 2006.gadā – Ls 612,6 tūkst.

14. pants

1. Puses apņemas atzīt, ka jebkura persona, kas pieder pie nacionālās minoritātes, ir tiesīga apgūt savas minoritātes valodu.

2. Valstu izglītības sistēmu ietvaros Puses apņemas, ja ir pietiekams pieprasījums, nodrošināt savu iespēju robežās, ka personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, ir pienācīgas iespējas apgūt minoritātes valodu vai iegūt izglītību šajā valodā tajā teritorijā, kuru vēsturiski vai lielā skaitā apdzīvoto nacionālo minoritāšu personas.

3. Šī panta 2. punkts tiek īstenots, nekaitējot oficiālās valodas apguvei vai izglītības iegūšanai šajā valodā.

190. Skat. šī ziņojuma 145., 156., 159 un 163.-181. rindkopas.

15. pants

Puses apņemas radīt nepieciešamos apstākļus, lai personas, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, varētu efektīvi piedalīties kultūras, sociālajā un ekonomiskajā dzīvē, kā arī sabiedriskajā dzīvē, īpaši tad, kad skartas minoritātes.

191. Pilsoniskās līdzdalības iespēju nodrošina Latvijas Republikas Satversme, kas garantē vispārējas, vienlīdzīgas, tiešās vēlēšanās, vārda un uzskatu brīvību, tiesības brīvi iegūt informāciju, vērsties valsts un pašvaldības iestādēs un saņemt atbildes, ņemt dalību to darbā; 2002.gada Valsts pārvaldes iekārtas likums; 1994.gada likums „Par pašvaldībām”; 1991.gada likums „Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju”; 1994.gada likums „Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās”; likumi un nolikumi, kas reglamentē atsevišķu ministriju darbu, instrukcijas.

Līdzdalības iespējas

192. Latvijas valsts politika un tās veidošanas process ir atklāti NVO, tai skaitā mazākumtautību NVO, līdzdalībai. NVO ir iespēja ietekmēt valsts politiku jebkurā posmā. Valstī darbojas sekojoši līdzdalības mehānismi:

²⁶ Pilns sprieduma teksts pieejams: [http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/02-0106\(05\).htm](http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/02-0106(05).htm)

- priekšlikumi Ministru prezidentam, Ministru kabinetam vai Valsts kancelejai par normatīvo aktu grozījumiem,
- līdzdalība ministriju organizētajās konsultācijās;
- līdzdalība dokumenta izstrādes darba grupās;
- dalība Valsts sekretāru sanāsmēs, Ministru kabineta sēdēs, Ministru kabineta komitejas sēdēs;
- dalība valdības konsultatīvajās padomēs, komitejās, darba grupās;
- valsts uzdevumu izpilde deleģēšana NVO;
- sabiedrībai svarīgo jautājumu publiska apspriešana.

193. Informācija par sabiedrības līdzdalības iespējām ir publicēta latviešu un krievu valodās Ministru kabineta mājas lapā www.mk.gov.lv, kur var arī atrast valdības rīcības plānu, valdības deklarāciju, ministriju rīcības plānus.

Latvijas Pilsoniskā Alianse

194. 2004. gadā tika dibināta organizācija Latvijas Pilsoniskā Alianse, kuras mērķis ir atbalstīt Latvijas nevalstisko organizāciju kopējās intereses un veidot labvēlīgu vidi nevalstisko organizāciju darbībai, kā arī stiprināt Latvijas pilsonisko sabiedrību. Latvijas Pilsoniskā Alianse ir neatkarīga organizāciju un privātpersonu apvienība, pastāvīgi identificē un aizstāv Latvijas nevalstiskā sektora intereses, identificē aktuālās problēmas nevalstiskajā sektorā un tās risina, atbalsta un veicina Latvijas nevalstisko organizāciju līdzdalības iniciatīvas, pārstāv nevalstisko organizāciju intereses attiecībās ar valsts institūcijām, piemēram, regulāri piedaloties Valsts sekretāru sēdēs un informējot par tām savā portālā www.nvo.lv. Portālā var atrast daudz NVO noderīgas informācijas.

NVO un Ministru kabineta sadarbības memoranda parakstīšana

195. Nozīmīgs notikums valsts un NVO sadarbības attīstībā bija NVO un Ministru kabineta sadarbības memoranda parakstīšana 2005. gadā 15. jūnijā. Tā ir jauna dialoga forma starp valsti un NVO Latvijā. Memoranda mērķis ir sekmēt efektīvas un sabiedrības interesēm atbilstošas valsts pārvaldes darbību, nodrošinot pilsoniskās sabiedrības iesaisti lēmumu pieņemšanas procesos visos līmeņos un stadijās valsts pārvaldē. Nevalstiskās organizācijas un Ministru kabinets apņēmas nodrošināt valsts programmas „Pilsoniskas sabiedrības stiprināšana. 2005-2009. gads” īstenošanas novērtējumu un nepieciešamu izmaiņu plānošanu un izstrādi un īstenot kopīgus projektus, veicot visaptverošu sabiedrības pilsonisko izglītošanu jautājumos, kas skar valsts pārvaldi, kā arī valsts pārvaldes darbinieku izglītošanu jautājumos, kas saistīti ar nevalstisko organizāciju darbību. Memoranda sagatavošanās laikā tika ņemtas vērā priekšlikumi, kurus iesniedza vairāk nekā 40 NVO. Pašlaik memorandu ir parakstījušas 72 organizācijas, 6 no tām ir mazākumtautību / starpetniskās NVO.

Līdzdalības veicināšana

196. ĪUMSILS savās atbildības ietvaros veicina Latvijas mazākumtautību iekļaušanos pilsoniskajā sabiedrībā, nodrošinot viņu līdzdalību tajās jomās, kas tieši attiecas uz viņiem. ĪUMSILS ietvaros darbojas Tautību un sabiedrības integrācijas konsultatīvā padome, kuras uzdevums ir īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās konsultēšana, informēšana, analīzes veikšana un priekšlikumu izstrāde jautājumos, kas ir saistīti ar etnopolitiku un Latvijas mazākumtautību tiesībām. Tā ir vienīgā no 109 konsultatīvām padomēm, kur ir pārstāvētas mazākumtautību kopienas. Ir izstrādāts mazākumtautību un starpetnisko nevalstisko organizāciju pārstāvju grupas nolikums. Grupas uzdevums ir atbalstīt ĪUMSILS Konvencijā paredzēto saistību izpildes koordinācijas nodrošināšanā un Valsts ziņojuma sagatavošanā. Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem ir vienādas iespējas piedalīties Tautības un sabiedrības integrācijas konsultatīvajā padomē un MT NVO pārstāvju grupā. ĪUMSILS nodrošina intensīvu informācijas apmaiņu un izglītojošus projektus mazākumtautību kultūru un etniskās identitātes apzināšanai, veic regulārus pasākumus (informatīvu materiālu sagatavošana un izplatīšana, kā arī semināru organizēšana), lai informētu mazākumtautību nevalstiskās organizācijas par izmaiņām normatīvajos aktos, kas skar mazākumtautību organizāciju struktūru un darbības pamatprincipus. Tika nodrošināts MT NVO konsultatīvais atbalsts. Ņemot vērā sabiedrisko organizāciju izteiktos ierosinājumus, ĪUMSILS darbinieki regulāri konsultē apmeklētājus ĪUMSILS telpās. Katru mēnesi klātienē tiek sniegtas no 40 līdz 68 konsultācijas un informatīvais atbalsts liela skaita apmeklētāju (ap 500 cilvēki mēnesī), kā arī sadarbībā ar pašvaldībām tiek rīkotas izbraukuma konsultatīvās sesijas.
197. Šī ziņojuma projekts ticis apspriests ar neatkarīgiem ekspertiem minoritāšu tiesību jomā, kas izvērtēja gan sagatavotā projekta kvalitāti, gan izteica priekšlikumus turpmākai rīcībai. Eksperti izteica konkrētus priekšlikumus sabiedriskai diskusijai, kas ir paredzēta pēc ziņojuma apstiprināšanas MK. Proti, tika piedāvāts apspriest Konvencijas ievērošanas praktiskos aspektus, ar nolūku dialoga veidā apspriest paveikto, identificēt iespējamās problēmas, kā arī iespējamus jautājumus dialogam ar ekspertu komiteju. Pēc apstiprināšanas MK ziņojums būs plaši pieejams gan elektroniskā, gan drukātā veidā oficiālajos un neoficiālajos avotos.

Naturalizācijas procesa veicināšana

198. Par nozīmīgu soli naturalizācijas procesa veicināšanā kļuva Pilsonības likuma 3.¹ pants, kas stājās spēkā 1999.gada 1.janvārī uz noteica bezvalstnieku vai nepilsoņu pēc 1991.gada 21.augusta Latvijā dzimušo bērnu tiesības uz Latvijas pilsonības iegūšanu. Šis fakts bija Latvijas valsts labās gribas izpausme piešķirt tiesības iegūt pilsonību visiem Latvijas Republikā dzimušajiem bērniem, kuru vecākiem nav pilsonības, iegūt pilsonību. Līdz 2006.gada 31.jūlijam par Latvijas pilsoņiem tika atzīti 5757 šādi bērni.
199. 2004. gadā ĪUMSILS un Īpašu uzdevumu ministra bērnu un ģimenes lietās sekretariāts sadarbībā ar NP īstenoja projektu, kura mērķis bija, pirmkārt, informēt vecākus par iespēju iegūt saviem bērniem Latvijas pilsonību, otrkārt - personīgi uzrunāt tos vecākus, kuri dažādu iemeslu dēļ nav

pieņēmuši lēmumu par sava bērna pilsonību. Šis aicinājums tika izsūtīts apmēram 15 000 ģimeņu. Līdztekus tika nosūtīts arī buklets ar precīzu informāciju par bērna atzīšanas par Latvijas pilsoni procedūru un nepieciešamajiem dokumentiem. Projektu finansiāli atbalstīja ASV vēstniecība Latvijā. Rezultātā 2004.gadā tika saņemti 2 073 iesniegumi bērna atzīšanai par Latvijas pilsoni jeb gandrīz sešas reizes vairāk nekā gadu iepriekš. 2005.gadā šo iespēju izmantoja 1381 bērna vecāki, bet 2006.gada pirmajos piecos mēnešos – jau 732 bērnu vecāki. Šobrīd tiek plānots līdzīga satura vēstuli vecākiem, kuru bērni dzimuši pēc 2004.gada, kā arī sagatavot informatīvu materiālu par iespēju reģistrēt Latvijas pilsonību nepilsoņu un bezvalstnieku bērniem, šo materiālu varētu daļīt dzimtsarakstu nodaļas, kad vecāki nāk reģistrēt savus jaundzimušos bērnus.

200. Īpašu uzmanību ĪUMSILS pievērš MT NVO projektiem, kuri veicina naturalizāciju. ĪUMSILS regulāri atbalsta biedrības „Pilsoniskā iniciatīva 21” darbību, kurā naturalizācijas veicināšana ir viena no prioritārām jomām.

201. Daudzas Latvijas pilsētas izstrādāja savas integrācijas programmas, kurās ir ņemti vērā lokāli apstākļi un vietējais iedzīvotāju sastāvs. Piemēram, **Ventspils pilsētas dome 2000. gada pieņēma Sabiedrības integrācijas programmu**, kuras galvenais uzdevums ir piesaistīt nepilsoņus pilsētas attīstības procesā. Lai stiprinātu sakarus starp pašvaldību un nepilsoņiem un veicinātu viņu aktivitāti, Ventspilī tika izveidota Konsultatīvā padome nepilsoņu jautājumos. Padomei saskaņā ar likuma „Par pašvaldībām” 61. panta 1. daļu ir pašvaldības komisijas statuss.

Latvijas Nacionālo Kultūras biedrību asociācija

202. Dibināta 1988. gadā, Latvijas Nacionālo Kultūras biedrību asociācija (LNKBA) apvieno 21 dažādas biedrības un savienības un tas finansējums atrodas Kultūras ministrijas (KM) pārraudzībā.

203. 2004. gada 9. janvārī KM noslēdza līgumu ar LNKBA par valsts dotācijas piešķiršanu Ls 18000 LNKBA darbības nodrošināšanai. 2005. gada 11. janvārī KM noslēdza līgumu ar LNKBA par valsts dotācijas piešķiršanu Ls 10000 LNKBA darbības nodrošināšanai. 2006. gada 13. janvārī KM noslēdza līgumu ar LNKBA par valsts dotācijas piešķiršanu Ls 12400 LNKBA darbības nodrošināšanai.

204. 2004.gadā viens no lielākajiem realizētiem projektiem „Starpkultūras sadarbība” bija festivāls „Vienoti dažādībā -2004”. Festivāla pasākumos, kuri turpinājās līdz 2004. gada 11. decembrim, piedalījās asociācijā sastāvošās un Latvijā dzīvojošās mazākumtautības – armēņi, krievi, azerbaidžāņi, vācieši, moldāvi, ukraiņi, ungāri, gruzīni, tatāri, baškīri, baltkrievi, poļi, libāņi, ebreji, uzbeki, lietuvieši.

205. 2005.gads (nozīmīgākie pasākumi)

4.maijā - izstādes „Latvija –piejūras valsts” atklāšana un bērnu koncerts, kurā piedalās bērni, kas dzimuši Latvijas neatkarības gados. 8.maijā - izstādes „Ziedi” (klusā daba) atklāšana un koncerts, kurš veltīts fašisma sagraves

gadadienai. Aprīlī - "ARMENIADe-2005". Latvijas armēņu biedrība "LAO" rīko pasākumu ciklu veltītu armēņu genocīda 90-gadadienai. 26. novembrī sadarbībā ar IZM Eiropas Valodu dienu ietvaros notika „Valodu karuselis Vērmaņdārzā”. No 30.novembra līdz 5. decembrim festivāls „Vienoti dažādībā -2005”. Festivāla pasākumi ietvēra 5 koncertus, 2 tēlotājas mākslas izstādes, literāru vakaru veltītu dzejnieka A.Bloka 125 gadadienai un konferenci.

206. 2006.gads (nozīmīgākie pasākumi)

4. martā Moldāvu tautas kultūras festivāls „Mercișor-2006 ielūdz draugus”, Rīgā; 9. aprīlī koncerts – „A.Babadžanjanam – 85”, Rīgā; 23. aprīlī Latvijas nacionālo minoritāšu bērnu sporta svētki (organizē Latvijas Olimpiskā akadēmija); 10. maijā tēlotājas mākslas izstāde „Rīgas portrets”, Rīgā.

207. Latvija ir pievienojusies 1989.gada 20.novembra ANO Konvencijai par bērna tiesībām, tā saskaņā ar minētās konvencijas 2.panta pirmajā daļā noteikto, apņēmoties respektēt un nodrošināt konvencijā paredzētās tiesības katram bērnam, uz kuru attiecas tās jurisdikcija, bez jebkādas diskriminācijas, neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās, etniskās vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, veselības stāvokļa un bērna, viņa vecāku vai likumīgo aizbildņu dzimšanas apstākļiem vai jebkādiem citiem apstākļiem.

208. **Nozīmīgi tiesību akti bērnu tiesību aizsardzības jomā**

- Likumprojekts „Jaunatnes likums”, pieņemts pirmajā lasījumā Saeimā 2006.gada 11.maijā.
- Likumprojekts nosaka jaunatnes politikas nozīmīgākos virzienus, īstenošanas principus, starpinstitūciju sadarbības mehānismus un regulē jauniešu tiesības un pienākumus izglītības, nodarbinātības, veselības un brīvā laika lietderīgas izmantošanas jomā, kā arī iezīmē finansiālā atbalsta piešķiršanas mehānismus jaunatnes organizācijām to darbības nodrošināšanai, jaunatnes organizācijām to projektu īstenošanai un pašvaldībām, biedrībām un nodibinājumiem projektu īstenošanai, kuru mērķgrupa ir jaunieši.
- Ministru kabineta 2005.gada 29.novembra noteikumi Nr. 898 „Valsts bērnu tiesību aizsardzības centra nolikums”. Minētie Ministru kabineta noteikumi nosaka Inspekcijas funkcijas, uzdevumus un tiesības, Inspekcijas inspektoru tiesības un pienākumus, Inspekcijas struktūru un pārvaldi, Inspekcijas darbības tiesiskuma nodrošināšanu un pārskatu sniegšanu.
- Inspekcija (bērnu un ģimenes lietu ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde) nodrošina normatīvo aktu ievērošanas uzraudzību un kontroli bērnu tiesību aizsardzības jomā.
- Ministru kabineta 2006.gada 3.janvāra noteikumi Nr.2 “Grozījums Ministru kabineta 2004.gada 30.novembra noteikumos Nr.1001 “Jaunatnes politikas koordinācijas padomes nolikums””, atbilstoši kuriem Jaunatnes politikas padomes sastāvs papildināts ar Latvijas Studentu apvienības un Latvijas Skolēnu padomes (turpmāk – padome) pārstāvi.
- Padome ir organizācija, kas apvieno un pārstāv visus Latvijas skolēnus, tostarp – skolēnus, kuri pieder pie nacionālajām minoritātēm.

- Ministru kabineta 2005.gada 27.septembra noteikumi Nr.729 "Noteikumi par speciālu zināšanu apguves kārtību bērnu tiesību aizsardzības jomā un šo zināšanu saturu".
- Noteikumi nosaka kārtību, kādā valsts un pašvaldību institūciju speciālisti, kuri izskata lietas, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību, apgūst speciālas zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, un šo zināšanu saturu.

209. **Nozīmīgi rīcības plānošanas dokumenti bērnu tiesību aizsardzības jomā**

- Valsts programma bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai (apstiprina Bērnu un ģimenes lietu ministrija ikgadēji).
- Valsts programma ir rīcības plānošanas dokuments, kura mērķis ir sekmēt bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanu, īstenojot mērķtiecīgus uz bērnu tiesību aizsardzību un nodrošināšanu vērstus pasākumus.
- 2005.gada programmas prioritātes bija atbalsta pasākumi ģimenēm, kā arī bērnu un jaunatnes līdzdalība politikas un draudzīgas vides veidošanā.
- Jaunatnes politikas valsts programma (apstiprina Bērnu un ģimenes lietu ministrija ikgadēji).
- Programma ir rīcības plānošanas dokuments, kura mērķis ir palīdzēt jauniešiem sākt patstāvīgu dzīvi kā atbildīgam sabiedrības loceklim, īstenojot mērķtiecīgus uz jauniešu pašiniciatīvas attīstīšanu vērstus pasākumus.

210. Bērnu un ģimenes lietu ministrija ievēro tiesību vienlīdzību attiecībā uz projektu konkursu dalībniekiem projektu īstenošanai Valsts programmas bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai un Jaunatnes politikas valsts programmas ietvaros.

ANO Bērnu tiesību komitejas 2006.gada 2.jūnija rekomendāciju īstenošana

211. Bērnu tiesību komiteja 42.sesijas Gala ziņojuma 20.punktā par Latvijas otro kārtējo ziņojumu par Konvencijas par bērna tiesībām īstenošanu kā būtisku jautājumu min vienlīdzības nodrošināšanu.

Komiteja atzinīgi novērtēja valdības deklarāciju, kur minēts, ka visiem Latvijā dzīvojošajiem bērniem ir vienādas tiesības, neatkarīgi no viņu pilsonības un lēmuma ierakstīt etnisko piederību pasē. Tomēr komiteja izteica uztraukumu par to vai Latvijā pilnībā tiek īstenoti vienlīdzības principi, kas aizliedz jebkādu diskrimināciju. Īpaši komiteja ir norūpējusies par bērniem Latvijā, kuri pieder pie minoritātēm, ieskaitot čigānu bērnus, bērnus ar īpašām vajadzībām un bērnus, kuri dzīvo lauku reģionos, komiteja ir norūpējusies par šo bērnu pieejamību pienācīgai veselības un izglītības iespējām.

Atbilstoši Gala ziņojuma 21.punktā noteiktajam Bērnu tiesību komiteja ieteica:

- īstenot efektīvu pasākumu realizēšanu, lai nodrošinātu to, ka visi bērni Latvijas Republikas jurisdikcijā bauda Konvencijā par bērna tiesībām ietvertās tiesības atbilstoši minētās konvencijas 2.pantā noteiktajam²⁷,

²⁷ Dalībvalstis veic visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu bērna aizsardzību pret visām diskriminācijas vai soda formām, kas pamatotas uz bērna, bērna vecāku, likumīgo aizbildņu vai citu ģimenes locekļu statusu, darbību, paustajiem uzskatiem vai pārliecību.

tostarp, pieņemot tiesību aktus, kuri sevišķi aizliedz visu veidu diskrimināciju;

- īstenot visaptverošas sabiedrības izglītošanas kampaņas, lai novērstu un cīnītos pret uz dzimumu, vecumu, rasi, nacionalitāti, etnisko piederību, reliģiju un invaliditāti balstītu negatīvu sabiedrības attieksmi un uzvedību.

212. Galvenie Bērnu un ģimenes lietu ministrijas pasākumi, kas vērsti uz to, lai īstenotu Bērnu tiesību komitejas sniegtās rekomendācijas ir:

- 2006.gada 13.jūnijā Ministru kabinetā apstiprināts politikas plānošanas dokuments „Bērniem piemērota Latvija” (izstrādājusi Bērnu un ģimenes lietu ministrija) ar mērķi:
 - uzlabot bērnu no dažādām sociālām grupām dzīves kvalitāti un mazināt negatīvas parādības, kas ietekmē bērnu pilnvērtīgu attīstību;
 - integrēt ANO dokumenta “Bērniem piemērota pasaule” principus Latvijas Republikas bērnu tiesību aizsardzību reglamentējošajos normatīvajos aktos un politikas plānošanas dokumentos;
- līdz 2006.gada 31.decembrim plānots izstrādāt programmu ielu bērnu problēmu risināšanai, iesaistot programmā ietvertu pasākumu īstenošanā dažādas valsts institūcijas un nevalstiskās organizācijas;
- plānots veikt uzticības tālruņa bērniem un pusaudžiem – 8006008, darbības paplašināšanu.²⁸

Pētījumi

213. 2005.gadā Bērnu un ģimenes lietu ministrija atbalstīja Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūta veiktā pētījuma “Jauniešu identitātes veidošanās un līdzdalība” rezultātu apkopojuma publicēšanu, kurā tika definēta latviešu, krievu un citu mazākumtautību jauniešu līdzdalība sabiedriskajos un politiskajos pasākumos.

214. Galvenais pētījuma uzdevums bija atbalstīt dažādas etniskas izcelsmes jauniešu integrāciju latviešu sabiedrībā un atbalstīt jauniešu izpratni un veicināt viņu iesaistīšanos dažādos sabiedriskos pasākumos.

Informatīvi un izglītojoši pasākumi mazākumtautību pārstāvjiem

215. Ņemot vērā to, ka Naturalizācijas pārvaldes (NP) darba specifika ir tieši saistīta ar nepilsoņiem, kas praktiski 100% ir mazākumtautību pārstāvji, visas Pārvaldes veiktās aktivitātes ir vērstas uz mazākumtautībām.

216. NP Informācijas centros Rīgā, Daugavpils reģionālajā nodaļā, Liepājas reģionālajā nodaļā un Rēzeknes reģionālajā nodaļā interesentiem ir iespēja gan saņemt konsultācijas pilsonības un sabiedrības integrācijas jautājumos, gan izmantot bibliotēkās esošo informācijas klāstu. Katru gadu informācijas centru bibliotēkas klātienē apmeklē aptuveni 1000 interesentu.

²⁸ No 2006.gada 1.februāra līdz 19.maijam saņemti 83683 zvani, 9275 gadījumos sniegtas psihologu konsultācijas, bet 2526 gadījumos – nepieciešamā informācija.

217. Kopš 2002.gada NP darbojas bezmaksas informatīvā tālruņa līnija, lai sniegtu konsultācijas par Latvijas pilsonības iegūšanas iespējām. No 2003. – 2005.gadam šo pakalpojumu izmantojuši 25 723 interesenti, bet 2006.gada pirmajos 5 mēnešos - 3 185 interesenti.
218. NP Interneta mājas lapa kopš izveidošanas 2000.gadā ik gadus kļūst par arvien plašāk izmantotu informācijas avotu. Mājas lapa ir pieejama latviešu, krievu un angļu valodās. Kopš 2003.gada tā apmeklēta 273 000 reižu, t.sk., 2005.gadā – 130 000 reižu. Pieaudzis elektroniski uzdoto jautājumu skaits. Salīdzinot ar 2004.gadu, 2005.gadā tas palielinājies gandrīz par trešdaļu – 1 196 (2004.gadā – 940). 2006.gada 5 mēnešos šo iespēju izmantoja 577 interesenti.
219. Lai nodrošinātu tiešu saikni ar pilsonības pretendentiem, NP organizē informācijas dienas Latvijas lielāko pilsētu un reģionu izglītības iestādēs, pašvaldībās, lielajos uzņēmumos. Reģionālās nodaļas informatīvo darbu veikušas arī mazākumtautību organizācijās. Kopš 2003. gada kopumā organizētas vairāk nekā 350 informācijas dienas, kurās katrā vidēji piedalījās 20 interesenti. 2006.gadā īpaša informācijas diena tika rīkota Latvijas Lietuviešu biedrības pārstāvjiem, kā arī informācijas diena Latvijā mazskaitlīgi dzīvojošo tautību biedrību pārstāvjiem, kurā piedalījās gan arābu kultūras centra, gan moldāvu - rumāņu biedrības, gan tatāru biedrības, gan biedrības "Afrolat" pārstāvji, kā arī citi interesenti. Informācijas dienas tiek rīkotas arī uzņēmumos, kur strādā liels skaits mazākumtautību pārstāvju un nepilsoņu.
220. NP Metodikas un eksaminācijas centrā un reģionālo nodaļu eksaminācijas sektoros informācijas dienas notiek katru mēnesi, kur interesentiem tiek piedāvāts iepazīties ar Pilsonības likumā noteikto pārbaužu norisi, pārbaudīt savu zināšanu atbilstību naturalizācijas pārbaudēm. Katrā informācijas dienā vidēji piedalās 25-30 interesenti.
221. 2003.gadā izveidota ceļojošā izstāde "Pilsonība Latvijā", kura tiek eksponēta bibliotēkās, pašvaldību institūcijās un izglītības iestādēs. 2005.gadā izstāde tika atjaunota un papildināta ar informāciju par ES pilsonību un izvietota septiņās pašvaldībās. 2006.gadā tā līdz jūnijam ir bijusi izvietota 3 pašvaldībās – Rīgā, Jūrmalā un Liepājā. Latvijas neatkarības proklamēšanas gadadienai veltīto pasākumu ietvaros novembrī Latvijas skolās notikuši Pilsonības dienu pasākumi - konkursi, diskusijas, pilsonības stundas u.c. pasākumi, kuros aktīvi iesaistījušās NP reģionālās nodaļas. Saskaņā ar pārvaldes rīcībā esošo informāciju Pilsonības dienu pasākumus ik gadu organizē apmēram 80% izglītības iestāžu.
222. Naturalizācijas pārvaldes (NP) amatpersonas gan centrālajos, gan reģionālajos masu informācijas līdzekļos regulāri sniedz informāciju par naturalizācijas, pilsonības, sabiedrības integrācijas jautājumiem. Tāpat NP regulāri sagatavo un izdod informatīvos un metodiskos materiālus, kas palīdz iedzīvotājiem iegūt informāciju par pilsonības iegūšanas iespējām, tiesībām un sagatavoties pilsonības iegūšanas procesam.
223. Šobrīd ir izstrādāts projekts, kura ietvaros paredzēts informatīvu

materiālu – mapi, kurā būs apkopota informācija par dažādiem pilsoniskas sabiedrības un pilsonības aspektiem, kas būs mācību palīglīdzeklis skolotājiem dažādām mācību stundām.

224. Svarīgs pasākums pilsonības prestiža celšanā ir MK rīkojuma izrakstu par uzņemšanu Latvijas pilsonībā naturalizācijas kārtībā svinīgo izsniegšanas ceremoniju organizēšana. Šiem pasākumiem ir nozīmīga loma, jo tie aktualizē Latvijas pilsonības iegūšanas svarīgumu, jaunā pilsoņa piederību Latvijai, kā arī stiprina jauno pilsoņu saikni ar pašvaldību. Svinīgās ceremonijas notiek regulāri visas valsts teritorijā.

225. Arī Sabiedrības integrācijas fondam (LSIF) ir loma naturalizācijas procesa veicināšanā. Tā 2004. gadā LSAF no valsts budžeta līdzekļiem atbalstīja 5 projektus par summu 20 000 LVL, kuru mērķis bija informēt nepilsoņus par naturalizācijas procesu un sekmēt viņu motivāciju iegūt Latvijas pilsonību.

Latviešu valodas bezmaksas kursu organizēšana

226. 2000.gadā NP sadarbībā ar ANO attīstības programmu izstrādāja projektu "Latviešu valodas intensīvās apmācības programmas ieviešana naturalizācijas procesa veicināšanai Latvijā". Šī projekta ietvaros latviešu valodu 2001.gadā mācījās un uzsāka naturalizāciju 1692 pilsonības pretendenti, bet 2002.gadā – vēl 530 pretendentu. Projekta īstenošanas gaitā tika izstrādāts arī mācību līdzekļu komplekts.

2002.gadā LSIF piešķīra 32 000 LVL pilsonības 250 pilsonības iegūšanas pretendentu apmācībai, kuriem nebija valodas priekšzināšanu.

2003. gadā Latvijas Saeima piešķīra 50 000 LVL valodas kursu organizēšanai personām, kuras vēlas iegūt Latvijas pilsonību. Kursi tika organizēti lielākajās Latvijas pilsētās. Par šo finansējumu tika apmācītas 77 mācību grupas, katrā no tām bija 15 personas.

2003.gadā tika saņemts ārvalstu finansējums 238 454 USD apmērā. Par šo finansējumu tika apmācītas 125 mācību grupas, un katrā no tām bija 15 personas.

2004.gadā ārvalstu finansējuma ietvaros tika organizēta 191 mācību grupa 2 835 klausītājiem, savukārt 2005.gadā - 133 mācību grupas, kurās latviešu valodas prasmi pilnveidoja 1 995 Latvijas pilsonības pretendenti.

227. Jāpiebilst, ka šobrīd latviešu valodas apmācība notiekursos, kas organizēti LSIF atbalstīto projektu ietvaros. 2004. gada LSIF piešķīra 217 000 LVL latviešu valodas apguvei pieaugušajiem, 2005. gada šī summa palielinājās līdz 261 000 LVL. Projektu konkursā tika atbalstīti 32 projekti latviešu valodas apguvei pieaugušajiem. Paredzams, ka šo projektu ietvaros organizētos kursus apmeklēs apmēram 3 400 personas. Atbalsts nevalstisko organizāciju projektiem etniskās integrācijas jomā, t. sk. naturalizācijas veicināšana ir viena no prioritārām jomām LSIF darbībā.

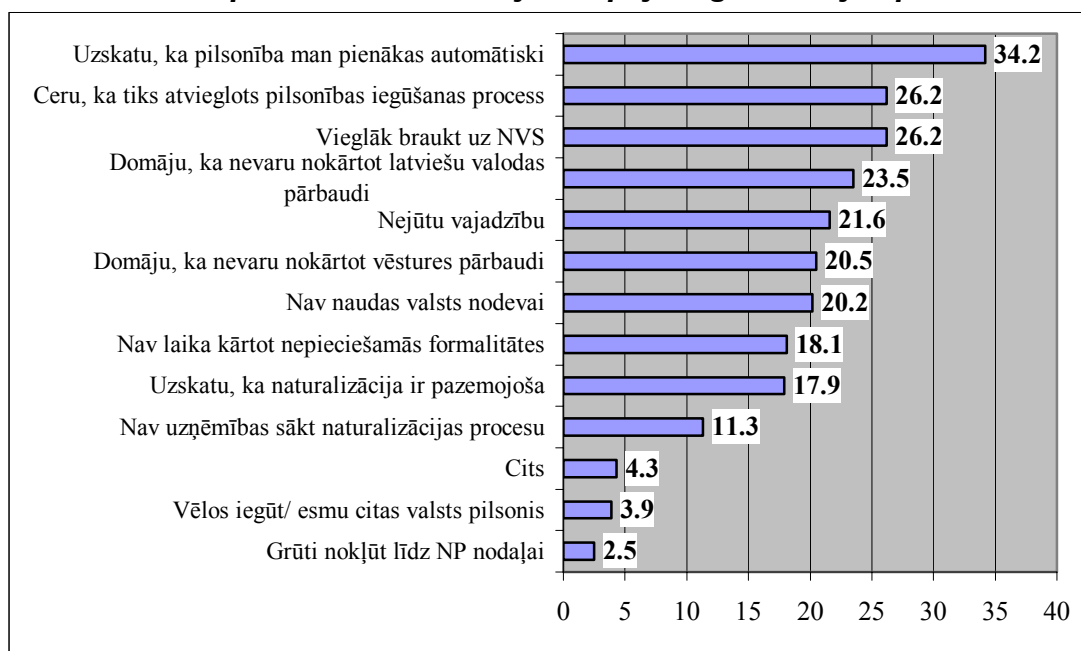
Pētījumi un aptaujas

228. NP regulāri veic savas mērķauditorijas izpēti. Tā 2003. gadā NP īstenoja projektu "Reģionālo aspektu nozīme pilsonības jautājumu risināšanā".

Projekta ietvaros tika veikts pētījums 80 pašvaldībās ar mērķi noskaidrot sociālekonomisko, nodarbinātības, valodas, migrācijas un psiholoģisko situāciju konkrētajā pašvaldībā un iespēju risināt ar pilsonību saistītos jautājumus, kā arī nepilsoņu motivāciju iegūt vai neiegūt Latvijas pilsonību. Tika organizētas 204 ekspertu (pašvaldības, izglītības sistēmas, kultūras, NVO sfēras pārstāvju) intervijas un aptauja, kuras ietvaros tika aptaujāti 6825 nepilsoņi. Projekta noslēgumā notika konference, kā arī tika izdots materiāls, lai ar pētījuma rezultātiem varētu iepazīstināt pēc iespējas plašāku sabiedrību. Pētījumā gūtie rezultāti kalpojuši par pamatu vairākiem pasākumiem, kas veicinājuši Latvijas pilsonības iegūšanu, piemēram, valsts nodevas naturalizācijas iesnieguma iesniegšanai samazināšana, tiešā pasta kampaņa tiem vecākiem, kuru bērni ir nepilsoņi, sabiedrības informēšanas formu uzlabošana un dažādošana u.c. Projekts tika īstenots ar Somijas valdības finansiālo atbalstu.

Arī šajā pētījumā tika skaidrots, kādi ir iemesli, kāpēc nepilsoņi neiegūst Latvijas pilsonību, lai gan viņiem ir šādas tiesības.

229. **Kāpēc Jūs neizmantojat iespēju iegūt Latvijas pilsonību?**

230. Kā redzams, dominējošie iemesli ir cerība, ka nekas nebūs jādara, lai iegūtu Latvijas pilsonību. Jāatzīmē, ka ir būtiski samazinājies to nepilsoņu skaits, kas kā galvenos šķēršļus min latviešu valodas un vēstures zināšanu trūkumu. 2000.gadā tos kā galvenos iemeslus minēja attiecīgi 59% un 54% nepilsoņu. Tas liecina, ka NP veiktās aktivitātes ir sasniegušas vēlamu rezultātu.

231. 2005.gada otrajā pusē un 2006.gada pirmajos 4 mēnešos NP veica izglītības iestāžu audzēkņu anketēšanu visas Latvijas mērogā. Anketēšanā tika iekļauti jaunieši, kas iziet naturalizācijas procesu, bet vēl ir mācību procesā kādā no izglītības līmeņiem (pamata, vidējā, augstākā izglītība), ar mērķi noskaidrot, vai izglītības iestādēs iegūtās zināšanas ir pietiekamas un labas naturalizācijas pārbaužu nokārtošanai. Rezultāti tiek apkopoti un drīzumā pieejami NP mājas lapā.

Sociālās iekļaušanas un nodarbinātības veicināšana

232. Izstrādājot un īstenojot sociālās iekļaušanas politiku, īpaša uzmanība tiek pievērsta konkrētām nacionālajām minoritātēm. Piemēram, Latvijas Nacionālajā rīcības plānā nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai (2004-2006) čigāni (romi) tika definēti kā viena no nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām. Izstrādājot Nacionālo sociālās iekļaušanas plānu (2006-2008), ir plānoti pasākumi čigānu (romu) bērnu sekmīgākai iekļaušanai vispārējās izglītības sistēmā, ņemot vērā čigānu (romu) īpaši zemā izglītības līmeņa problēmu, kas vēlāk kavē iekļaušanos darba tirgū.

Lai veicinātu nodarbinātību, aktīvo darba tirgus pasākumu ietvaros ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu Nodarbinātības valsts aģentūra nodrošina latviešu valodas apmācības tiem bezdarbniekiem, kuriem latviešu valoda nav dzimtā valoda, lai veicinātu šo cilvēku iekārtošanos darbā vai iesaistīšanos tālākās profesionālās apmācībās. Bez tam ne tikai latviešu, bet arī krievu valodā tiek izdoti drukātie informatīvie un metodiskie materiāli par bezdarbnieku tiesībām un pienākumiem, kā arī Nodarbinātības valsts aģentūras pakalpojumiem. No 27.12.2005. līdz 11.07.2006. ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu veikts arī pētījums, lai izvērtētu bezdarbnieku, kuriem latviešu valoda nav dzimtā valoda, iekārtošanos darbā.

16. pants

Puses apņemas atturēties no tādiem pasākumiem, kas mainītu iedzīvotāju proporcionālo struktūru teritorijā, kuru apdzīvo personas, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, ar mērķi ierobežot tiesības un brīvības, kas izriet no šajā Vispārējā konvencijā noteiktajiem principiem.

233. Saskaņā ar 1998.gada Administratīvi teritoriālās reformas likuma 2.pantu, administratīvi teritoriālās reformas mērķis ir izveidot ekonomiski attīstītīes spējīgas administratīvās teritorijas ar vietējām pašvaldībām, kas nodrošinātu kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanu iedzīvotājiem

234. Administratīvi teritoriālās reformas ietvaros veikto pasākumu mērķis nav attiecīgās teritorijas iedzīvotāju etniskā īpatsvara ietekmēšana.

235. Ir atsevišķas pašvaldības, kas ir brīvprātīgi apvienojušās (2001.-2006.g.):

Rajons	Apvienotās pašvaldības	Jaunizveidotās pašvaldības	Gads
Aizkraukles rajons	Aizkraukles pilsēta Aizkraukles pagasts	Aizkraukles novads	11.12.2001.
Krāslavas rajons	Krāslavas pilsēta Krāslavas pagasts	Krāslavas novads	11.12.2001.
Saldus rajons	Brocēnu pilsēta ar lauku teritoriju Remtes pagasts Blīdenes pagasts	Brocēnu novads	27.12.2001.

Rajons	Apvienotās pašvaldības	Jaunizveidotās pašvaldības	Gads
Preiļu rajons	Rožkalnu pagasts Upmalas pagasts	Vārkavas novads	19.02.2002.
Ogres rajons	Rembates pagasts Ķeguma pilsēta ar lauku teritoriju	Ķeguma novads	15.10.2002.
Ludzas rajons	Zilupes pilsēta Zaļesjes pagasts	Zilupes novads	09.12.2002.
Dobeles rajons	Tērvetes pagasts Bukaišu pagasts Augstkalnes pagasts	Tērvetes novads	09.12.2002.
Ogres rajons	Ogres pilsēta Ogresgala pagasts	Ogres novads	09.12.2002.
Rīgas rajons	Siguldas pilsēta Siguldas pagasts Mores pagasts (Cēsu rajons)	Siguldas novads	20.05.2003.
Jelgavas rajons	Ozolnieku pagasts Cenu pagasts	Ozolnieku novads	22.07.2003.
Daugavpils rajons	Ilūkstes pilsēta Pilskalnes pagasts Bebrenes pagasts Šēderes pagasts	Ilūkstes novads	21.10.2003.
Bauskas rajons	Iecavas pagasts	Iecavas novads	16.12.2003.
Ogres rajons	Ikšķiles pilsēta ar lauku teritoriju	Ikšķiles novads	18.05.2004.
Rīgas rajons	Ropažu pagasts	Ropažu novads	16.11.2004.
Ogres rajons	Lielvārdes pilsēta ar lauku teritoriju	Lielvārdes novads	16.11.2004.
Preiļu rajons	Sīļukalna pagasts Galēnu pagasts Stabulnieku pagasts Riebiņu pagasts Silajāņu pagasts Rušonas pagasts	Riebiņu novads	16.11.2004.
Rīgas rajons	Stopiņu novads	Stopiņu novads	16.11.2004.
Liepājas rajons	Pāvilostas pilsēta Sakas pagasts	Sakas novads	16.11.2004.
Rīgas rajons	Salaspils pilsēta ar lauku teritoriju	Salaspils novads	23.11.2004.
Rīgas rajons	Ādažu pagasts	Ādažu novads	21.03.2006.
Rīgas rajons	Carnikavas pagasts	Carnikavas pagasts	21.03.2006.
Rīgas rajons	Garkalnes pagasts	Garkalnes	21.03.2006.

Rajons	Apvienotās pašvaldības	Jaunizveidotās pašvaldības	Gads
		novads	

236. Novados, kuros ir apvienojušās vairākas pašvaldības, vadoties no iepriekšējo pašvaldību robežām tiek veidoti pakalpojumu centri, lai atvieglotu iedzīvotājiem iespēju uzturēt kontaktu ar pašvaldību un saņemt pašvaldību sniegtos pakalpojumus nodrošinot iespēju, saņemt pakalpojumu arī no novada centra attālākajās apdzīvotajās vietās.

17. pants

1. Puses apņemas nekavēt to personu, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, tiesības veidot un saglabāt brīvus un miermīlīgus pārrobežu sakarus ar personām, kuras likumīgi uzturas citās valstīs, īpaši ar tādām personām, ar kurām tās vieno kopīga etniskā, kultūras, lingvistiskā vai reliģiskā identitāte vai kopējs kultūras mantojums.

2. Puses apņemas nekavēt to personu, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, tiesības piedalīties nevalstisko organizāciju darbībā gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī.

237. 1999. gada 5. martā tika noslēgts līgums Latvijas Republikas un Igaunijas Republikas līgums par zemes lietošanas tiesību nodošanu.

Latvijai ar Igauniju ir kopīga robežpilsēta Valka – Valga. Valka ir pilsēta, kur sākas Latvija, un Valga – pilsēta, kur sākas Igaunija, tā būtībā ir viena pilsēta, caur kuru iet divu valstu robeža, kas pēdējos 13 gadus ikdienā radīja dažādas specifiskas problēmas gan vietējiem iedzīvotājiem, gan pilsētu viesiem. Vēsturiski vēl pirms abu valstu neatkarības atjaunošanas daudzi latvieši strādāja Igaunijas pusē, bet igauņi – Latvijas pusē.

Līdz ar Latvijas un Igaunijas pievienošanos ES no 2004. gada 1. maija, pastāvot personu kustības brīvībai, ir tikusi atvieglota brīva personu kustība Valkas – Valgas ietvaros.

Valkas pilsētas dome ir plānojusi izveidot konsultatīvu institūciju (sekretariātu), kura uzdevums būs kopumā risināt jautājumus, kas saistīti ar abu pilsētu kopīgu infrastruktūras izveidi, darbaspēka kustību, izglītības, kultūras, sporta jomu kopīgu attīstības organizēšanu.

Atsevišķām reliģiskajām organizācijām garīgie centri atrodas ārvalstīs. Latvijā tās darbojas autonomi, tomēr atrodas ārvalstu garīgā centra pakļautībā, t.i. ārvalstu garīgais centrs uzrauga reliģiskās organizācijas darbību, nozīmē garīgo personālu. Tomēr Reliģisko organizāciju likums paredz, ka, ja Latvijā reģistrētas reliģiskās organizācijas garīgais centrs atrodas ārvalstī, tam nevar piederēt šīs organizācijas nekustamais īpašums, kā arī manta, kas atzīta par kultūras pieminekli.

Reliģiskās organizācijas var uzaicināt ārvalstu garīdzniekus vai misionārus reliģiskās darbības veikšanai Latvijā. Latvijā 2005. gadā uzturējās 211 ārvalstu garīdznieku un misionāru.

18. pants

1. Puses cenšas noslēgt, ja nepieciešams, divpusējus un daudzpusējus līgumus ar citām Valstīm, īpaši ar kaimiņvalstīm, lai nodrošinātu attiecīgo nacionālo minoritāšu personu aizsardzību.

2. Ja nepieciešams, Puses apņemas veikt pasākumus, lai veicinātu pārrobežu sadarbību.

238. Ir noslēgta virkne starpvaldību līgumu, kas skar pārrobežu sadarbības jautājumus:

- 2005.gada 3.oktobra Latvijas Republikas valdības un Azerbaidžānas Republikas valdības ekonomiskās, zinātniskās, tehniskās un kultūras sadarbības līgums;
- 2005.gada 15.aprīļa Latvijas Republikas Valdības un Meksikas Savienoto Valstu valdības līgums par sadarbību izglītībā, kultūrā un sportā;
- 2005.gada 21.marta Latvijas Republikas valdības un Bulgārijas Republikas valdības līgums par sadarbību izglītībā, zinātnē un kultūrā;
- 2005.gada 2.marta Latvijas Republikas valdības un Ēģiptes Arābu Republikas valdības līgums par sadarbību kultūrā;
- 2004.gada 8.oktobra Latvijas Republikas valdības un Kazahstānas Republikas valdības vienošanās par ekonomisko, zinātnisko un tehnisko sadarbību;
- 1998.gada 10.jūlija Latvijas Republikas valdības, Igaunijas Republikas valdības un Lietuvas Republikas valdības līgums par kopējās izglītības telpas izveidi starp Baltijas valstīm vispārējā vidējā un profesionālajā izglītībā (līdz augstākās izglītības pakāpei).

19. pants

Puses apņemas cienīt un īstenot šajā Vispārējā konvencijā noteiktos principus, veicot, ja nepieciešams, tikai tādus ierobežojumus, iegrožojumus vai atkāpes, kuras nosaka starptautiskie juridiskie dokumenti, īpaši Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, ciktāl tā attiecas uz tiesībām un brīvībām, kas izriet no augstākminētiem principiem.

239. Latvijas Republikas Satversmes 89. pantā noteikts, ka "valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem". Savukārt Satversmes 116. pantā definēti pieļaujamie Satversmē aizsargāto cilvēktiesību ierobežojumi. Saskaņā ar šo pantu, personas tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību, tiesības brīvi pārvietoties Latvijas teritorijā un brīvi izvēlēties dzīvesvietu, tiesības brīvi izbraukt no Latvijas, tiesības uz vārda un uzskatu brīvību un tiesības brīvi iegūt un izplatīt informāciju, tiesības uz biedrošanās un sapulču brīvību, tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un tiesības streikot var tikt ierobežotas likumā paredzētos gadījumos ar mērķi aizsargāt citu personu tiesības, demokrātisku valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Minētais Satversmes pants paredz, ka uz šo nosacījumu pamata var ierobežot arī reliģiskās pārliecības paušanu.

Papildus 116. pantam, Satversmes 105. pants pieļauj ierobežojumus arī tiesībām uz īpašumu. Šis pants paredz, ka "ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību."

240. Sk. šī ziņojuma 48.rindkopu par atbildību par neiecietības un naida noziegumiem.

- ziņojuma beigas -

Lietoto saīsinājumu saraksts

ANO – Apvienoto Nāciju organizācija

ASV – Amerikas Savienotās valstis

EDSO – Eiropas Drošības un sadarbības organizācija

ECRI – Eiropas Padomes Eiropas Komisija pret rasismu un neiecietību

EP – Eiropas padome

EK – Eiropas Komisija

ES – Eiropas Savienība

IZM – Izglītības un zinātnes ministrija

ĪUMSILS - Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts

KL - Krimināllikums

KM – Kultūras ministrija

Konvencija - Eiropas Padomes Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību

LED I – Latvia – equal in diversity I

LNKBA – Latvijas Nacionālo Kultūras biedrību asociācija

LR – Latvijas Republika

LSIF - Latvijas Sabiedrības integrācijas fonds

LVAVA - Latviešu valodas apguves valsts aģentūra

MK – Ministru kabinets

MT NVO – Mazākumtautību nevalstiskās organizācijas

NP – Naturalizācijas pārvalde

NPIV - Nacionālā programma iecietības veicināšanai

NRTP - Nacionālā radio un televīzijas padome

NVO – Nevalstiskās organizācijas

NVS – Neatkarīgo valstu savienība

PHARE - Eiropas Savienības finansiālās un tehniskās sadarbības finansu instruments ar Centrālās un Austrumeiropas valstīm

PSRS – Padomju Sociālistisko Republiku savienība

RTV - Radio un televīzija

UNESCO – ANO Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija

VCB – Valsts cilvēktiesību birojs